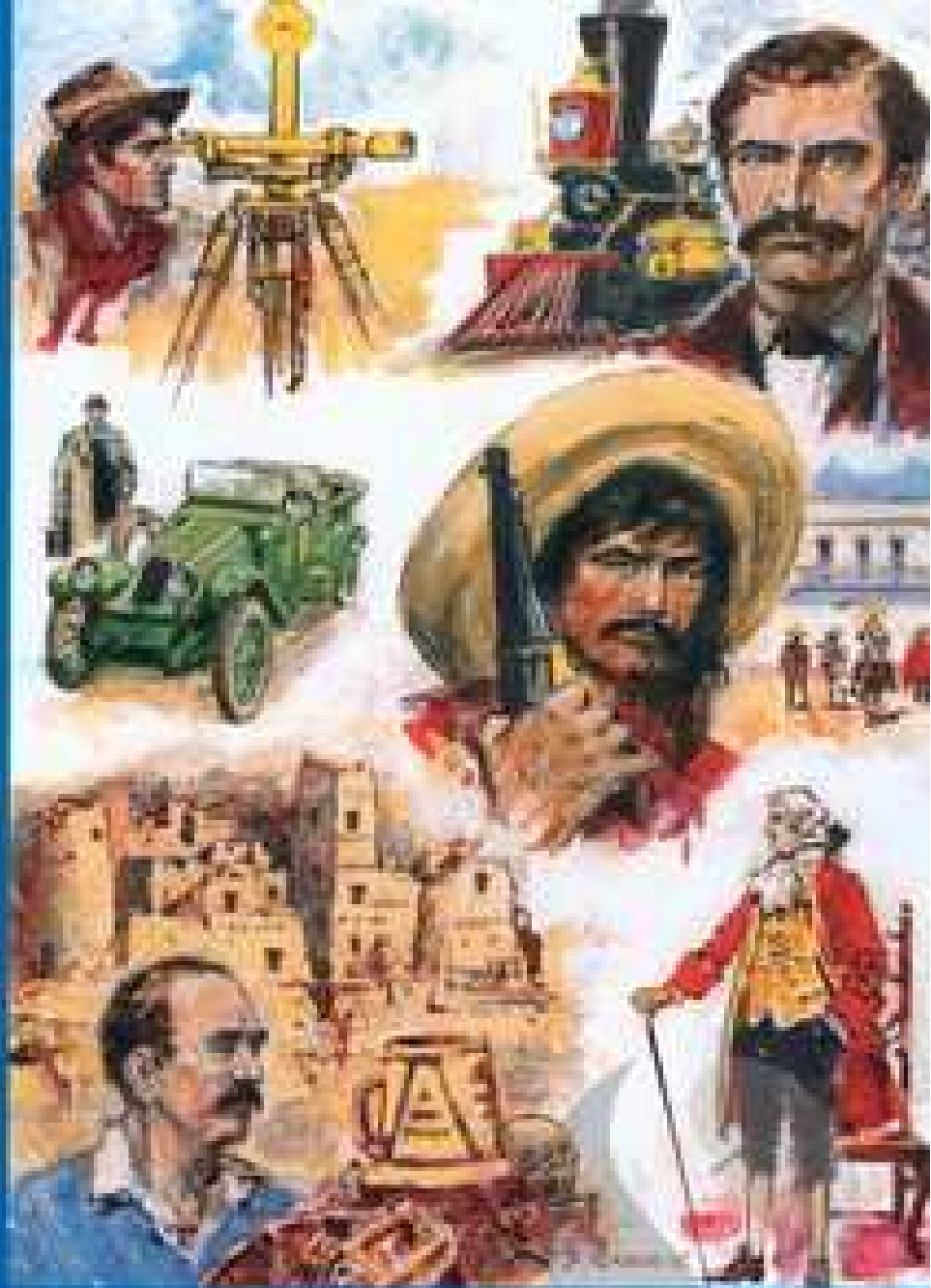

HRDINOVÉ DIVOKÉHO ZÁPADU

Jack Schaefer

Jack Schaefer
Hrdinové
Divokého
západu

Nakladatelství
Toužimský & Moravec

© Jack Schaefer, 1965
© Translation
Oldřich Vidlák, 2004
© Illustrations
Gustav Krum, 2004

ISBN 80-7264-068-2

OBSAH

THOMAS J. SMITH

183?-1870

Klidný představitel zákona,
který bez jediného výstřelu z pistole
zkrotil nejhorší kansaské dobytkařské městečko,
plné surových neurvalců

9

VALENTINE T. O. MCGILLYCUDDY

1849-1939

Vznětlivý Ir, který ukázal,
čeho lze v rezervaci Siouxů v horách Pine Ridge
dosáhnout slušností a čestným jednáním

27

CHARLES FOX GARDINER

1857-1947

Malý doktor působící v rozsáhlé oblasti,
který pečoval o nemocné ve Skalistých horách,
i když jenom dostat se k nim bylo otázkou života a smrti

64

ELFEGO BACA

1865-1945

Nejlepší strážce veřejného pořádku na Jihozápadě,
kterého se obávali psanci a bandité v celém kraji

91

ADOLPHE FRANCIS ALPHONSE BANDELIER

1840-1914

Vědec, který za svého krátkého pobytu na Jihozápadě
jako první zkoumal indiány po stránce antropologické

120

JOHN S. LANGRISHE

1829-1895

Tento talentovaný herec se vzdal výnosné kariéry na Východě
a stal se nejoblíbenějším umělcem v pohraničí

142

THOMAS J. SMITH

183? - 2. listopadu 1870

NIKDY HO NEZAMĚŇUJTE s Tomem Smithem, který se zapletl do války dobytčářů v Johnsonově okrese ve Wyomingu a verboval do té hloupé a nebezpečné akce dovezené pistolníky – nebo s nějakým jiným Tomem Smithem, který se v té divoké době na Západě s tímto jménem narodil nebo je užíval. Tohle byl Tom Smith od Medvědí řeky. Muž zahalený tajemstvím, protože o jeho minulosti se nic nevědělo. Na krátké období šesti měsíců se však stal tak dokonale známý, výrazně skutečný, vyhraněný a zřetelný jako kresba od Remingtona.

Narodil se v New Yorku někdy mezi lety 1830 až 1840. Jeho rodiče byli irské krve a vychovali ho v katolické víře. To je vše, co se ví o jeho mládí. Všechno ostatní jsou pouhé dohady nebo náhodné

neověřené řeči. Snad i jméno Thomas James Smith, které užíval, není to, kterým byl pokřtěn.

Dá se celkem bez váhání říci, že pocházel ze spořádané rodiny a že se mu dostalo dobrého vychování. Byl inteligentní, mluvil tiše a přesvědčivě, choval se slušně, nepil, nehrál hazardně a nikdo ho neslyšel mluvit sprostě. Zřejmě je pravdivá pověst, že nějaký čas sloužil u newyorské policie. Věděl něco o policejní práci a k představeným se choval zdvořile a uctivě jako člověk, kterého to učili. Také je asi pravda, že se v New Yorku stalo něco, co ho přimělo, aby skoncoval se svou minulostí a se vším, co ho s ní spojovalo a odešel na západ, aby se v té nové zemi ztratil, našel, nebo se ospravedlnil. Povahově byl energický a prudký. Nikdy nemluvil o svém předešlém životě, ani se nezmiňoval, že by měl nějaké žijící příbuzné.

Kdy odešel na západ? Jedna pověst praví, že byl mezi oběťmi krveprolití v Mountain Meadow v Utahu, kde ho odpadlí vražední mormoni nechali ležet jako mrtvého. Později se vzpamatoval a odplazil se odtamtud a nějak to všechno přežil. Tím by se na západě časově zařadil nejpozději do roku 1857. Říkalo se také, že se v následujících letech potuloval v Utahu a v Nevadě a pracoval v Iowě a v Nebrasce a u kolon vozů, které přivážely materiál na stavbu železnice Union Pacific. Je jisté, že v roce 1868 byl přechodně v čele stavby u Medvědí řeky ve Wyomingu a byl zaměstnaný u stavební firmy, která z toho místa stavbu řídila.

Tenhle Tom Smith byl pěkný mužský. Měřil pět stop a jedenáct palců a vážil 170 liber. Chodil zpřímá, měl široká ramena a svalnatou postavu. Byl to rozený atlet, který se udržoval ve skvělé tělesné kondici. Byl hezký, s ostře řezanými rysy, pevnou bradou a osmahlou pletí. Měl kaštanové hnědé vlasy, světlý knírek a modrošedé oči, které když se rozohnil, hleděly pronikavě a nečekaně zvýraznily celou jeho tvář. Po obou bocích mu v pouzdrech visely pistole.

Tyto tábory na čele stavby byla pěkně drsná a neklidná místa. Společnost Union Pacific je zřizovala v určitých vzdálenostech od sebe, když stavěla trať západním směrem k bodu, kde se měla setkat se společností Central Pacific, aby v květnu příštího roku dokončila

první transkontinentální trať. Stavební čety žily ve stanech, ve zchátralých chatrčích a v ubytovnách na nákladních vagonech. Dělníci vyjížděli po kolejích do práce a koncem dne se vraceli s náladou pořádně si večer zařadit. Stavěli směrem na západ a závodili s časem, aby položili delší trať než lidé ze Central Pacific, kteří postupovali z Kalifornie na východ. Pracovali tvrdě celý den a těšili se, že to večer roztočí. Kolem nich se neustále hemžily stovky hostinských, hráčů, prostitutek, banditů, vyvrhelů a odporných lidí všeho druhu, kteří dychtili urvat jim těžce vydělané dolary. Když položili padesát nebo šedesát mil tratě, tak celý ten krám rozebrali, naložili na ploché vozy a odstěhovali se o kus dál. Lidově se tomu říkalo „peklo na kolečkách“.

Jeden takový tábor se jmenoval Medvědí řeka, jenom byl o něco větší. Podobal se více stálé osadě, měl několik řádných obyvatel a pár trvalých srubových stavení. Když dráha dospěla k tomu místu, „podnikatelé“ zorganizovali něco, čemu říkali správa města, přijali několik nařízení, jaká jim vyhovovala a jmenovali šerifa. Popíchnuti články ve *Frontier Indexu*, což byl plátek vydávaný na tenkém papíře, který se stěhoval s pracovními tábory po trati, utvořili výbor bdělosti a začali nahánět známé bandity a zavírat je do malého srubu, který předělali na vězení. To bylo docela v pořádku. Ale členové výboru bdělosti začali zavírat některé stavební dělníky, mezi nimi jednoho dobrého přítele Toma Smithe, který se prohřešil pouze obvyklou opilostí a výtržnictvím. To bylo jasné porušení práva stavebních čet chovat se večer po celodenním namáhavém kladení kolejí uvolněně. Bez odkladu a důrazně sáhli k odvetě. Vpadli do „města“, cestou zpustošili novinářský „podnik“, vyrazili dveře „vězení“, vypustili vězně a pokusili se stavení zapálit. Zatím členové výboru bdělosti popadli své zbraně, shromáždili se ve skladišti vzdáleném asi padesát yardů, kde se zabarikádovali.

Taková byla situace, když stavební dělníci, které nikdo nevedl, se tam začali motat, schovávali se před výstřely přicházejícími ze skladiště a na místě se objevil Tom Smith. Když se dověděl co se stalo, že pro hloupost uvěznili jeho přítele a že výbor bdělosti začal kvůli tomu střílet, docela se rozpálil. Rozběhl se přímo proti

revolverům strážců pořádku a z bezprostřední blízkosti vyprázdnil do zabarikádovaného skladiště obě své pistole. Začal boj.

Vyvinula se z toho docela rušná malá bitva. O život přišlo čtrnáct lidí a nejméně stejný počet zranili. Z blízké pevnosti Fort Bridger přišli vojáci a nastolili pořádek. Za pár dní všichni „město“ opustili a „peklo na kolečkách“ se přesunulo k další zastávce. Jedním z těch zraněných byl i Tom Smith. Několikrát ho zasáhly střely z barikády, ale zůstal stát na nohou, dokud nevyprázdnil své pistole. Potom se stáhl do nedaleké chaty jednoho přítele, kde se zhroutil a řadu dní zápasil se smrtí. Jenom mocná síla v tom zraněném těle a železná vůle, kterou byl ten skvělý muž obdařen, ho z toho dostala. Jakmile překonal krizi, rychle se zotavil.

Tehdy při stavbě přes celý Wyoming až do Utahu vybrali Toma Smithe od Medvědí řeky, aby udržoval pořádek v každém novém táboře, kam „peklo na kolečkách“ přijelo. A on taky ten pořádek klidně a účinně udržel. K výtržnostem již nedocházelo a nikdo si již okázale nepohrával s pistolemi. Nebylo toho zapotřebí. Žádný kdo ho viděl u Medvědí řeky, jak ho popadla ta zuřivost nebo prostě jen o tom slyšel, neodvážil se mu vstoupit do cesty. On byl ten muž, který vykročil přímo proti ústím střílejících pistolí. A on to byl, koho provrtaného kulkami nesrazili na kolena.

Byl tu ještě jeden důvod a tím byl sám Tom Smith. Ovládal pistole jako každý, kdo tehdy chodil po Západě. S nejlepším výsledkem dokázal rozstřílet střed terče. Nepociťoval strach v žádné podobě. Patřil k lidem jako byl Divoký Bill Hickok. Mohl si najít spoustu příležitostí a výmluv, aby použil ty dvě pistole, které stále nosil pod kabátem, ale tenkrát u Medvědí řeky se s Tomem Smithem něco stalo. Když ležel na lůžku a zotavoval se ze svých ran, styděl se za tu nezakrotnou zuřivost, která ho ovládla a byl vděčný za to, že jak se zdálo žádná jeho kulka nikoho nezabila. Již nikdy se nestane, aby jeho vztek zůstal bez kontroly. Jak tam tak ležel a tiše přemýšlel, našel v sobě méně hrubý, dokonalejší druh odvahy muže, který necítí potřebu zabíjet.

Rok 1870! Abilene, první dobytkářské město na konci tratě, zná mé od jednoho pobřeží ke druhému, konec cesty pro texaské kovboje

a zlatý důl pro majitele hospod, hazardní hráče, zloděje a prostitutky, kteří je všichni oškubávali, ozařovalo každou noc kansaskou prérii s obhroublou a bezbožnou divokostí.

Každý hotel měl svůj výčep, který obvykle zabíral více místa než hala a recepce. Bylo tam dvaatřicet koncesovaných hostinců – a mnoho dalších míst, kde každý dostal ve dne i v noci všechny druhy alkoholických nápojů, jaké si přál. Sedm poskytovalo široký výběr. Nejhonosnější byl Alamo. S takovým jménem tomu přirozeně nemohlo být jinak. Skoro celé průčelí zabíraly tři obrovské skleněné dvoukřídlé dveře, které se nikdy nezavíraly. Uvnitř byl široký a dlouhý, mosazným plechem pobitý výčepní pult, za ním se blýskala zrcadla a na stěnách visely obrazy nahých krás. Na každém vhodném místě stály hrací stoly a orchestr vyhrával ve dne v noci skoro bez přestání.

Jeden čas byla ještě proslulejší hospoda U býčí hlavy. Stalo se tak kvůli sporu, který minulou sezónu otrásl celým městem. Majitelé hospody dali přes celé průčelí domu namalovat velkého rudého býka. Umělec byl nekompromisní realista a nevynechal žádný anatomický detail. Texasané to pokládali za vhodný symbol. Mnoho místních občanů to považovalo za příliš realistické a za urážku počestných žen. Jejich postoj se stěží dal považovat za logický, protože vidět živé býky se všim všudy nebylo ve městě nic neobvyklého. Jejich stížnosti si nakonec vynutily formální příkaz, že majitelé musejí svého býka změnit na vola, přimalovat křoví, které by skrylo ožehavé podrobnosti, nebo to vůbec celé přebarvit. Texasané se shromáždili, aby svého býka bránili. Nakonec dali majitelé hospody obraz přemalovat, aby se předešlo možné srážce.

Tím se všechno beze zbytku vyřešilo a všichni byli spokojení. Příkazu bylo vyhověno a ctnost byla ochráněná. Přitom obrysy býka byly přes přemalbu vidět docela zřetelně.

V každém nóbl hostinci se ovšem také tančilo. Všechny tyto podniky se navzájem překonávaly, aby otevřenými dveřmi přilákaly honáky s čerstvou výplatou. Nezáleželo na tom, že ani nebylo příliš nutné je lákat, majitelé hospod se v této věci stejně předháněli.

A když stáda proudila na pastviny a čekala na odvoz, bylo stále dost honáků se srolovanými bankovkami v kapsách a plných očekávání, kteří zaplnili všechny hospody a tančírny.

Téměř každý, kdo byl víceméně stálým obyvatelem města, měl spadeno na dolary ze stavby tratě. Především to byli ti co železnici stavěli a potom nákupčí a slušní obchodníci prodávající šatstvo a výstroj. Byli tam i lidé z hotelů, hostinců a penzionů, poctiví i nepoctiví hazardní hráči všech odstínů, kteří se věnovali většinou farau a monte, ale ochotně zasedli i k jiné hře. Objevili se zloději, kapsáři a podvodníci všeho druhu, kteří se sem stáhli z velkých měst na severu a na východě za lehkým výdělkem, ale zjistili, že to není vždycky tak snadné. Trousili se tam různě proslulí pistolníci a psanci, kteří si v tom otevřeném městě volných mravů nedělali se zákony žádné starosti. A řečeno soudobým kritickým výrazem, vyskytovaly se tu i „ženy špatné pověsti“.

První místo s červenými lucernami, známé jako Fisherův přístavek, se nalézalo bezprostředně v „Texaském městě“, v oblasti plné dobytka a hospod, přímo na jih od hlavní cesty. Pro poklidný a příjemný život řádných občanů to bylo příliš blízko. Každou chvíli se mohlo stát, že se museli dívat na ty nestoudnosti, řečeno slovy jednoho z nich „na bahnem potřísněné holubice... vyfintěné ve svých nevkusných šatech, s lacinými šperky a křiklavě zmalovanými obličejí.“ Na základě petice žen těšících se plné vážnosti, přesunuli tuto čtvrť na okraj města. Vyrostl z toho Ďáblův půlakr. „Do těch míst se ve dne v noci sjížděli lidé na koních. Peníze a whisky tam tekly proudem“ (tak hovoří současný obchodník s dřívím) „A mládí a krása, ženy i muži byli v tom peklu propadlém údolí obětmi zkázy a ztracení.“

John Wesley Hardin, který byl v takovém prostředí jako ryba ve vodě a na své pistoli měl slušnou řádku čtyřiceti zářezů, se šerifům vyhýbal. Jako předák hnal stádo opuštěnou krajinou k nějakým svým příbuzným a dostal se až do Abilene. Než odjel, přispěl svým dílem ke všeobecnému výbušnému ovzduší. „Viděl jsem hodně měst, kde se rychle žije,“ vyjádřil se později, „ale Abilene je všechny přetrumflo.“

V roce 1870 nebyla obvykle vždy střízlivá část osadníků se stavem věcí v tomto městě spokojená. Co se týče peněz z obchodu s dobytkem, které se jim sypaly do kapes, to ovšem ano. S tím byli velice spokojení. Protivila se jim však ta divokost, obhroublost a nestydatost s tím spojená. Město bylo v předešlém roce legálně ustaveno a občané zvolili radu pověřenců, s prvním starostou T. C. Henrym v čele. Tito otcové města nabyli dojmu, že Abilene osvětluje prérii příliš jasně, že je v něm příliš mnoho nečekaných pohrbů a že je více než často cítit čpavým střelným prachem. Lidé, kteří by se tu případně chtěli usadit, dostali z toho prostředí strach. Cestující odmítali tudy projíždět, dokonce i vlakem. Když v tom roce nastal čas k nakládání dobytka na vagony a je třeba říci, že to byla sezóna, kdy prosperita dostoupila vrcholu, zástupci města přijali řadu omezovacích nařízení, zvláště jedno, kterým zakázali na území města nošení střelných zbraní a začali se rozhlížet po šerifovi, který by jejich dodržování vymáhal.

Jeden z prvních uchazečů, kterého přivedl z Colorada vážený abileneský občan a zaručil se za něho, byl velký a klidný muž jménem Tom Smith. Starosta Henry, který slyšel vyprávět o událostech ve Wyomingu, byl jak ho uviděl překvapený. Celý zjev a vybrané způsoby toho člověka byly v rozporu s hroživou pověstí, jež ho předcházela. Starosta Henry o tom jednal s ostatními radními a ti chvíli jen rozpačitě pokašlávali. Po celé té slávě se jmenováním řádného představenstva v Abilene by se mělo dodržování zákonů svěřit tak nechvalně známé firmě? To ne. Začali se vymlouvat. Tom Smith se jen trochu zachmuřeně usmál. Chápal jejich důvody, klidně odjel z města a vrátil se do Colorada.

Radní se rozhodli, že dají příležitost talentům, které mají doma. Bylo zde několik místních občanů, kteří se zpočátku o tu práci zajímali. Jmenovali jednoho po druhém – a každý toho rychle nechal. Texasští honáci ve své bujnosti a nevázanosti si s nimi jen pohrávali, tropili si z nich šašky a zastrašovali je.

Nařízení o střelných zbraních veřejně vyvěsili. Texasané si z něj udělali terč a úplně je rozstříleli. Správa města začala stavět vězení. Texasané je zbourali. Vězení se postavilo znovu, ale stavbu museli hlídat. Prvním vězněm byl nějaký kuchař z jednoho kovbojského

tábora, kterého odsoudili, že střílel na pouliční lampy. Texasané ustřelili visací zámek a pustili ho ven. Potom jezdili po celém městě a vynucovali svoje vlastní nařízení, že obchody, které nepotřebují pro své obveselení, musejí mít po celý den zavřeno. Obchodníkům, kteří měli námitky, vjeli kovbojové na koních rovnou dveřmi do jejich prodejen a úplně je rozdupali.

Starosta Henry byl v pořádné bryndě. Byl hlavou jen papírové městské správy. Stával se hlavním terčem výsměchu. Jak se objevil na ulici, každý mu nadával. Dostával výhružné anonymní dopisy. Texasané, kteří projížděli kolem jeho kanceláře, rozstříleli rolety v oknech na hadry. Věděl také, že nepokoje v Abilene nejsou jen následek nespoutaného temperamentu honáků, kteří se chtějí vyřádit a podlosti těch, kteří se je snaží odírat. V pozadí všeho byla zakořeněná nevraživost mezi osadníky – farmáři, přicházejícími do této oblasti a dobytkaři, hospodařícími na volných pastvinách. Ve městě také pod povrchem doutnala určitá hrozivá nálada, dědictví po nedávné občanské válce, která se mohla snadno všem vymknout z ruky. Většina řádných občanů města byla ze severu a honáci přicházeli převážně z jihu. Starosta Henry to zkusil s více šerify. Vzdali to dříve, než stačil najít náhradu. Telegrafoval žádost veliteli policie v St. Louis o dva zkušené muže. Jednoho dne přijeli – a téhož večera odjeli zpátečním vlakem z města. Texasané se bavili a vzali si je do práce.

Od té chvíle, vzpomínal později starosta Henry, se vrátil s ostatními zástupci města k „prvotním lidským pudům“. Již se jim nechtělo „nastavovat druhou tvář“. Žádali „zajedno oko obě oči a hned několik zubů zajeden“.

Starosta Henry si vzpomněl na velkého klidného muže a na jeho bradu, která se zdála být z kamene a na záblesky v jeho modrošedých očích. Zašel do kanceláře k telegrafistovi.

Jednoho sobotního rána koncem května roku 1870 přijel do Abilene vysoký klidný muž na statném šedákovi, zastavil před starostovou kanceláří a vešel dovnitř.

Starosta Henry si nemohl pomoci, ale byl znovu překvapený. Takový jemný, rezervovaný, neosobní, zdvořilý člověk. Starosta

Henry se dal do vyprávění o svých potížích a jak hovořil, začal si dělat starosti. Tak tohle byl Tom Smith od Medvědí řeky, o kterém se říkalo, že nikdy před ničím neustoupí. Poslat ho proti Texasanům by mohla být jeho smrt. Při těch několika poznámkách, které prohodil, byl tak vyrovnaný a uvolněný, až se zdálo, že nemá tušení, do čeho jde. Bylo určitě slušné ho na to upozornit. Starosta Henry navrhl, aby před rozhodnutím, zda práci vezme, se podíval do města a sám si je prohlédl.

Tom Smith od Medvědí řeky se trochu usmál, řekl, že si myslí že to není nutné, ale pokud se pan Henry domnívá, že by měl jít, tak půjde. Vyšel z kanceláře, vyhoupl se na svého statného šediváka, kterému říkal Stříbrňák a odjel.

Vrátil se právě když slunce zapadalo a zůstal stát venku u vchodu do kanceláře. Starosta Henry přišel bez klobouku do otevřených dveří. Tom Smith sundal uctivě svůj klobouk. Co si myslí o tom návrhu nyní? Totéž co předtím. Neviděl ve městě celkem nic jiného, než to co očekával. Starosta Henry byl stále plný nepokoje. Jeho úzkost se ještě prohloubila, když po jeho otázkách vyšlo najevo, že ten člověk si skoro celé odpoledne prohlížel dvory pro dobytek a nový most přes Blátivý potok. A co říká Texaské čtvrti? No, to je v podstatě jednoduché. Nejvíce potíží vyvolává spojení alkoholických nápojů a střelných zbraní. Alkohol se nedá vyloučit, to by znamenalo, že všechny obchodníky s dobytkem, z nichž Abilene bohatne, by to odradilo a přestěhovali by se někam jinam. Bude proto rozumné odstranit zbraně. Vynutit si dodržování zákazu střelných zbraní.

Ale jak? Tom Smith od Medvědí řeky prostě pokrčil širokými rameny a řekl, že si myslí že to půjde.

Starosta Henry, který tehdy ve svých devětatdvaceti letech pociťoval plnou váhu odpovědnosti, byl z toho celý pryč. Rád by o tom muži věděl více. Byl tak lhostejný, klidný a uctivý, a zřejmě netušil, co ta práce znamená. Přál by si přimět toho člověka, aby mu pověděl, jak žil před tou událostí na Medvědí řece. Ale to byla zavřená kniha, kterou ten muž neotevře.

Starosta Henry se rozhodl. Obrátil se do kanceláře a sáhl po bibli, která tam ležela spolu se stříbrným odznakem. Tom Smith odložil

klobouk na zem, položil levou ruku na knihu, zvedl pravici a opakoval služební přísahu. Vzal ze země klobouk a dal si jej na hlavu. Odznak si připíchl na košili. Řekl, že se zastaví v redakci novin u tiskaře a požádá o pár výtisků vyhlášky o zákazu nošení zbraní. Dále řekl, že to asi potrvá pár dní, než poznají jak se to dál vyvine. Zatím se podívá na několik těch zapeklitých míst. Otočil se, vzal koně za uzdu a odcházel. Šel směrem k Texaské ulici, vzdálené asi třetinu míle. Byla to hlavní ulice v Texaské čtvrti.

Starosta Henry se za ním díval a říkal si, že to bude zázrak, jestli ten člověk zůstane po osmačtyřiceti hodinách ještě naživu.

Nebylo třeba čekat osmačtyřicet hodin, aby se zjistilo, jak to všechno dopadne. Tom Smith od Medvědí řeky převzal kontrolu nad Abilene ani ne po čtyřiaadvaceti hodinách.

K prvnímu výstupu došlo téměř v zápětí. Ráno ho viděli vejít do starostovy kanceláře, odpoledne se procházel po městě a neušlo jim, že na sklonku dne starosta znovu navštívil. Odznak na jeho košili byl dostatečným svědectvím o novém vývoji událostí. Nedošel po Texaské ulici daleko a již se ocitl tvář v tvář rozložitému chlapisku, známému pod jménem Velký Hank. Kdysi býval kovbojem a teď vedl pohodlnější život jako místní ostrý hoch, který si vysloužil jakousi pověst tím, že zastrašil dřívější šerify. Velký Hank se často chvástal, že jemu pistoli nikdo nevezme.

Byla sobota večer. Velký Hank se nacházel v příjemném alkoholickém oparu. Jako obvykle měl kolem sebe hlouček obdivovatelů. Tady byl zbrusu nový šerif, jako stvořený pro nějaký kanadský žertík. Velký Hank vypochoďoval na Texaskou ulici a zastoupil mu cestu.

Byl to ten člověk, který slíbil, že lidi ve městě zvládne? Ovšem, byl to on. Přijal místo šerifa a zamýšlel zavést pořádek a vynutit dodržování zákonů. A co hodlal ten ctižádostivý nový šerif učinit s nařízením o střelných zbraních? Také zde měl v úmyslu přinutit všechny, aby vyhlášku dodržovali.

Zkusil to slušně a požádal Velkého Hanka klidně ale rozhodně, aby mu předal svou pistoli. Odpovědí byl výbuch toho nejvybranějšího Hankova proklínání. Požádal ho znovu, stejně

klidně, ale ještě rozhodněji. Výsledkem byl nový, mnohem větší výbuch kleteb a osobních urážek.

Toma Smithe zachvátila zuřivost, jako když škrtně zápalkou. Nebyla smrtící a neovladatelná, ale soustředěná a řízená bystrou a pronikavou inteligencí, která se za ní skrývala. Přiskočil těsně k Velkému Hankovi a složil ho do prachu jedinou strašnou ranou. Sklonil se, vytrhl Hankovi pistoli z pouzdra a řekl mu, aby pro dobro věci vypadl z města. Velký Hank se potácivě zvedl na nohy a pohlédl do páru modrošedých očí, které jím otřáslly více než ta rána. Velký Hank vypadl. Pro dobro věci.

Čumilové civěli s otevřenou hubou. Rychlost, dokonalost a účinnost té akce je ohromila. Pomalu se trousili pryč, aby rozhlásili co se stalo. Tom Smith pokračoval ve své cestě do redakce novin, aby dohlédl na vytištění dalších exemplářů nařízení o střelných zbraních.

K další události došlo příštího rána. V celém Abilene se vědělo, k čemu došlo včera. Všichni kovbojové na míle daleko kolem města to věděli také. Většinu noci strávili přetřásáním této zprávy. V jednom táboře jiný statný pořízek jménem Wyoming Frank se začal vychloubat a vzrušil všechny sázkou, že se o nového šerifa postará. Byl ve městě hned od časných hodin, s pistolí nápadně zavěšenou u boku. Byla neděle ráno a nového šerifa nebylo nikde vidět. Neděle v Abilene mnoho neznamenal a hospody měly otevřeno. Wyoming Frank nasával zcela bez zábran a dále se chvástal. Právě když vytruboval, že se mu nový šerif vyhýbá nebo že snad utekl, se Tom Smith objevil. Kráčet klidně v Texaské čtvrti středem Texaské ulice.

Wyoming Frank vykročil a začal své představení. Měl v úmyslu vyvolat hádku a přejít na pistole. Tom Smith přistoupil těsně k němu, téměř prsa na prsa. Pro Wyomingu Franka to bylo příliš blízko, protože mu to překáželo v okamžitém tažení pistole. Proto Wyoming Frank ustupoval a Tom Smith se tlačil za ním. Wyoming Frank couval ulicí až do hospody s pocitem, že prohrává a byl zatlačen do rohu. Tom Smith ho požádal o pistoli. Žádal ho dvakrát, takový byl jeho způsob – požádat dvakrát, klidně a slušně. Výsledkem, stejně jako minulý večer, byl projev plný proklínání, po němž následoval rychlý krok dozadu, aby bylo místo na střelení.

Toma Smithe opět ovládla zuřivost. Když Wyoming Frank sahal po pistoli, Tom Smith přiskočil a dvěma strašnými ranami ho složil bezvládného na podlahu. V témže okamžiku se sehnul, vytrhl mu pistoli a její hlavní ho nemilosrdně spráskal. Stál nad dokonale zstrašeným mužem a řekl mu, aby se klidil z města a již se nevracel. Tentokrát určil lhůtu. Do pěti minut.

Wyoming Frank se vytratil. Dodržel i lhůtu pěti minut.

Muži v hospodě polekaně a ohromeně mlčeli. V tom mlčení byla úcta a obdiv k muži, který dával v sázku svou vlastní kůži, a k tomu páru modrošedých očí, jejichž záblesky dávaly každému neklamně najevo, že bude všemi silami stát při nich v boji proti hluboce zakořeněnému odporu k zákonnému právu všeobecně a ke strážcům města zvláště.

Hostinský předstoupil se svou pistolí v ruce. Držel ji za hlaveň a rukojetí ji podával Tomu Smithovi. Myslel, že ji už nebude potřebovat, alespoň tak dlouho, dokud tu bude nový šerif. A náhle si i ostatní uvědomili, že si vlastně myslují totéž. Nahrnuli se dopředu, nabízeli mu své pistole a polohlasem pronášeli obdivné poznámky.

Pak dostal ten geniální nápad. Nechte prostě své pistole u barmana, řekl Tom Smith, a až budete odjíždět z města, tak si je vyzvednete.

Toto jednoduché pravidlo přispělo k uklidnění města více než všechna nařízení vydaná městskou radou.

Nebudou se muset s nechutí podržovat autoritě a předávat pistoli nějakému muži s odznakem. Nikdo je nebude otravovat, aby kvůli tomu běhali do nějaké úřadovny. Stačí prostě ta nejjednodušší spolupráce. Když přijedou do města, nechají svá železa na prvním místě, kde se zastaví – v hotelu, v obchodě nebo v hospodě a při odjezdu si je zase vezmou.

To jako že když je odevzdáme, tak je zas dostanem zpátky? Ovšem. Jsou přece vaše, patří vám.

Během následujících dní Tom Smith navštívil většinu podniků v městě a vysvětlil jejich majitelům své jednoduché pravidlo. Bude to dobrý obchod. Honáci budou dávat přednost podnikům, kde nechají

své pistole – a pak se ještě vrátí, aby si je vyzvedli. Dobře. Netrvalo dlouho a barmani, obchodníci a recepční v hotelech se stali odborníky v přesvědčování cizinců nosících pistole, aby se se svými zbraněmi na čas rozloučili. Občas se stalo, že neuspěli – ale obvykle se ten člověk po nějaké chvíli, když uslyšel co se ve městě povídá, zase vrátil.

Myslím, že to tu přece jenom nechám

Čekal jsem to. Máte štěstí, že jste nenarazil na našeho nového šerifa.

Kovbojové, které potkával, ho již vesele zdravili, poplácávali se na bocích bez revolverových opasků a ušklebovali se. Většina z nich se jaksi ani nestyděla za to, že se jim dostalo ponaučení od takového člověka, celého muže, který je při zásahu rychlý jako rys a přitom tak zatraceně slušný. Byli na to i svým způsobem hrdí, že bylo třeba někoho takového, aby si s nimi poradil. Sami naléhali na ty bojechtivější ze svých řad, aby za pobytu ve městě to těžké železo odložili.

Tento šerif hrál poctivě a nikomu nestranil. Pamatujete na ten binec, když přišel jednou večer do Ďáblova půlakru a donutil ženské, aby taky odevzdaly všechny své zbraně? Nasbíral skoro plné kolečko malých pistolí a deringerů.

Nebyl taky puntičkářsky pobožný člověk, který by odsuzoval lidské slabosti a pletl se do cesty lidem, kteří směřovali do pekel svou vlastní cestou. Abilene zůstávalo stejně obhroublé a bezbožné jako dříve – muselo takové být, aby si udrželo obchod s dobyt看em. Jenom nebylo již tak divoké. Prérii ozařovalo klidnější a přátelštější září. Málokdy v něm byl cítit střelný prach a pohřby se nekonalý. Nevyhnutelně ovšem docházelo k hádkám, rvačkám a k různým zločinům, ale nový šerif vždy okamžitým rozhodnutím a účinnými zásahy takové věci vyřešil ihned bez zbytečného povyku. Abilene se pro tuto sezónu stalo místem, kam mohl každý kovboj přijet a kde ho nic neomezovalo. Směl utrácet své těžce vydělané dolary s křikem a výskáním a tak hříšně, jak srdce ráčilo – dokud ho nenapadlo míchat whisky s pistolemi. To znamenalo jistou srážku s Tomem Smithem od Medvědí řeky.

Starosta Henry a ostatní radní byli nadšení z toho, jak se jim poštěstilo. První týden v červnu se sešli, aby formálně schválili jeho jmenování a stanovili mu plat 150 dolarů měsíčně, což v té době byl skvělý příjem a k tomu odměnu 2 dolarů za každé zatčení. Začátkem srpna z vlastního popudu a z čiré vděčnosti nedali jinak, než že tu částku zvýší na 225 dolarů měsíčně a to bylo tehdy něco zcela mimořádného. Skupina občanů města se domluvila a darovala mu jeden pár perletí vykládaných revolverů. Ten dar byl poněkud nepřipadný, protože pistole byly ten nejméně výrazný rys, který by Toma Smithe charakterizoval. Jako šerif v Abilene nevystřelil ani jednou z pistole, kromě cvičné střelby do terče, což mělo příznivý účinek na případné výtržníky. V pozdějších letech si pamětníci jen stěží vzpomínali, jestli vůbec nějaké nosil.

Myšlím, že máte pravdu. Ano, nosil dvě. Ale sotva jsme si toho všimli

Na co si ale zcela zřetelně pamatovali, byla jeho brada a pár modrošedých očí a taková chladná zdvořilost. Pak jim také v paměti utkvěly jeho dvě pěsti, které dokázaly vyrazit s rychlostí útočícího hada a s vahou vysoko rozmáchnutého perliku.

Tom Smith hlídal Abilene přes celé léto až do podzimu. Když lidé ve městě vyhlédli ven a viděli hojit kolem, hned jim jejich město připadalo lepší. Pravidelně se zdvořile a s odkrytou hlavou hlásil ve starostově kanceláři, podal hlášení a pak vyšel a vyhoupl se do sedla. Měl pomocníka jménem Robbins na vyřizování běžných věcí a na kancelářskou práci. Sám zůstával na obhlídce v sedle. Pomalu a klidně jel vždy uprostřed ulice, bylo to výhodné místo, odkud viděl dobře na obě strany a do uliček mezi domy. Neokouněl po hospodách s hlavou opřenou o loket. Nesedával u herních stolků, ani se nebratříčkoval s nějakými kamarády. Byl chladný a zdvořilý ke všem stejně, nečinil žádné rozdíly. Byl to osamělý člověk, kterého k tomu čím byl donutila jeho záhadná minulost a vlastní pevná vůle. Vytrvale a zdatně vykonával práci, o níž se ucházel a kterou přijal.

V Abilene nezůstalo nic v klidu a beze změny. Stále přiháněli nová stáda a do města nepřetržitě přijížděli noví honáci. Někteří nechťeli dobrovolně přijmout nový řád. Občas obyvatelé města

vyhlédli z okna nebo ze dveří a viděli Toma Smithe, jak vede svého koně s nějakým bezvládným kovbojem nebo rádoby pistolníkem hozeným přes rameno a míří s ním do nově postaveného vězení. Když pak takový chlap vychladl nebo vystřízlivěl, mohl sejít pobavit bez pistole.

Jmenujte místo, kde si chcete uložit svou pistoli a při odchodu z města si ji tam vyzvednete.

Dokázal složit člověka skoro stejně snadno ze hřbetu koně, jako když stál na zemi. Několikrát, nebylo to často, použil proti muži, který se zdál být obzvláště houževnatý, hlaveň pistole. Obvykle stačily ty pěsti. Přišel k takovému ozbrojenému troubovi a požádal ho o zbraň. Dvakrát. Následoval bleskový úder a chlap ležel roztažený v prachu. Jednou nějaký člověk chytil ránu přímo do čela a udělal úplný přemet dozadu. Jiný zase dostal zvedák do brady a překousl si jazyk. Na několik dní se stal živým svědectvím, jak chodil s ovázanou tváří. Další měl po ráně do boku dvě polámaná žebra.

Od jednoho tábora honáků ke druhému se po dobytčí cestě šířila zpráva. Nemá cenu, aby se člověk místo pořádného flámu na konci cesty léčil z takových nenadálých neduhů.

V Abilene bylo všechno v pohybu. I příjíždějící honáci byli pokaždé jiní. Docházelo k přestupkům všeho druhu. Mnohokrát na Toma Smithe stříleli, obvykle ze zálohy – a bez účinku. Samozřejmě především proto, že se netrefili. To všechno však, znásobené jeho patrnou nebojácností vystavit se zákeřným kulkám, přispělo ke vzniku legendy o jeho nezranitelnosti. Někteří přísahali, že měl pod košilí ocelový plát. Jiní dávali přednost domněnce, že ho prostě nikdo netrefil – a pokud byl zasažený, nedal se zastavit.

To bylo té noci, kdy přišel na prohlídku hospody Old Fruit, jedné z nejhorších putyk ve městě. Jeden Texasan, na kterého měl zatykač, tam zapadl a naléval se kořalkou ve společnosti dalších chlápků, kteří ho obdivovali, že se protíví zákonu. Náhle si povšimli, že hlavním vchodem vstoupil dovnitř Tom Smith. Byl sám, v ruce držel pistoli a směřoval k postranním dveřím, aby jim odřízl tuto jedinou ústupovou cestu. Muž, o kterého měl zájem, couval na zadní konec dlouhé úzké

místnosti. Tom Smith se k nim stále blížil. Jak kráčel, ostatní nejistě váhali, zčásti v uctivé bázni z jeho blízkosti a rozestupovali se na obě strany. Za ním se ulička zase uzavírala.

Nějaký chlápek vytáhl jednu ze tří lamp v místnosti z držáku a hodil ji po něm. Padla na zem, blikala a vytékal z ní petrolej. Chatrná místnost mohla každým okamžikem vzplanout – jak k tomu již tragicky došlo na několika jiných místech v Abilene. Tom Smith přikročil ke svému muži, popadl ho a odzbrojil. Hodil si ho přes rameno a rukou mu svíral hrdlo.

Potom vypukla všeobecná rvačka. Někdo zhasil zbývající dvě lampy. Někteří vyhrabali v baru pistole a padly výstřely. V nastalé tmě se lidé tlačili a strkali a tím zmatkem kráčel Tom Smith,razil si cestu k východu a odešel se svým mužem k obnovenému vězení.

Old Fruit se rychle vyprázdnil. Šerifa nic nerozházelo. Mohl by se vrátit a vyšetřovat ty výstřely.

Někteří z těch co stříleli, trvali na tom, že ho museli zasáhnout. Legenda zapustila kořínky. Přestupky a nepřístojnosti se začaly z Abilene vytrácet.

První a nejhorší dobytkářské město v celém širém kraji prožívalo svou nejslavnější sezónu. Zkrotil je jediný muž a přitom ani jednou na nikoho nevystřelil.

Ted' na podzim to bylo již dobré. Období nakládání dobytka do vagónů skončilo. Bez Texasanů a jejich výstřelků byl ve městě klid. Do příštího jara nepřijdou po dobytčí cestě žádná další stáda.

Tom Smith již nebyl v Abilene šerifem. Přijal významnější funkci s rozsáhlejší pravomocí. Měl odznak zastupujícího šerifa Spojených států. Ale lidé v Abilene v noci lépe spali, když věděli, že tam stále ještě je a že tam žije.

Kousek za městem nějaký dobytek, patřící jakémusi Johnu Sheaovi, pošlapal kukuřičné pole na přidělené půdě, kterou společně obhospodařoval jistý Andrew McConnell s Mosesem Milesem. Při následující hádce se Shea pokusil na McConnella vystřelit, ale pistole mu selhala. McConnellova pistole neselhala. McConnell se sám přihlásil a po vyšetřování byl propuštěn – jednalo se o jasný případ sebeobraný. Přátelé zemřelého však trvali na tom, aby došlo k soudu a nějak si opatřili zatykač pro vraždu. Okresní šerif vyjel, aby

zatykač doručil a uplatnil, ale vrátil se s nepořízenou. Oznámil, že McConnell se ve své díře opevnil. Byl to malý prostor s drnovou střechou, vykopaný ve stráni, s úzkým příkopem vedoucím ke vchodu. Odmítl jít do vězení. Šerif neměl zájem jet tam ještě jednou – ledaže by Tom Smith šel s ním.

Na to se odpovědnost Toma Smithe nevztahovala. Tohle byla místní záležitost, kterou si měli vyřídit na okrese. Ale Tom Smith od Medvědí řeky nikdy před ničím neuhýbal a již vůbec ne před žádostí o pomoc, týkající se úřední povinnosti. Vzal zatykač, vyhoupl se na Stříbrňáka a vyjel a šerif jel s ním. Byla chyba, že si nechal toho člověka vedle sebe. Ani po těch desítkách let se šerifova zbabělost nedá zapomenout.

Když oba přijeli k farmě a seskočili z koní, McConnell a Miles stáli před svým příbytkem. McConnell ustoupil dovnitř a Miles zůstal venku. Tom Smith šel rovnou dovnitř. Šerif se měl postarat o pořádek, kdyby nastaly nějaké nenadálé potíže.

A ty potíže nastaly. Byl tam ještě jeden člověk, který viděl oba policisty projíždět kolem místa, kde se zdržoval a šel za nimi. Skryl se v blízkém křoví a viděl co se stalo. Ani on nebyl žádný hrdina.

Miles měl starou karabinu. Otočil ji na šerifa a zmáčkl kohoutek. Úderník cvakl naprázdno. Miles se znovu a znovu pokoušel se vzrůstajícím vztekem a zoufalstvím vystřelit ze staré pušky. Šerif zapomněl na svou pistoli, zapomněl na všechno kromě svého strachu a ustoupil. Potom v příbytku zazněly dva výstřely – a šerif se otočil a utekl. Nepokusil se ani nasednout na koně a prostě bezhlavě utekl přes pole.

Uvnitř té temné díry dělal Tom Smith svou práci. Sdělil McConnellovi, že má na něho zatykač. McConnell již měl v rukou pušku, vystřelil a kulka se zaryla do Smithova těla. Legenda nelhala – žádná kulka nedokázala toho muže zastavit. Odpověděl stejným způsobem, jediným výstřelem, jakým na někoho v Abilene vypálil. Zasáhl to co zamýšlel, totiž pušku v McConnellových rukou a jednu jeho ruku, která ji držela, aby nemohl znovu vystřelit. Potom se Tom Smith vrhl dopředu, popadl McConnella a táhl ho k východu. Jak ho držel a couval ven do úzkého příkopu vedoucího ke vstupu do bydliště, Miles se rozmáchl starou karabinou jako kyjem a prudce ho

udeřil do hlavy. Tom Smith se v bezvědomí svalil na zem. Miles a McConnell ho rychle vytáhli ven na prostranství před svým příbytkem a jeden z nich zvedl sekeru.

Když po několika hodinách našli mrtvé tělo, mělo useknutou hlavu, která držela jen na kůži vzadu za krkem.

Celé Abilene, ztichlé a zamlklé, kráčelo v dlouhém průvodu ke hřbitovu, v čele s osedlaným velkým šedým koněm bez jezdce. Ze sedlové hrušky visely v pouzdrech dva perletí vykládané revolvery. Toho dne byly obchody zavřené a stejně tak hospody. Všichni v Abilene věděli, že mezi nimi bylo něco obdivuhodného a spravedlivého a že to teď ztratili.

„Žádný policista nesmí předvést mrtvého muže,“ říkával Tom Smith. Zemřel věrný tomuto tak těžce obhájenému přesvědčení.

VALENTINE T. O. MCGILLYCUDDY

14. února 1849 – 6. června 1939

RODIČE MU DALI dlouhatánské jméno a dlouhé hubené tělo plné energie.

Oba byli Irové, otec byl McGillicuddy z rodiny, která před mnoha generacemi přestoupila na protestantskou víru, aby zachránila svůj majetek. Tehdy se v Irsku pozemky patřící katolíkům konfiskovaly. Matka byla Trantová a její rodina vyznávala víru katolickou. Seznámili se na lodi, která je vezla jako přistěhovalce do Ameriky, a když přijeli do přístavu, tak se vzali. Katolička Trantová měla s sebou doporučující dopis od rodinného přítele newyorskému arcibiskupovi, který nikdy nepředala, protože se právě vdala za protestanta McGillicuddyho. Stále jej však chovala jako drahou památku.

Odjeli do vnitrozemí a usadili se v Detroitu. Tam se 14. února 1849 na den sv. Valentýna narodil jejich syn. Všechna ta jména se v jeho jménu spojila: Valentine Trant O'Connell McGillicuddy.

Dlouhatánské jméno. Jméno, které bylo po sedm let pozoruhodně dobře známé, pomlouvané i obhajované ve svém zkráceném tvaru, v němž se v tom období stále stejně podpisoval na dopisy, doklady a vyhlášky: *McGillicuddy – vládní zmocněnec*.

Zmocněnec pro indiány. Vládce nad rezervací Siouxů v Pine Ridge. Ve Spojených státech devatenáctého století to byl vzácný a nevšední jev. Schopný a čestný člověk ve státní správě pro indiánské záležitosti.

Chystal se studovat lékařství. V sedmnácti letech byl v prvním ročníku jako student medicíny ve škole, která byla napojena na nemocnici pro námořníky v Detroitu. Vedoucí lékař v nemocnici byl nenapravitelný pijan. Ředitel školy Dr. T. A. McGraw doporučil mladého McGillicuddyho, aby mu byl k ruce a zastupoval ho při vizitách. Mladý McGillicuddy toto pověření přijal. V určitém směru to bylo lepší školení než běžné studium. Jeho pacienti byli námořníci z Velkých jezer ve všech fázích nemocí a úrazů. Každou noční hodinu ho mohli zavolat, aby ošetřil naléhavé případy v bordelech na nábřeží. Rychle a hodně se poučil o horších stránkách života a o tom, jak nelidsky se lidé dokáží k sobě chovat. Šest měsíců se vyrovnával s tímto těžkým úkolem, než v nemocnici učinili jiná opatření a on se mohl opět naplno věnovat svému studiu.

Bylo mu dvacet let a již měl tu štíhlou postavu, která mu zůstala po dalších sedmdesát let se sto třiceti pěti librami váhy, rozloženými na více než šest stop vysoké kostře. Když ukončil studia, promoval na škole a hned nato se stal členem fakulty. Jeho specialitou byly přednášky o fixování končetin do dlah a o obvazování ran. Podávání anestetik při operacích bylo běžné zaměstnání a častou vedlejší činností byla spolupráce s detroitskou policejní sanitní službou. Z denních dvaceti čtyř hodin stále ještě několik zbývalo. Přibral si jako lékař službu v ústavu pro duševně choré.

Mladý McGillicuddy si to neuvědomoval, ale ta energie, která v něm pulzovala, spojená s hluboko zakořeněným nutkáním chopit se všeho a provést cokoli, co bylo třeba udělat, mu začala působit vážné

potíže. Došlo to tak daleko, že si často přihýbal z láhve whisky. Dr. McGraw, který svého oblíbeného žáka bedlivě sledoval, se již kvůli tomu znepokojoval. Nařídil zevrubnou prohlídku. Byl nejvyšší čas. Mladý McGillicuddy přepínal své srdce, které sláblo. Nařídili mu, aby žil alespoň rok ve volné přírodě. Jeho místo v nemocnici mu zachovají.

Mladý McGillicuddy nabyl do té doby i nějakých technických vědomostí. Nastoupil u zeměměřičů pro oblast Severních a Severozápadních jezer. Za pár dní byl na cestě, aby se připojil jako pomocný inženýr a zapisovatel k výpravě zkoumající jezero Michigan.

Míjel týden za týdnem a mladý McGillicuddy v nekrytém člunu na otevřeném jezeře, zodpovědný za posádku, která měřila hloubku vody, byl opálený od slunce a ošlehaný větrem. Měl otužilé tělo a srdce mu bilo silně a pravidelně. Poznal, že je předurčený pro život ve volné přírodě. Když uplynul rok, zůstal k velkému překvapení a k lítosti Dr. McGrawa u zeměměřičského průzkumu jako lékař a pomocný inženýr. Když bylo Chicago v roce 1871 zničeno velkým požárem, vybrali mladého McGillicuddyho, aby tam odjel se skupinou lidí a znovu proměřil celou chicagskou oblast. Ten rázný, jako tyčka hubený mladý Ir byl schopný člověk. Dokázal vést skupinu mužů jednou tak starých jako on a dělal to tak, že se jim to i líbilo.

Mluvílo se o něm mezi lidmi v terénu a ty řeči se dostaly až na vedení Úřadu pro technické záležitosti Spojených států ve Washingtonu. V roce 1873 dostal čtyřladvacetiletý Valentine Trant O'Connell McGillicuddy nabídku a bez dlouhého rozmýšlení přijal místo jako topograf a lékař při mezinárodním průzkumu a vytyčování hranice mezi Spojenými státy a britskou Amerikou. Sbalil si pár věcí, vymohl si slib od plavovlasé modrooké Farmy Hoytové, kterou vždycky když byl doma doprovázel do divadla, že mu bude psát a odjel novou transkontinentální železnici na západ do srdce severoamerického kontinentu.

To byl život pro člověka, kterému bylo souzeno žít ve volné přírodě a vytyčovat čtyřicátou devátou rovnoběžku dosud nikým

nedotčenými severními prériemi k dalekému Pacifiku. Dvoutýlový pás, dlouhý dvacet mil, byl při proměřování slušná denní dávka. Následoval zdravý bezesný spánek na zemi v malém stanu nebo ještě lépe před ním, pod nesmírným, jasným obloukem oblohy. Buvolí maso, opečené na otevřeném ohni, plnilo to osmahlé hubené tělo novou energií. Nejednou zůstal několik týdnů se svou skupinou, s jedním sluhou, se seržantem a s deseti vojáky odloučen od hlavního jádra výpravy. Vyměřoval hranici s péčí a přesností vlastní práci topografa McGillicuddyho. Občas museli nějaký den čekat, zatímco desetitisícová bizoní stáda přecházela kolem a země se přitom chvěla, přístroje drnčely a měřily nepřesně. Občas se přiblížil mrak prachu jako jednou časně ráno a z něj se vynořili indiáni na koních, pronásledující bizony a mladý McGillicuddy se seznámil se samotným Sedícím býkem a potřásl rukou slavnému šamanovi z kmene Hunkpapa Siouxů a daroval mu tabák.

Měření směřovalo na západ přes Velké planiny a stanovilo hořejší hranici, která teď patří Severní Dakotě a východní části Montany a potom pokračovalo divoce utvářenou krajinou, kde se menší horské hřebety zvedaly k hlavnímu valu Skalistých hor. A šlo se dál, pořád dál na západ přes rychle tekoucí potoky a řeky a příkrými kaňony, až nakonec našli mezník označující východní konec hranice, který tam postavila severozápadní expedice v roce 1858. Když vyměřovací skupina skončila práci v terénu, vrátila se stejnou cestou do Fort Benton na horní Missouri a člunem sjela dolů po řece do Bismarcku v Dakotě, kde to všichni pořádně oslavili. Potom nastoupili do vlaku k východnímu pobřeží do Washingtonu a začali s úmornou prací zpracovávání terénních záznamů do pohraničních map.

Stejným vlakem se na východ vracel muž z jiné expedice. Byl to generál George Armstrong s hlášením o své výpravě do Černých hor. Dějiny se daly na pochod.

Podle smlouvy, kterou v roce 1868 skončila válka Rudého oblaku, byly Černé hory součástí území, jež bylo vyhrazeno navždy indiánům jako nezcizitelné. To znamená, že zůstane indiánské, dokud běloši nepřijdou v dostatečném počtu a nevznesou na ně nárok a neučiní si z porušení další smlouvy výnosný podnik. Spojené státy se nyní nalézaly v hluboké depresi, vyvolané tak zvanou „panikou“

v.roce 1873. Nová naleziště zlata by byla injekcí pro ekonomiku. Již dlouho se mluvilo o tom, že v Černých horách je zlato. Smlouva byla svévolně porušena. Poslali generála Custeru s jeho 7. kavalerií do hor, aby se poohlédl, jaké jsou tu možnosti. Nejdůležitější zjištění, které přinesl do Washingtonu, byla odpověď – ano, v těch horách je zlato.

Ale jaké je množství zlata? Stálo by za to znovu pobouřit indiány – Tetony, Oglaly a Hunkpapa Siouxe a jejich čejenské spojence, kteří tak dobře bojovali a ve válce Rudého oblaku dobyli přinejmenším částečného vítězství? Připravili další výpravu pod záminkou, že to je pouze za vědeckým a zeměpisným účelem a není to tedy vlastně porušení smlouvy. Přesto to bylo dost zvláštní. V čele výpravy měli být dva odborníci z Kolumbijské báňské školy, které doprovázeli zkušení prospektoři s dobrým čichem pro zlatonosný písek.

Mladému McGillicuddyemu teď bylo dvacet šest let. Neúnavně pracoval ve Washingtonu na svých mapách a brzy přišel na to, že zeměměřičské povolání má své slabiny. Práce v terénu se mu líbila. Nekonečné zírání do čísel a dokladů v zatuchlé kanceláři ve východní části města již méně. Ztrácel svoji těžce nabytou osmahlost a jeho tyčkovité tělo změklo. Až ho jednoho dne zavolali na ředitelství správy vytyčování hranice a vyzvali ho, aby si potrásl rukou s majorem J. W. Powellem – s týmž majorem Powellem, který se proslavil prozkoumáním hloubek Velkého kaňonu v Coloradu. Majora Powella jmenovali pro novou výpravu do Černých hor geologem. Chtěl vědět, jestli ten mladík McGillicuddy, o kterém již slyšel, bude mít zájem se k nim připojit jako topograf.

Jestli bude mít zájem? Srdce mu bušilo jako ještě nikdy, když se napil něčeho ostrého. Byla tu však dosud ta záležitost s mapami, kterou měl dokončit. Tím ať se netrápí. Major Powell si již dovolil pro tuto zvláštní práci zařadit náhradníka. Mohl by být do tří týdnů ve Fort Laramie, v teritoriu Wyoming, připravený na cestu? Ovšemže, docela určitě mohl!

To byl zase ten pravý život, když jeli otevřeným krajem na západ k Černým horám. Co na tom, že kavaleristé z vojenského doprovodu si nejprve mysleli, že je nějaký ve městě vychovaný zelenáč a dali mu toho nejhoršího koně co měli, velké černé zvíře, které vzalo

udidlo do zubů a pádilo jako splašené k obzoru? Poučili se, když slyšeli, že proklíná tu bestii jako starý voják od jízdy, k tomu dokonce z Irska a viděli ho na něm jet a jezdit stále den co den, celou tu dlouhou cestu. Byl zase ve volné přírodě, tábořil a lovil a pracoval s takovými lidmi, jako byl major Powell a plukovník R. I. Dodge, kteří se již v pohraničí proslavili a California Joe, zálesák a průvodce, který byl sám o sobě legendou. Sprátelil se se šestnáctiletým děvčetem, kterému říkali Calamity Jane. Ta se pokusila řádně se připojit k výpravě a byla odmítnuta. Přesto však jela ve vojenské uniformě s nimi. Každý večer jí nařizovali, aby se vrátila do pevnosti a vždycky poslušně zmizela, ale ráno pokaždé zase jela s kolonou dále.

Dojeli k horám a utábořili se u Francouzského potoka. Zatímco vědci báдали, měřili, zapichovali své kolíky a zapisovali nesčetné poznámky, prospektoři objevili, že v těch horách je bezesporu zlato – a možná i ve značném množství. Bylo zvláštní, že s takovou zprávou vypravili rychlého kurýra, jako by to bylo mnohem důležitější než nějaké vědecké údaje. Mladý McGillicuddy dělal svou práci, zaměřoval cesty do hor a kolem nich a potkal ještě několik indiánů, ačkoliv ti se většinou výpravě vyhýbali. Jako první běloch stanul na vrcholku Harne's Peak, na nejvyšším bodě celé oblasti, i když to vlastně pro něho byl jenom výlet.

Mezitím se v dálce stahovala válečná mračna jako důsledek předešlé Custerovy i této výpravy. Někteří náčelníci, mezi nimi Rudý oblak, byli pozváni do Washingtonu na poradu – a vrátili se, když odmítli podmínky, za kterých měli postoupit Černé hory. Svolali další velkou poradu do Chadron Creeku v Nebrasce – a spěšně ji rozpustili, když jen stěží zabránili otevřenému nepřátelství. Výprava se o tomto vývoji dověděla, když dostala poštu, ale sama neměla s indiány žádné potíže. Starší náčelníci stále radili k trpělivosti, zachování míru a k pozornému čekání. Možná z těch výprav nic dalšího nevzejde. Copak tu nebyla stále ještě smlouva, která chránila jejich území?

Mladý McGillicuddy nepřemýšlel mnoho o takových věcech, ani o etice a pravděpodobných následcích toho, co tam s ostatními dělal, ani o osudné skutečnosti, že jeho vyměřování je součástí příprav pro

vpád bělochů do posvátných siouxských hor. Plně si užíval života pod širým nebem a chystal uskutečnění důležitého osobního plánu.

Výprava se potom vrátila do Fort Laramie a mladý McGillicuddy byl opět na cestě do Washingtonu se svými obsáhlými záznamy, které teď musel proměnit v mapy. Cestou se zastavil v Detroitu kvůli tomu osobnímu plánu – aby získal velmi důležitou část osobního vlastnictví, totiž ženu v osobě plavovlasé a modrooké Fanny Hoytové.

Šestadvacetiletý Valentine Trant O'Connell McGillicuddy, který si pěstoval knírek a do špičky zastřiženou bradku, opět znovu dostával mozoly na zadku od toho, jak vysedával na vysoké stoličce před kreslicím prknem v zatuchlé kanceláři ve východní čtvrti. Tentokrát to nebylo tak zlé, protože Fanny byla ve Washingtonu s ním a očividně se radovala ze společenského života ve městě. Věděl však dobře, že daleko na západě v těch rozlehlých prostorách se dějí velké věci. Zprávy v novinách a pověsti o zlatu v Černých horách byly jako obvykle přehnané a zdaleka neodpovídaly skutečnosti. Do celé oblasti proudili běloši dychtící po zlatě a indiáni se postavili na odpor. To jako vždy poskytlo záminku k vyslání trestných vojenských výprav, které měly za úkol indiány pokořit a donutit je, aby přijali novou smlouvu, která vyhovovala požadavkům bělochů. Generál George Crook vytáhl do pole s početným vojskem a nalézal se v sousedství pohoří Little Big Hornu, bašty Siouxů. Generál Alfred Terry byl také na pochodu. Rovněž tak i generál Custer se svou 7. kavalerií. V poli se používaly McGillicuddyho mapy. Sám McGillicuddy seděl na stoličce skoro dva tisíce mil daleko a vyráběl další.

Jednoho dne přišel na zeměměřičskou správu ve Washingtonu telegram. Přinesli jej do jeho kanceláře a předali McGillicuddymu. Byl od generála Crooka. *Můžete zajistit službu McGillicuddyho v poli? Pokud ano, ihned ho sem pošlete.*

Odjel večerním vlakem. Ne jako inženýr civilista, ale jako vojenský lékař, spadající pod pravomoc ministerstva války. Když se oženil s Fanny, rozhodně neprohloupil. Jakmile se dověděla o telegramu, zeptala se prostě, kdy jede – a začala mu balit věci.

Vrátila se do Detroitu a tam čekala dokud se nevrátil. A doufala, že se „doktorovi“ nestane nic zlého. V následujících letech mu říkali všelijak, ale pro ni byl vždycky „doktor“.

V telegramu stálo „ihned“. Vystoupil z vlaku v Cheyenne a seznámil se se dvěma Billy – s Divokým Billem Hickokem a s Buffalo Billem Codym. Odrazovali ho od toho, aby cestoval rovnou dál přes nebezpečné území a radili, aby počkal až oddíl generála Merritta, který se tehdy formoval a vyrazí na bojiště s Codym jako průzkumníkem. Nesouhlasil. V telegramu stálo „ihned“. Našel si nějakého dopravce pošty, který se právě chystal odskočit si dvě stě mil do pevnosti Fort Fetterman a urazil tu vzdálenost s ním. V pevnosti Fort Fetterman byla kolona vozů připravená odvézt Crookovým oddílům zásoby. Jel s nimi téměř dalších dvě stě mil do údolí Rosebud – Růžové poupě, kde Crook tábořil. Srdečně ho přivítali a přidělili ho jako vojenského lékaře ke 2. kavalerii.

Údolí Rosebud!

Byl teď přímo v něm, uprostřed historického dění, tvrdých bojů a neustávajících problémů s indiány, vyprovokovaných nepřetržitým postupováním bělochů, kterého se sám nechtěně účastnil. V údolí Rosebud poznal, co to znamená starat se o raněné a umírající, když kolem něho zuřila krutá bitva. Byl tam uprostřed bojů, když Siouxové pod velením Šíleného koně napadli vojenský oddíl, zvolili lepší taktiku, dokázali lépe bojovat a připravili mu rozhodující porážku. Tohle byl trochu jiný život ve volné přírodě – nejen s tím přídatkem smrtelného nebezpečí, ale s celým tím propletencem problémů, kdy na sebe narazily dvě rasy, střetly se dva způsoby života a dostaly se naráz do popředí úvah každého myslícího člověka. Viděl přátelské i nepřátelské indiány v novém světle, ne pouze jako pohyblivou zajímavou součást celkového pozadí volného života v přírodě, který tak miloval, ale jako lidské bytosti, které se vyrovnávaly s osidly a ranami krutého osudu po svém. Poznal i některé Vraní indiány a Šošony, kteří sloužili u Crooka jako zvědové, mezi nimi i samotného starého náčelníka Wash-a-kie. Viděl Siouxe a Čejeny bojovat tak dovedně a statečně, že to vyvolávalo nechtěný obdiv i u jejich protivníků, bílých vojáků. Uslyšel z první ruky od

plukovníka Rena (přítele z doby vytyčování mezinárodní hranice) o krvavých podrobnostech osudu Custer a jeho mužů na Little Big Hornu jen několik málo dní po tom, kdy k té pohromě došlo. Staral se o kolonu vozů s raněnými na Crookově dlouhém „hladovém pochodu“ do Deadwoodu v Dakotě a cestou byl často pod palbou. Během těch šarvátek se stalo, že dvě odvážné indiánské ženy mu z nepřátelské strany přinesly zraněného Siouxe střeleného do břicha, kterému vyhřezly střeva. Když se McGillicuddy nad ním sklonil, aby udělal co bylo v tom případě možné a dal mu injekci, aby zmírnil jeho bolest, začali mu vojáci nadávat, že se stará o zatraceného indiána. McGillicuddy se vztyčil v celé své výšce a vrátil jim nadávky ještě zuřivěji. Tady trpěl a umíral *člověk*. *Záleží* snad na barvě jeho kůže? To již vůbec nebyl ten McGillicuddy, který se tak nadšeně radoval ze života v přírodě – a předem připravoval mapy pro vpád bělochů na indiánské území.

Uvážíme-li dobu, místo a charakter nové civilizace pronikající na západ, byl ten vpád bílých nevyhnutelný. Indiáni se stali překážkou v tom smyslu, že představovali nebezpečí. Bylo však válčení a přímé podmanění, vedoucí ke konečnému vyhlazení jedinou odpovědí? Bylo snad správné tvrdit, že dobrý indián je jen mrtvý indián?

Když boje skončily a indiány jako vždycky a přes jejich přechodná vítězství časem vytlačili, zahnali a vyhladověli, dokud se nepodrobili, zůstal Crookův vojenský oddíl i s McGillicuddym posádkou ve Fort Robinsonu v západní Nebrasce a ostatní jednotky rozmístili v pohraničních posádkách na západě. V tom kraji také shromáždili většinu Siouxů, kteří se vzdali. Zhruba to byly dvě velké skupiny pod vedením Rudého oblaku a Skvrnitého ohonu. McGillicuddy si vzal na pár dní volno, aby zajel na východ pro svou Fanny. Když se s ní vrátil, jmenovali ho zastupujícím lékařem v pevnosti. Jeho zkušenosti z nemocnice pro námořníky v Detroitu mu teď přišly vhod, když ho volali, aby ošetřil všechny možné druhy náhlých případů mezi vojáky a indiány natlačenými kolem pevnosti. Zvláště mezi indiány. Vojenský lékař v pevnosti byl více než ochoten přenechat tuto práci svému zástupci.

Když váhavě přišel i sám Šílený kůň, protože jeho žena trpěla souchotinami, ujal se jí zase McGillicuddy a stal se jediným bílým

přítelem podivného a tajemného válečníka a náčelníka Oglalů a z jeho úst slyšel vyprávět o Little Big Hornu. Když bílí úředníci, znepokojení vlivem Šíleného koně mezi Siouxy, rozkázali, aby vážně zraněný byl zatčen, vložil se do toho McGillicuddy, ušetřil ho té pohany, že by ho přes jeho zranění vsadili do vězení, a zůstal s ním v jeho posledních hodinách a ulehčil mu jeho smrt. A přes prérii a hory, všude kde seděli Siouxové skrčení u táborových ohňů, letěla zpráva: ten muž, ten McGillicuddy, byl věrným přítelem nejlepšího bojovníka ze všech Siouxů.

Skupina indiánů Sedícího býka se nevzdala a uprchla na sever do Kanady. Poslové neustále přecházeli přes hranici na jih a vybízeli a přemlouvali Siouxe v sousedství pevnosti Fort Robinson, aby obnovili nepřátelství nebo odešli na sever. Úřady rozhodly, že odstěhují skupiny Rudého oblaku a Skvrnitého ohonu dále od takové náklady a umístí je v rezervacích na východě v Dakotě podél řeky Missouri. Když velký pochod začal, McGillicuddy jel s vojenským doprovodem s nimi jako lékař – as ním jela i Fanny, jediná bílá žena, která se pochodu zúčastnila. Když dojeli do nových rezervací, McGillicuddy zůstal jako lékař v těchto místech, kterým se dočasně říkalo stanoviště Rudého oblaku.

Ted' se dostal do něčeho jiného. Nebyly to boje, ani účast na válečném tažení, ale řešení indiánského problému po konečném vítězství. Bylo správné jednat s poraženými s lhostejností a s opovržením a držet je pod ustavičným vojenským dohledem? Cožpak tito indiáni tu byli prostě jen proto, aby je vykořisťovali, jako záminka k udržování vojenských zařízení a k tomu, aby vojáci dostali příležitost se proslavit a povýšit v hodnostech, aby zprostředkovatelé a dodavatelé zásob bohatli všemi možnými mazanými podvodnickými triky, když jim rukama procházely vládou povolené finanční částky? McGillicuddy toho moc nenamluvil, ale o to více přemýšlel.

Nyní došlo k obratu a řada událostí změnila běh jeho života. Patřil armádě za výjimečného stavu na základě smlouvy s ministerstvem války a snadno mohl u armády zůstat. Armádní lékařský výbor ho vyzval, aby složil zkoušku pro řádné jmenování členem zdravotnického sboru. Napsal žádost, aby s ním rozvázali

současnou smlouvu uzavřenou za výjimečného stavu. Žádosti vyhověli a nařídili mu, aby se hlásil ke zkoušce u zdravotního ředitele v Omaze. Chystal se s Fanny k odjezdu, když oddíly na stanovišti Rudého oblaku dostaly rozkaz, aby se vrátily do pevnosti Fort Robinson. Nebyl tu žádný jiný lékař, aby ho nahradil. Dobrovolně odložil cestu do Omahy a sloužil i na tomto pochodu.

Nastala zima, krutá zima na severních prériích. Čekal je namáhavý a obtížný pochod. Odmítl dovolit Fanny, aby šla s ním. Vrátila se do Detroitu, aby tam zase jednou na něho čekala. Odjel s vojenskými oddíly na západ. A tak se stalo, že v těch krví potřísněných dnech koncem prosince roku 1878 McGillycuddy se nacházel v pevnosti Fort Robinson.

Na jih odtud v Oklahomě, kam poslali Severní Čejeny přes daný slib, že jim přidělí severní rezervaci kam patřili, umírali tito Čejeni na nemoce a ze slabosti způsobené hubenými přiděly a nezvyklým podnebím. Během necelých šesti měsíců jich pomřela více než třetina. Na jejich žádosti, aby slib byl dodržen, nikdo neodpověděl. Za vedení svých náčelníků Tupého nože a Malého vlka vyrazili na vlastní pěst na sever do své vlasti. Bylo jich poměrně málo, měli s sebou ženy a děti, byli špatně ozbrojeni a měli jen několik koní. Přesto odráželi všechny vojenské síly, které vyrazily do pole, aby je zastavily. S neuvěřitelným úsilím znovu a znovu obratně uhýbali pronásledovatelům a razili si cestu na sever. Někteří z nich pod vedením Malého vlka odmítli věřit nadále slibům bělochů, dostali se až do Kanady a připojili se k Sedícímu býkovi. Ostatní, které vedl Tupý nůž, uvěřili novému slibu, že dostanou severní rezervaci a nechali se zajmout a odzbrojit a dovést k pevnosti Fort Robinson. Nakonec však přišel příkaz z Washingtonu, že je mají poslat zpátky do Oklahomy.

Odmítli tam jít. Řekli, že raději zemřou ve své severní vlasti, než by se vrátili a pomalu umírali v tom nemocemi zamořeném kraji, odkud utekli. Zavřeli je do velkých prázdných baráků, v mrazivém počasí nevytápěných a nechali je tam bez potravy, aby vyhladověli a podrobili se. Měli pět starých pušek, které dali stranou než vojáci začali s prohlídkou a několik pistolí, které ženy ukryly ve svých

roztrhaných šatech zároveň s malým počtem nábojů. V páté hladové noci vyrazili z baráků a utíkali v kruté zimě do kopců. Sebevražedná četa mladých bojovníků zdržela pronásledovatele na několik minut, ale když byli tito indiáni pobiti, vojáci měli zatraceně dost času, aby ostatní ve sněhu dohnali a zabili, muže a ženy, stejně jako děti. Několika málo se podařilo uniknout a vojáci je v tom chladu a sněhu honili několik dní. Když je vojáci našli, schovávali se ve vymleté díře jednoho vyschlého potoka. Byli vyhladovělí a promrzlí. Nevzdali se. Stále znovu vojáci přiskakovali k okraji díry, pálili dolů do ní a uskakovali, aby znovu nabili. Nakonec tři skoro nazí Čejeni, jenom jeden ozbrojený nožem, vyskočili ven a zaútočili přímo na vojáky. Všechny zastřelili. Byl konec střílení, nezbyl ani jeden. V díře byli jen mrtví a těžce zraněné ženy a děti.

Valentine Trant O'Connell McGillicuddy byl v pevnosti té noci, kdy indiáni vyrazili z baráků. Byl tam dost dlouho, aby se dověděl podrobnosti o namáhavé cestě Čejenů na sever a jak s nimi zacházeli v pevnosti. Byl volný, pochod ze stanoviště Rudého oblaku již skončil. Připravoval se, že odjede do Omahy a udělá zkoušku, aby se stal řádným vojenským lékařem. Odjel – ale ne do Omahy. Odjel plný hlubokého rozhořčení a odporu. Odjel vlakem do Washingtonu a okamžitě navštívil komisaře pro záležitosti indiánů a vypověděl holá fakta o tom co se stalo ve Fort Robinsonu – a jak se zachází s indiány, kteří jsou chráněnci amerického národa.

Tenhle McGillicuddy byl opravdu blázen, paličatý blázen s irskou náturou, který nemyslel na sebe a na svůj další život a jel do Washingtonu, aby tohle pověděl ctihodnému vládnímu komisaři! Ale všechno co dosud prožil, směřovalo k takovému činu. A aniž by to tušil, přišel zrovna v ten pravý čas. Ve Washingtonu, kde vládl ten příjemný, ale neschopný muž, který to myslel vždycky dobře, republikánský prezident Rutherford B. Hayes, byla reforma na spadnutí. Ve vládě se našlo pár dobrých lidí. McGillicuddyho požádali, aby přišel příští den znovu a uvedli ho ke komisařovu představenému, ministru vnitra, Carlu Shurzovi, aby mu to všechno zopakoval.

McGillicuddy mluvil. Jen čistá fakta. Prý cítil, že by to řekl třeba samému ďáblovi. Odpověděl na nesčetné otázky o situaci v pevnosti

Fort Robinson a o podmínkách, v jakých žijí indiáni na Západě. Odpovídal na ně otevřeně a bez obalu. Pak promluvil Carl Shurz.

Nejsložitější situace pro celou správu indiánských záležitostí byla na stanovišti Rudého oblaku, obklopeného rozlehlou rezervací Pine Ridge. Současný správce si vedl docela dobře, pokud se staral o mírumilovné Šošony. Nevěděl si však rady s mnoha tisíci zpola nepřátelských Siouxů v Pine Ridge. Tito Siouxové byli podráždění a neklidní. To co se stalo Čejenům u pevnosti Fort Robinson je pobouřilo. Carl Shurz tam potřeboval nového správce, který by s nimi dokázal jednat a zvládl je. Lidé z technické a kartografické sekce ministerstva vnitra hodnotili muže jménem McGillicuddy příznivě. Stejně tak někteří důstojníci z armády. Navíc záznamy o McGillicuddyovi prozradily, že získal značné zkušenosti mezi Siouxy, když proti nim bojoval a pak mezi nimi působil jako lékař a jednu dobu pobýval i na Pine Ridge. Náhodou se také přišlo na to, že i když ten McGillicuddy se neúčastnil aktivně politického života, vědělo se, že sympatizuje s tou správnou, republikánskou stranou. A teď, právě teď ten McGillicuddy hovořil v ministrově kanceláři jako člověk, který ví o čem mluví, jako muž, který by právě mohl být tím pravým pro tuto práci. Vezme ji?

Cožpak kachna neplave a pták nelétá?

Rezervace Pine Ridge! – Sosnový hřeben! V té době byla v zemi největší, měřila čtyři tisíce čtverečních mil. Dnes to je Jižní Dakota, na sever od hranice s Nebraskou a sahá skoro od řeky Missouri na východě k Bílé řece na západě. Z větší části to byla vysoko se rozkládající náhorní plošina, otevřená na velkých prériích prudkým písečným bouřím v létě a ještě krutějším sněhovým bouřím v zimě, ale své jméno odvozovala od dlouhého, liduprázdného, skalnatého hřebene, porostlého zakrslými borovicemi, který se táhl podél jižní hranice. Budovy stanice byly sto padesát mil od železnice a čtrnáct mil od nejbližšího armádního stanoviště, od pevnosti Fort Sheridan.

Byla to jakási říše ve vnitrozemí, čtyřikrát větší než Rhode Island, zeměpisně část teritoria Dakota, úředně nezávislá. Teritoriální správa neměla nad ní právní pravomoc. Indiáni se nároku na ni žádnou smlouvou ani donucením nevzdali. Byla to indiánská země a vládní

zmocněnec – správce, pokud byl iniciativní a jeho svěřenci si ho dostatečně vážili, mohl nad ní vládnout téměř neomezeně. Jmenoval ho prezident a jmenování schvaloval senát. Prostřednictvím Úřadu pro indiánské záležitosti byl odpovědný pouze prezidentovi.

Po bojích v Černých horách, kterým se říkalo válka Sedícího býka, nahnali do rezervace na osm tisíc indiánů. Převážně to byli Oglala Siouxové, promíšení několika tlupami Čejenů. Byli téměř bez prostředků, vzali jim zbraně a většinu koní. V celé rezervaci by se našlo jen pár primitivních domků nebo chatrčí a několik málo rozhrkaných vozů. Škola ani jedna. V okruhu pěti mil od budovy stanice se indiáni tísnili v potrhaných kožených stanech, protože byli závislí na přidělech potravin. Všichni byli neustále nevrlí, nespokojení a dosti nepřátelští, protože nevěděli co je v budoucnosti čeká. Každou chvíli mohlo dojít k novým vzpourám. Jenom silný, nebojácný a sebevědomý člověk mohl u nich docílit většího pokroku.

Silný, naprosto nebojácný a svrchovaně sebevědomý muž McGillicuddy přišel do své říše jako vládní zmocněnec v březnu roku 1878 po několika týdnech strávených ve Washingtonu, kdy se seznamoval se způsobem práce Úřadu pro záležitosti indiánů. McGillicuddy a Fanny s mladou služkou, mulatkou Louisou, urazili poslední kus cesty z pevnosti Fort Robinson zabalení v mnoha tlustých buvolích pláštích ve vojenském sanitním voze v kruté sněhové bouři pozdní zimy a pozdě v noci se vypotáceli po schodech do nedostavěného domu, který měl být jejich domovem po sedm příštích let.

A všude kolem na zamrzlých prériích si Oglala Siouxové tím svým tajemným způsobem předávali zprávy. Věděli, že přichází, ihned se dozvěděli, že přišel a zvědavě čekali. Přítel Šíleného koně, energický mladý muž se starou zkušenou hlavou na ramenou, s jazykem, který vždy pravdivě promlouval o tom co cítil ve svém srdci, přišel, aby byl jejich novým Otcem.

Jeho prvním důležitým počinem bylo, že svolal velkou poradu všech náčelníků. Ó, ten McGillicuddy byl sebevědomý a věděl přesně co chce. Ať tak či onak, v dlouhodobém výhledu (téma, které se ve vládní politice vůči indiánům vyskytovalo neustále) byl ve

svém přesvědčení, smýšlení a ve svých záměrech čestný. Věřil, že jedinou záchranou pro indiány je přizpůsobit se bělochům, jít cestou bílých tváří, přestat se řídit kmenovým řádem a kmenovými zvyky a usilovat, aby se stali pracovitými občany podle vzoru nejlepších bělochů.

Na poradě se okamžitě projevila jedna věc. Byl to rozkol mezi samotnými indiány, kteří se rozdělili zhruba na dvě skupiny. Jedna, vedená známým Rudým oblakem zůstávala věrná starým zvykům a zastávala názor, že běloši jim dluží prostředky k živobytí za zemi, kterou jim zabrali a za stáda bizonů, která vybili a stavěla se proti všem snahám je přimět k tomu, aby žili jako běloši. Ostatní, vedení rodinou Obávaného mladého muže (Mladého muže s obávaným koněm), vynucený nový způsob života přijímali sice váhavě, ale upřímně. Naštěstí pro McGillicuddyho byla druhá skupina početnější.

McGillicuddy řekl, že je chce rozmístit dál od stanice, aby obsadili více země, která jim zbyla, kde by mohli farmařit a naučit se žít nezávisle. Chtěl jim opatřit potřebné hospodářské nářadí a vybavení. Chtěl dát postavit domy pro ty, kteří si je zaslouží. Rudý oblak si nad takovým nesmyslem jen odfrkl. Ostatní náčelníci se tvářili pochybovačně. Nebude pro ně obtížnější dojíždět do stanice pro příděly? To určitě bude, řekl McGillicuddy. On však zvýší příděly každé skupině v poměru ke vzdálenosti od stanice. Tento jednoduchý nápad byl velmi úspěšný. Netrvalo dlouho a rozmísťování se dalo do pohybu.

Potom provedl svůj mistrovský tah. Ostatní správci v jiných rezervacích se cítili bezpeční jenom když s nimi anebo blízko nich umístili vojenské oddíly, které by v případě nouze byly po ruce. Vojáky totiž užívali v podstatě pokaždé, když chtěli vynutit zákon. McGillicuddy však věděl, že přítomnost vojáků působí na indiány nepříznivě, že jsou stísnění, neklidní a znepokojení. Prohlásil, že chce provést nábor padesáti mladých bojovníků z různých indiánských skupin, které by zorganizovali a vycvičili jako policejní oddíl. Potom by požádal Velkého otce ve Washingtonu, aby stáhl všechny vojáky ze sousedství a nechal indiány v Pine Ridge, aby se

pod vedením svého správce starali o své záležitosti a dohlíželi na dodržování zákona sami.

Všichni náčelníci v údivu souhlasně mručeli. Dokonce i Rudý oblak to pokládal za dobrý nápad. Přinejmenším ten odchod vojáků. Zvláštní policejní oddíl však nepovažoval za nutný. On sám by poslal správci dostatek mladých bojovníků, kdykoli by se vyskytla potřeba vynutit dodržování zákona. McGillicuddy s tím nesouhlasil. Co když by ty mladé muže zavolal, aby vynutili zákon na Rudém oblaku. Udělali by to? Ovšemže ne. On chce jenom muže, kteří se zavážou přísahou, že budou sloužit pouze Velkému otci prostřednictvím jeho zplnomocněného zástupce.

Rudý oblak odjel ve špatné náladě. Věděl, že tento návrh naruší starý kmenový řád. Bylo však dost náčelníků, kteří nebyli proti tomu tento plán uskutečnit. Obávaný mladý muž doporučil jako kapitána vysokého a statného mladého indiána, Muže, jenž nosí meč, který si již získal pověst jako zloděj koní a bojovník v době před vznikem rezervace. Tento Meč měl potíže s Rudým oblakem, který se stavěl proti němu. Dostal od McGillicuddyho dobytče a uspořádal opékání masa na rožni pro vybrané nastávající strážce pořádku. S hulákáním přiběhli bojovníci Rudého oblaku, překazili hostinu a maso snědli. Meč uspořádal další hodování na jiném, odlehlejšími místě. Konečně měl svých padesát statných mladých pořízů pohromadě. McGillicuddy pro ně šikovně sehnal pušky spencerovky (musel kvůli tomu jít za Carlem Shurzem a pak ještě za generálem Sheridanem) a také uniformy, které vyhovovaly jejich ješitnosti. Cvičili jako vojáci a chovali se jako muži. Jejich první zkouška byla dostatečně přesvědčivá.

Skvrnitý vlk, jeden nesmiřitelný Čejen a dvacet pět jeho stoupenců údajně zmizelo z rezervace a pomalovaní válečnými barvami se vydali na sever, patrně aby se připojili k Sedícímu býkovi. Na té dlouhé cestě se mohli stát příčinou vážných potíží. Přišli by vojáci a nastalo by peklo. Zabili by mnoho indiánů a padli by i nějací běloši. A hned by tu byla záminka pro ještě hrubší zacházení s indiány. McGillicuddy poslal Muže, jenž nosí meč a dvacet pět nových strážníků na jejich nejrychlejších koních, aby přivedli Čejeny zpátky – především Skvrnitého vlka, živého či

mrtvého. Deset dní uplynulo beze zpráv. McGillicuddy byl znepokojený, i když to nedal nikomu znát. Copak se tento pokus s indiánskou stráží, základ všeho, čeho chtěl dosáhnout, nezdařil? Nedošlo snad k tomu, že Meč i těch dvacet pět mladých mužů přeběhlo a odešlo s Čejeny?

Jedenáctého dne se na stanici objevil Meč, vzpřímený na svém koni, v čele svých pětadvaceti. S nimi byl kůň, který táhl vlek s nějakým balíkem. Za ním šli další indiáni, Siouxové, Čejeni a zpívali píseň smrti. Meč dal rozkaz a dva strážníci přinesli balík do McGillicuddyho kanceláře a na zemi jej rozbalili. Skvrnitého vlka dohonili. Odmítl se vrátit a sáhl po zbraní. Vícekrát již po ní nesáhne.

Ó, McGillicuddyův Meč byl dobrou a věrnou zbraní cílevědomého muže, která byla po celých těch sedm let po ruce!

Meč však zabil náčelníka. Učinil tak v rámci svých povinností, byl tu ale i indiánský zákon. Jeho lidé mu uložili pokutu patnácti koní. Těch patnáct koní neměl. McGillicuddy se to dověděl. Prohlásil, že tu věc bere na sebe. Meč prostě jen jednal podle rozkazu. Ať ti co chtějí koně přijdou za ním. O těch patnácti koních se přestalo mluvit. Indiáni z Pine Ridge již znali povahu svého Otce. Ten se nedá sekýrovat jako správce ze stanice Skvrnitého ohonu na severu, který se svých svěřenců bál a vždycky když byl v úzkých se schovával za bílé vojáky a málokdy dokázal něco rozhodnout. Jejich správce byl tvrdý muž, vznětlivý a přísný, který vždy věděl co chce, rychle se rozhodoval a trval na svém. To o čem rozhodl bylo pokaždé, alespoň podle jeho názoru, pro jejich dobro.

Také byli hrdí na svoji policii, přestože svým uspořádáním a činností byla v rozporu s kmenovými zvyky. Nebyli to bílí vojáci, ale indiáni, kteří indiánům vymáhali dodržování zákona a pravidel vyhlášených stanic. Zadržovali nejenom indiány, když to bylo nutné nebo když jejich Otec to za nutné považoval, ale i bělochy – zloděje koní a zákon nedodržující prodavače kořalky, kteří se potulovali na okrajích rezervace. Jejich správce stál zpřímá a měl rovnou páteř a proto i oni mohli stát zpřímá.

Věděl, jak má s nimi jednat. Byli svým způsobem muži, ale z hlediska bělochů se chovali jako děti. Jednal s nimi tak, jak by chápající přísný otec jednal se svými dětmi. Přísně – ale s

pochopením. Tak například ta věc s Malým náčelníkem, s jiným Čejenem, který tajně sympatizoval s Rudým oblakem a úřední moci se vysmíval.

Malý náčelník se s některými svými stoupenci odstěhoval od Vlčího potoka do vesnice Rudého oblaku na Bílém potoce. To bylo nejenom proti nařízením, ale přivádělo to příliš mnoho nespokojenců dohromady najedno místo. McGillicuddy poslal pro oba náčelníky. Upozornil je, že kolem vesnice Rudého oblaku není pro tolik lidí dostatek dobré půdy. Malý náčelník odpověděl povýšeně, že to je všechno indiánská země a že v rezervaci může žít kde chce a jemu že se líbí žít se svým přítelem Rudým oblakem. To byla záležitost pro policii. McGillicuddy měl pravomoc ji přivolat, jako by většina jiných vládních zmocněnců přivolala vojsko. McGillicuddy se však jen usmál tím svým zvláštním pokřiveným pousmáním. Tak dobře, řekl. Ale podle poslední smlouvy má vládní zmocněnec právo odepřít přiděly těm, kteří činí potíže, podněcují ke vzpouře, jak to má ve zvyku činit Malý náčelník. Malý náčelník může žít kde chce. Ale po tu dobu, kdy nebude tam, kde má být, dojde k omezení jeho přidělů. První týden nedostane cukr, další týden mouku a následující týden maso. Oba náčelníci odjeli navztekaní, ale rozhodnutí. Jim žádný správce nebude předpisovat, kde mají žít!

První týden, když se rozdělovaly přiděly, z lidí Malého náčelníka dostali cukr jen ti, kteří zůstali u Vlčího potoka. Malý náčelník a jeho současní příznivci nedostali nic. Stejně tak to dopadlo druhý týden s moukou. Rudý oblak si to začal rozmýšlet. O přidělený cukr a mouku se musel podělit s Čejeny, kteří ho navštívili.

Třetí týden se rozdělovalo maso, to byla nejdůležitější položka. Povídalo se, že Čejeni si vezmou své maso bez ohledu na zákaz, a když to bude nutné, zabijí i McGillicuddyho. Bojovníci Malého náčelníka se objevili v dobytčích ohradách ozbrojení vším co doma sehnali. McGillicuddy tam přijel na koni – as ním jeho Meč a padesát strážníků v uniformách, se Spencerovými opakovacemi v rukou. Oznámil, že dnes se v ohradách žádný dobytek zabíjet nebude. Žádné obvyklé střílení a divoký hon a hra na to, že býci jsou bizoni, jak bylo zvykem. Každá skupina si musí odehnat svůj dobytek pryč a porazit ho někde jinde.

Plupy indiánů jedna po druhé odjely se svým dobytkem zdráhavě, ale s určitou dávkou respektu. Lidé Malého náčelníka zůstali. McGillicuddy nařídil zavřít vrata ohrady. Rozdělování masa skončilo. Malý náčelník a jeho bojovníci hleděli na chladné a klidné strážce pořádku. Meč a padesát strážníků se tvářilo lhostejně a pušky měli připravené. Vzbouřenci odjeli.

Druhý den byli všichni zpět u Vlčího potoka. Malý náčelník přijel na stanici a žádal své přídělky. McGillicuddy napsal pro něho příkaz k vydání. Malý náčelník řekl, že čekal víc. Ještě přídělky za uplynulé týdny. Ne, odpověděl McGillicuddy, člověk nemůže jíst pozpátku. A tím to skončilo.

Nebo třeba ten případ s vyvěšováním vlajky.

Tenhle McGillicuddy chtěl, aby nad jeho stanicí vlála vlajka. Měl pro to slabost, vidět ten slavný prapor vlát ve větru. Když pevnost Fort Sheridan zůstala opuštěná (měli indiánskou stráž a pevnost byla zbytečná), přesvědčil svého přítele generála Crooka, aby mu tu hrdou vlajkovou žerd' daroval. Mohlo to také špatně dopadnout. Předtím v roce 1875 se pokusili vztyčit vlajku nad stanicí, která byla do té doby známá jako stanoviště Rudého oblaku, ale indiáni tomu navzdory přítomnosti vojenského jízdního oddílu zabránili. Pro ně Hvězdy a pruhy znamenaly vojáky, stále více vojáků, vojenské akce a válku. Tentokrát když měla být vlajka vztyčena, tu žádní vojáci nebyli. Byl tu jen Meč a jeho padesát mužů v celé své slávě. Bylo tu i mnoho jiných indiánů. Většina z nich pociťovala obavy a vztek, byli podráždění. Také Rudý oblak tu byl a vykřikoval proti tomu své námitky.

McGillicuddy zvedl ruku a vyžádal si ticho. Staří zpátečníci jako Rudý oblak, pravil, smýšlí o vlajce nesprávně. Někdy znamenala válku. Častěji znamenala mír. Zde znamená, že ti nad jejichž domovy povlaje, budou pod ochranou Velkého otce ve Washingtonu. Tuto vlajku, kterou drží v rukou, poslal až z Washingtonu sám Velký otec jen pro indiány z Pine Ridge.

Meč vlajku rozvinul, připevnil ji na lanka a vytáhl ji nahoru. Indián ji předal větrům v Pine Ridge. Ostatní odjeli a hodně jich ještě mručelo, že si to všechno rozmyslí. Netrvalo dlouho a Rudý oblak přijel do stanice, aby se zeptal, jestli by mohl dostat vlajku pro svou

vesnici. Pro bláznivé bělochy znamenala tahle věc čest a slávu. Dobrá, tak on ji bude mít taky.

Pak tu byla ještě ta záležitost s posledním velkým siouxským Tancem slunce.

Bílí mužové ve Washingtonu ve své moudrosti rozhodli, že takový barbarský a pohanský zvyk, kdy účastníci zavěšení u kůlu si sami působí bolestivá zranění, musí přestat. Takový příkaz, kdyby jej řekněme měla přímo a násilně vymáhat armáda, by mohl být příčinou střetnutí. Dotklo se to všech Siouxů, nejen těch v Pine Ridge. Ale McGillicuddy z Pine Ridge našel pro všechny východisko. Dobrá, řekl, s tím Tancem slunce se musí přestat a možná to bude dobře. Než však přestane, uspořádá se poslední a největší siouxský Tanec slunce, aby si pamatovali, jak daleko již ušli na cestě bílých mužů. Debatoval, přel se a bojoval a vydobyl na Washingtonu pro tu akci povolení. Kdo by teď v přípravách na takovou událost pomýšlel na boj?

Celé dny se sjížděli v nespočetných houfech do Nebraska, blízko hranice s Dakotou, nedaleko od Pine Ridge. Sešla se tam většina Siouxů ze všech rezervací. McGillicuddy a indiáni v Pine Ridge byli hostitelé a odpovídali za všechno, co by se mohlo přihodit. Bylo tam i hodně bělochů, důstojníci z armády, zainteresovaní úředníci z Washingtonu, rančeři ze širokého okolí, historici, etnologové, archeologové a antropologové.

V jednom okamžiku mohlo dojít k boji, který by skončil strašným neštěstím. Bylo to ráno prvního dne slavnosti a většina indiánů a tanečníků se již sešla na místě, kde se měl tanec odehrávat. McGillicuddy a několik bílých hostů bylo na stanici a chystali se k odchodu. U stanice Pine Ridge se shromáždila velká tlupa několika set Brulés Siouxů, ze stanice Skvrnitého ohonu, zvyklých na svého slabého a váhavého správce a zajímali se o velký „dům darů“, sklad, ze kterého se rozdělovaly příděly. Žádali, aby jim rozdali štědré dary. Jestli nic nedostanou, vezmou si je sami.

McGillicuddy přijal jejich starého náčelníka ve své kanceláři. Řekl mu, že ví že příděly na cestu tam a zpátky dostali ve své stanici. Tady již nic více nedostanou. Náčelník se vztekal a vyhrožoval. McGillicuddy ho popadl, dostrkal ho ke dveřím a vykopl ho ven do

prachu. Okamžitě se odněkud objevil Meč a několik strážníků. Náčelník odešel ke své tlupě.

Rozhněvaní Brulés se spolu chvilí radili, potom nasedli na koně a kus dál od stanice jezdili sem a tam a dostávali se do bojové nálady. McGillicuddy, několik přítomných bílých zaměstnanců a návštěvníků si vzali pušky a postavili se k oknům. Kam se ale poděl Meč se svými lidmi? Zmizeli, prostě se vytratili.

Situace byla napjatá a každým okamžikem mohlo dojít k výbuchu. Čas ubíhal, Brulés se přibližovali a chystali se zaútočit. Tu se najednou z pozadí stanice přirýtila jiná tlupa indiánů na válečných koních! Byl to Meč s celou svou padesátkou! Svlékli si své uniformy, až na bederní zástěrky byli nazí, pomalovaní válečnými barvami a v rukou měli spencerovky! Byli připraveni zemřít v boji po stáru – ale za nový řád! Seskočili z koní a zalehli za kolovou ohradu před stanicí s puškami připravenými k palbě.

McGillicuddy se maličko usmál tím svým zvláštním pokřiveným úsměvem a vyšel ven. Byl to nejskvělejší okamžik jeho života. Řekl, že bez jeho rozkazu se nesmí střílet. Brulés se přiblížili a chtěli zaútočit, ale když viděli co je čeká, tak se zastavili. Začali se tam nejspíše a nerozhodně motat. Zdálo se, že starý náčelník je pobízí.

McGillicuddy přivolal tlumočníka, který znal jejich jazyk. Řekni tomu starému kozlovi, pravil, aby mazal zpátky do svého tábora.

„Pověz mu, že jestli ještě někdy vypoulí na mě ty svoje oči, uškrťm ho jako štěně!“

Poselství bylo předáno. Starý náčelník zuřil ještě víc, ale jeho lidé již ztráceli zájem. Se svým správcem mohli orat, s tímto však ne. Kromě toho Tanec slunce měl brzy začít. Počali se vytrácet.

Byl to pěkný tanec, nic nechybělo, prováděli jej do poslední maličkosti jako za starých časů. Mladí muži byli zavěšení na kůlu s odvahou a smělostí svých předků a mladé dívky je pobízely. Jedna z nich, se souhlasným mručením celého shromáždění, vyběhla, objala svého miláčka a svou vahou mu pomohla se utrhnout a osvobodit se a se zakrvácenou hrudí získat čest. McGillicuddy, jeho Meč a Obávaný mladý muž se svými lidmi byli ve střehu a dohlíželi, aby nedošlo k výtržnostem. Siouxové byli spokojení. Ne sice úplně, ale celkem dostatečně. Tance slunce se již nekonaly, alespoň běloši o

žádných nevěděli. Byl tu však ten poslední a nejslavnější, aby zůstal v paměti indiánů při jejich namáhavém putování po cestě bílých mužů.

Ten McGillicuddy je samovládce a diktátor, stálo v některých novinách z té doby. Protivný člověk, náladový a paličatý, který občas překračuje zákon. Samozřejmě že takový byl a zákon občas překračoval. Možná více než pisatelé takových článků tušili.

U indiánů měl dostatečnou autoritu. Běloši poukazovali na jiný problém, především ti co se potulovali na okrajích rezervace a čekali na příležitost, jak ukrást indiánům dobytek nebo jim prodat zakázané lihoviny. Tady mu pomáhaly dva prostředky a ani jeden nebyl přesně v souladu se zákonem. Hranice rezervace byly v každém případě neurčité, nebyly dobře označené a pokud jde o jejich přesné určení, vyvinula se u něho příhodná krátkozrakost. Přesvědčil jednoho soudce Spojených států od teritoriálního soudu v Dakotě, aby ho jmenoval soudním zmocněncem. Soudce se vyjádřil, že neví jestli to jmenování bude platné, ale že ta funkce je zákonem dostatečně podložená a pravděpodobně je s ní spojeno oprávnění vydávat zatykače, vést přípravné soudní řízení a zavazovat provinilce, že se dostaví k řádnému jednání před teritoriální soud. Vyzbrojen těmito dvěma prostředky, začal McGillicuddy jednat.

Jednou například jeho strážníci pronásledovali na jeho příkaz bandu zlodějů, kteří utekli s indiánskými koni nejenom z rezervace, ale šedesát mil do Nebrasky. Chytili vůdce bandy a přijeli s ním na stanici. Strážnice byla zároveň vynikající vězení. Občané Nebrasky byli pobouření a noviny nad takovým porušením jejich nejvyšších místních práv spustily pokřik. Skutečnost, že to provedla indiánská policie, byla obzvláště přitěžující. Všichni žhavili telegrafní linky se stížnostmi do Washingtonu. Ministr Schurz považoval za svou povinnost upozornit McGillicuddyho, že překročil svoji pravomoc a že by měl provinilce ihned propustit. McGillicuddy však již svolal svůj soud jako soudní zmocněnec, zavázal vězně, že se dostaví k řádnému soudu a poslal ho se stráží do Deadwoodu. Ministrovi vyjádřil se vší vážností svou lítostí, že není možné, aby nařízení

vyhověl, protože soudní zmocněnec Spojených států v té věci již rozhodl. Nepokládal za nutné dodat, že tím zmocněncem byl on sám.

Jindy vyvolal ve Washingtonu hádku mezi ministerstvy. Jeden obchodník dodával podle smlouvy do rezervace zásoby a poštu. Měl zaměstnance, který si zvykl pašovat s poštou whisky. McGillicuddy zakázal tomu člověku vstup do rezervace. Rozhořčený obchodník trval na tom, že ten muž jako přísežný doručovatel pošty je vůči takovým rozkazům a zatčení chráněný imunitou. To ovšem pro McGillicuddyho vězení neplatilo. Když ten člověk přišel a vychloubal se svou imunitou, McGillicuddy ho strčil do strážnice a poštu poslal jiným doručovatelem, kterého vzal do přísahy poštmistra na stanici. Tentokrát se telefonní linky opravdu žhavily. Z Omahy přijel jako spěššina poštovní inspektor. McGillicuddy odmítl muže propustit. Opět se vzrušeně telegrafovalo. Samotný generální ředitel pošt ve Washingtonu navštívil ministra Schurze. Ten znovu McGillicuddyho varoval, že překračuje svoji pravomoc. Zmocněnec McGillicuddy odpověděl telegrafickým dotazem, jestli stanice zřízené vládou pro indiány kontroluje pošta nebo ministerstvo vnitra a jestli pašeráci alkoholu mohou běhat bez placení daní prostě jen proto, že nosí poštu. Zdůraznil, že se pošta vůbec nezdržela. Zásilky došly včas a dopravil je úředně pověřený doručovatel.

Ať se již ve Washingtonu dělo cokoliv, v Pine Ridge to tím skončilo, provinilce předali teritoriálnímu soudu, kde ho odsoudili k trestu vězení.

Jindy z toho vyvázl s vyloženým štěstím. Jakýsi McDonald měl jižně od hranice ranč, kde prodával lihoviny vojákům a indiánům. Bylo to bolavé místo důstojníků z armády, stejně jako správce indiánských teritorií. Nikdo si s tím nevěděl rady. McGillicuddyho postihla opět ve vhodné chvíli krátkozrakost co se týče hranice (kterou kdysi sám vyměřoval) a odjel s Mečem a s deseti strážníky na onen ranč. Nechal ostatní venku kousek stranou, vešel dovnitř a oznámil, že tu hospodu zavírá. McDonald a jeho zákazníci se jen chechtali a tropili si z něho posměšky a vystrkali ho ven. McGillicuddy nechal ve dveřích zaklíněnou nohu, aby se nedaly zavřít na závoru a zamával na svého Meče. Došlo ke krátké překvapivé akci, zákazníci se rozutekli a McDonald, kterého drželi

dva statní mladí pořízkové, se díval jak mu konfiskují jeho zásoby kořalky. Řval v bezmocném vzteku, že tohle si McGillicuddy zodpoví před zákonem.

Téhož dne však banditi přepadli dostavník Wells Fargo, vyjíždějící z Deadwoodu s nákladem zlatých prutů a jeden lupič se podobal McDonaldu, který brzy propadl moci zákona. McGillicuddy však dosvědčil, že McDonald byl v kritickou dobu daleko od místa přepadení a prokázal mu alibi. McDonald došel k názoru, že tím byl účet vyrovnán. Ten McGillicuddy byl pěkně panovačný despota, který stanovil přísná pravidla a měl neohrožené mladé chlapíky v uniformě, kteří vymáhali jejich dodržování. Vydal vyhlášku vládního zmocněnce McGillicuddyho, zakazující nepovolené nošení zbraní uvnitř nebo v okolí budov stanice. Byl tak drzý, že to vyžadoval od bělochů stejně jako od indiánů. Jediný pozorný pohled na velkého seržanta jménem Tykvové semeno, který dostal povolení nosit zbraň, měl tvář nevyzpytatelnou jako cihlová zeď a byl obvykle uvnitř správcovy kanceláře nebo před ní, by rozumného člověka přesvědčil, že bude moudré tohoto nařízení uposlechnout. Činili tak dokonce i ti méně rozumní. Jako ten Quantrell, synovec vůdce partyzánů z občanské války, který se naparoval, že žádný zatracený indiánský policajt ho nedonutí, aby se vzdal své pistole a vtrhl do kanceláře s pětačtyřicítkou zastrčenou za opaskem. Tykev tam vešel s ním a postavil se stranou s karabinou položenou na ohnuté paži.

McGillicuddy vlídně poznamenal, že než začnou jednat, návštěvník musí odevzdat svoji pistoli. A co si správce myslí, otázal se Quantrell, že se stane, jestli se strážník pokusí mu ji vzít. Potom Quantrell zemře, prohlásil klidně McGillicuddy. Pokud během minuty zbraň nepředá, tak tamten seržant mu ji vezme. McGillicuddy vytáhl hodinky. Quantrell se podíval na velkého seržanta, který s bezvýraznou tváří pořád stál jako socha. Patnáct vteřin, řekl McGillicuddy. Třicet. Čtyřicet pět. Quantrell opatrně vytáhl pistoli a podal ji strážníkovi. Je rozdíl, prohodil McGillicuddy, mezi statečností a čirým bláznovstvím. To určitě, souhlasil Quantrell a než se odebral za svými záležitostmi, kvůli nimž přišel, potřásl McGillicuddymu rukou.

Byl panovačný. Zejména k těm svým indiánům, kteří se mu protivili. Především ke známému Rudému oblaku, který se nevzdával a nechtěl ustoupit od starých zvyků. Mezi těmi dvěma, starým válečným náčelníkem a více než o polovinu mladším správcem, trval dlouhý osobní spor, soupeření dvou vůlí, z nichž každá byla rozhodnutá zlomit tu druhou. V některém ohledu to byl zvláštní spor. Rudý oblak přišel do stanice, posadil se, hovořil přátelsky a bylo znát, že oba ti povahově silní muži si váží jeden druhého a cítí k sobě přátelství. Rudý oblak někdy něco prohodil v tom smyslu, že má sucho v hrdle a McGillicuddy přimhouřil oko nad svými pravidly a řádem ve stanici a vytáhl odněkud láhev schovanou pro léčebné účely a oba si spolu připili. Ale pokaždé když šlo o něco nového, při každém kroku po nové cestě, Rudý oblak se protivil a uplatňoval proti tomu svůj vliv. Stále znovu posílal do Washingtonu žádosti o jiného správce. Na poradách se dával slyšet a jeho hlas zněl silně v jeho vesnici i jinde. Tak silně, že jednou se osm indiánských mladíků spiklo a chtěli McGillicuddyho zabít a jenom včasné varování od přátelských indiánů a obratné McGillicuddyho manévrování zabránilo neštěstí. Jednou jeden mladík, až příliš mladý, vyprovokovaný těmi řečmi, se pokusil střelit ze zálohy oknem kanceláře a naštěstí minul cíl.

Nakonec Rudý oblak, popuzovaný bělochy, kteří měli své důvody, aby se tohoto správce zbavili, oznámil, že McGillicuddy musí se svou ženou odejít. Když neodejdou do tří dnů, tak je zabijí. McGillicuddy využil této příležitosti pro rozhodující konečné zúčtování. Svolal radu všech náčelníků. Rudý oblak se nedostavil. Většina ostatních přišla. Pověděl jim o tom poselství. Sdělil jim, že zpráva o chystané vzpouře došla do pevnosti Fort Robinson a že tamější důstojníci chtěli poslat vojsko. On je však odmítl a odpověděl jim, že se svými policisty a spřátelenými náčelníky tuto záležitost zvládne. Učinil tak správně? Náčelníci se vyjádřili, že ano. Dobře tedy. Sejdou se opět příští den, třetí den ultimata, které Rudý oblak vyhlásil.

Schůzka se uskutečnila, celá rezervace jen vřela a všichni ten velký problém rozebírali. Sešli se a McGillicuddy jim přečetl telegram od komisaře pro indiánské záležitosti, který ho opravňoval

Rudý oblak zatknout. Co má udělat? Obávaný mladý muž řekl, že má znovu požádat Rudý oblak, aby přišel a promluvil. Dvakrát běželi poslové do vesnice Rudého oblaku. Dvakrát Rudý oblak odmítl přijít. Zatím se několik set ozbrojených mladých bojovníků na koních shromáždilo u stanice. Byli to bojovníci spřátelených náčelníků a čekali na rozkaz, co mají udělat. Do vesnice Rudého oblaku přiběhl třetí posel, tentokrát ne od správce, ale přímo od shromážděných náčelníků. Přijď – nebo pošleme své mladé bojovníky ke správci, aby tě s jeho policisty přivedli.

Ve vesnici Rudého oblaku visela vlajka na půl žerdi. Slyšel, že to je symbol neštěstí. Když stál u žerdě a rozvažoval, že se vzepře, rozedřené lanko se ve větru utrhlo a vlajka spadla. Pro něho to bylo zlé znamení – Velký duch ho opustil. Odešel na poradu.

McGillycuddy přečetl nahlas telegram, který ho opravňoval starého náčelníka zatknout. Řekl, že to neudělá. Již nemá cenu Rudý oblak zatýkat. Prostě ho sesadí. Již nikdy neuzná Rudý oblak jako hlavního náčelníka Oglalů. Zůstane méně významným podřízeným náčelníkem a bude-li stále dělat potíže, nezůstane ani tím. Rudý oblak rozzuřeně vyskočil a chtěl se na něho vrhnout, ale spřátelení náčelníci ho zarazili. McGillycuddy úsečně promluvil. To stačilo. Porada skončila.

Moc Rudého oblaku byla zlomena. Stejně tak i jeho duch. Stal se jen obtížným tlachajícím starcem.

Ó, ten McGillycuddy byl panovačný, drzý, tvrdý chlap a jak některé noviny vytrubovaly, nevhodný na funkci vládního zmocněnce pro indiány. Proč tedy byla stanice Pine Ridge nejpořádnější a nejlépe organizovaná ze všech stanic, nejschopnější vyřešit jakékoliv potíže a ještě k tomu bez pomoci vojska? Proč spřátelení i méně spřátelení náčelníci tak rádi navštěvovali útulnou kancelář a dlouze hovořili s horkokrevným Otcem a zastavovali se, aby vyjádřili svou úctu v čistém správcově domě, kde je pohostila Matka, která vždycky měla ochotné indiánské pomocníky a za kterou chodili srnečkové, jeřáb a jiná ochočená zvířata, která jí darovali indiáni? Proč tam bylo více půdy obdělávané daleko od sebe roztroušenými vesnicemi podél řek a potoků a více pevných domů postavených pro indiány a více a lepšího farmářského vybavení než v

jiných rezervací? Proč tam bylo šest denních škol rozmístěných po celém území a velká škola s internátem, kde byly čisté postele, tekoucí voda a sprchy a šest učitelů ve stanici, zatímco většina ostatních rezervací ještě žádné školy neměla? Proč byli Oglala Siouxové a jejich sousedé Čejeni více zásobení potravinami a lépe se jim dařilo než jejich bratrancům Brulés na severu? Proč titíž Brulés posílali občasně prosby do Washingtonu, aby je přestěhovali na jih do Pine Ridge?

Když se tisíce těžko zvladatelných Hunkpapů Sedícího býka nakonec vrátily z Kanady, kam je poslali? Poslali je do Pine Ridge, do tehdy již nejzalidněnější siouxske rezervace. Když jednotliví indiáni působili potíže a Úřad pro indiánské záležitosti si s nimi nevěděl rady, kam je poslali, aby se naučili lépe chovat? Zase do Pine Ridge – kde nebyl jediný bílý voják, aby je udržoval v klidu, kde byl pouze McGillcuddy a jeho Meč a rodina Obávaného Starého a Mladého muže a ostatní spřátelení náčelníci.

Mnoho lidí rozčilovalo, že je tak čestný a nedá se v tomto ohledu nijak zvíkat.

Nejenomže byl přesvědčený, že indiáni by se měli co nejdříve změnit a žít jako běloši, což bylo důvodem, že ti romantičtější a více citově založení, kteří se domnívali, že indiánům by se mělo dovolit, aby zůstali indiány a zachovali si pokud možno svou kulturu a své zvyky, se stavěli rozhořčeně proti němu. Byl také přesvědčený, že každý dolar přidělený a určený indiánům se má spotřebovat v jejich prospěch. To znamenalo, že ti kteří po celá léta dělali kariéru a hrabali do vlastní kapsy na úkor indiánů se stavěli proti němu ještě příkřeji. Měl tu obrovskou drzost, že považoval za svou samozřejmou povinnost dohlédnout na to, aby jeho indiáni dostali i tu poslední libru zásob, poslední kousek zboží a poslední dolar důchodů, které jim byly přislíbeny na základě smluv, zákonů a vládních povolení.

Správa indiánských záležitostí v kraji byla již dlouho prolezlá podváděním, švindlováním, systémem úplatků za poskytnutí zakázek a jinými druhy darebáctví. Indiáni obvykle dostali jenom zlomek toho, co jim patřilo, a to co dostali bylo zpravidla laciné a podřadné zboží, ovšem bílí dodavatelé za ně počítali přemrštěné ceny a cpali si

kapsy. Běžně se praktikovalo, že politické dluhy se platily (i Abraham Lincoln tak bez uzardění činil) formou jmenování vládním zmocněncem a tiše se předpokládalo, že vládní zmocněnci – správci rezervací si za dobu své služby přijdou na mnohonásobek svého platu. Tak zvaný Indiánský kruh, jehož členové dokázali křivolakými cestičkami odvést více peněz pro indiány do svých kapes než vůbec kdy indiáni dostali a vyznali se v tom, jak se zmocnit skoro všeho, měl politickou moc a jeho vliv sahal až do Washingtonu a kongresových síní. Někteří jeho členové dokonce sami sebe přesvědčovali, že na těch obchodech není nic špatného a že jediný důvod proč indiány nevyhubit, je možnost je vykořisťovat – ostatně jsou to stejně jenom pololidé. Největší rezervace ze všech je ale v rukou tvrdohlavého a cílevědomého člověka, který myslí jinak a je ze zásady čestný. Je to k vzteku a k zoufání.

Ten McGillycuddy byl nepoučitelný. Nejenže si myslel, že ti jeho indiáni musejí dostat všechno, co jim patří. On se také domníval, že mají co nejvíce pracovat pro sebe. Když se pro ně měly stavět domy, netrval jen na dodávce dobrého dřeva, ale nechal indiány, aby sami stavěli. Když indiáni dostali vozy a naučili se je jako vozkové řídit, povolil jim, aby si své zásoby a ročně přidělované spotřební zboží přiváželi ze zásobovacích stanic na trati. Připravoval tím bílé dělníky o mzdu a bílé dodavatele o výdělek na dopravě. Od toho člověka to byla učiněná nestydatost!

Od prvního týdne do posledního, kdy působil jako správce rezervace byl terčem téměř neustálých útoků, udání a vyšetřování. Kdyby se věřilo povídkám vymyšleným různými pisálky a novinami kontrolovanými Indiánským kruhem a rozšiřovanými po kraji, byl by tím nejhorším ničemou v Americe. Se svojí palácovou gardou indiánských neurvalců vládl svému panství jako bezohledný samovládce. Menší výtržnost v rezervaci, zvládnutá snadno a rychle bez krveprolití, se stala v tisku krvavou vzpourou. Když poslal hlouček indiánů pod vedením spolehlivého náčelníka Obávaného mladého muže, aby ulovili několik kusů ze zbytku bizonů, překroutili to, že posílá bojovníky na válečnou stezku pro skalpy a rozšiřovali pověsti o vraždění a ukrutnostech. Poslal jednoho mladého indiána do indiánské školy v Carlisle v Pennsylvanii a tam na něm

požadovali, aby si zvolil bělošské jméno. Hoch si z vděčnosti a úcty vybral jméno Tom „McGilycuddy“. Z toho vyrobili okamžitě důkaz o oplzlé nemravnosti onoho muže. Postupně ho obvinili snad z každého zločinu uvedeného v seznamu.

Jednou mu Úřad pro záležitosti indiánů poslal kopii dopisu zasláního do Washingtonu a podepsaného škrty pera a křížky většinou náčelníků z Pine Ridge. Obsahoval úděsný seznam obvinění, žádost o nového správce a pohrůzku, že pokud dosavadní správce nebude odvolán, zabijí ho při krvavém povstání. McGilycuddy svolal poradu, na které dopis nahlas přečetl. Náčelníci včetně starého Rudého oblaku jenom žasli. Je pravda, že tu listinu podepsali, ale nějací běloši, kteří je obcházeli, jim namluvili, že to je žádost o více zboží a farmářského vybavení. McGilycuddy se jen ušklíbl tím svým pokřiveným úsměvem a napsal do Washingtonu krátké vysvětlení. Jednou poznamenal, že by to pocíťoval jako újmu, kdyby ho nikdo nenazval zlodějem nebo despotou.

První vyšetřování bylo docela přátelské. Přijel osobně ministr Schurz, aby se sám přesvědčil, co je na tom pokřiku pravdy. Příjemně povečeřel ve správcově pěkném domku (ve většině rezervací by se něčeho takového nedočkal) a v témže domě se pohodlně vyspal (aniž by tušil, že McGilycuddy a Fanny každou noc, když se odebral na lože, jdou ven a lezou po žebříku nahoru, aby se vyspali na matraci v podkroví). Měl poradu s náčelníky a vyslechl si žádost Rudého oblaku o nového správce a mnoho jiných náčelníků, kteří říkali pravý opak. Objížděl celou rezervaci, aby se přesvědčil na vlastní oči, zatímco někteří z jeho štábu kontrolovali ve stanici účetní knihy. Obávaný starý muž mu věnoval svou vlastní válečnou košili, kterou měl na sobě v mnoha bojích proti bělochům a nyní mu ji daroval na důkaz přátelství. Když naprosto spokojený odjížděl, přislíbil McGilycuddymu 20 000 dolarů na stavbu internátní školy.

Další vyšetřování se změnilo ve frašku. Jeden dozorčí úředník z Indiánské správy jménem Pollack, o němž se vědělo, že má McGilycuddyho v žaludku, ale jehož styky s Indiánským kruhem vyšly najevo až později, využil jednou nepřítomnosti ministra vnitra, který odjel z Washingtonu a obratně si opatřil příkaz, aby mohl odjet

do Pine Ridge a čmukat tam. Slídlil po nějakých nepřístojnostech a nic nenašel. Nakonec objevil, že McGillicuddy dovolil své ženě, aby si vzala jedny nůžky z krabice nůžek určených pro indiány. Ha, správce krade indiánům zboží! Na základě toho, aniž by se zmínil přímo oč jde, vypracoval zničující oznámení a telegrafoval na Správu indiánských záležitostí, že zbavuje McGillicuddyho funkce a jmenuje vedoucího úředníka jako dočasného správce. Navzdory tomu, že dostal telegrafickou odpověď, aby nebláznil, začal hned jednat. McGillicuddy několik dní jen posedával a uškleboval se a odmítal se proti tomu i v nejmenším ozvat. Vedoucí úředník, který byl jeho věrný a důvěryhodný přítel, se potýkal s denními problémy a snášel škádlení od ostatních zaměstnanců a reptal, že tu zatracenou práci nechce. Pollack triumfálně odjel. Dohonil ho však telegram od ministra, který se vrátil do Washingtonu, v němž mu oznamoval, že ho propouští a žádal od něho vrácení výdajů za jeho výlet do Pine Ridge. Do rezervace poslali jiného inspektora – a ten se ve své zprávě vyjádřil, že kdyby všechny rezervace byly vedeny tak, jako McGillicuddy vede Pine Ridge, měl by Úřad pro záležitosti indiánů jen štěstí.

Nějaký člověk jménem Bland, vydavatel publikace *Poradní oheň*, údajně zaměřené na pomoc indiánům, ale ve skutečnosti působící spíše ve prospěch Blanda a jeho společníků, byl jedním z těch, kdo ustavičně McGillicuddyho napadal a neustále popichoval Rudý oblak, aby se mu protivil. Tento Bland dostal z Washingtonu dopis, který ho opravňoval k návštěvě Pine Ridge. McGillicuddy ho přijal, dopis si přečetl, povšiml si, že obsahuje podmínku, že návštěva nesmí zasahovat do záležitostí správy rezervace a zdvořile, ale rozhodně ho z rezervace vykázal s odůvodněním, že zasahuje do jejích záležitostí. Seržant Hromový býk dohlédl na to, aby Bland odjel.

Rudý oblak, rozhořčený nad tím, že jeho „přítele“ vyhnali, odjel do Washingtonu s novými stížnostmi. V důsledku toho generál McNeil, jehož hodnost byla pozůstatkem z občanské války a jenž byl známý jako nejneúprosnější inspektor ve službě, přišel do Pine Ridge. Po třech týdnech kontrolování, které činilo čest jeho pověsti,

oznámil, že stížnosti Rudého oblaku jsou nesmysl a že mít více takových McGillicuddyů ve více rezervacích by nebylo špatné.

Potom Grover Cleveland porazil v prezidentských volbách Jamese Blainea. Moci se ujala demokratická vláda s novým poradním sborem ministrů a s novým představeným Úřadu pro záležitosti indiánů. Může republikán McGillicuddy dále zastávat své místo?

Bland a jemu podobní byli toho názoru, že to není možné. Vyhrali ještě další pověsti o tom, jakých hříchů se McGillicuddy dopustil a povzbudili Rudý oblak, aby znovu odjel do Washingtonu s dalšími obviněními a na cestě ho doprovodili. McGillicuddy byl obeslán do Washingtonu, aby se obhájil. Obávaný mladý muž jel s ním.

Přípravné soudní řízení se konalo v kanceláři komisaře pro indiánské záležitosti s různými vládními úředníky, kteří se shromáždili k posouzení věci. Souzen byl McGillicuddy, ale hlavními osobami byli oba Oglala Siouxové, Rudý oblak a Obávaný mladý muž. McGillicuddy si proto nedělal žádné starosti. Ten den se bude v té místnosti mluvit přímo a čestně. A také tomu tak bylo.

Přes hořkost, kterou Rudý oblak cítil ve svém srdci a přes naléhání těch, kteří se ho pokoušeli využít pro své účely, nemohl a nechtěl lhát, nedokázal říct, že co je pravdivé není pravda. Vyšlo najevo, že všechna další obvinění jsou nesmyslná, že to jsou jen pouhé námitky k opatřením, která McGillicuddy provedl, protože měl plnou pravomoc tak učinit. Jediné závažné obvinění bylo to, že se spíkl s Obávaným mladým mužem, aby zbavil Rudý oblak hodnosti hlavního náčelníka a dosadil na jeho místo Obávaného mladého muže.

Ano, to se skutečně stalo. Ale jaká pravda se za tím skrývala? Rudý oblak nebyl skutečný náčelník a nikdy jím nebyl. Možná byl nejschopnější vůdce ve válce, jakého Siouxové kdy měli. Určitě byl význačný muž. Byl však jen bojovník, kterého jmenovali velitelem po tu dobu, kdy válčili s bělochy v roce 1866 na Bozemanově stezce a později odmítl se této hodnosti vzdát a zůstal dál náčelníkem. Skutečným náčelníkem však nebyl. A jak je to s Obávaným mladým mužem? Ať promluví sám za sebe.

Obávaný mladý muž povstal a ve vlasech měl orlí péro náčelníka. On a jeho otec a otec jeho otce a jeho předkové, kam až paměť Siouxů do minulosti sahá, bývali náčelníci. Nikdo ho nemohl jmenovat náčelníkem. On *byl* náčelník. Nebylo to tak, Rudý oblaku?

Čestný starý Rudý oblak sklonil hlavu a nemohl, nechtěl to popřít.

A McGillicuddy se vrátil do Pine Ridge a takové obvinění již nikdy neuslyšel.

Byla to však jen otázka času. Došlo na další vyšetřování. Přišel nějaký soudce Holman, již předem vůči McGillicuddymu zaujatý, ale když všechno viděl na vlastní oči a všechno prošel, jeho zaujatost postupně mizela. Nakonec zmizela úplně, když bojovníci z klanu Rudého oblaku, ve snaze udělat dojem a za přítomnosti McGillicuddyho ho zastrašit, se pokusili vyvolat vážnou rozepři a on se stal svědkem, jak se situace zvládla bez krveprolití. Aniž by je někdo svolával, přiběhlo dobrovolně mnoho jiných bojovníků a hlídkovali kolem stanice, aby se jejich Otci nic nestalo a trvali na tom, že ho doprovodí všude kam půjde a potom celou noc byli na stráži u správceva domu, aby jejich Matka mohla klidně spát. Z těch prověrek nikdy nic nebylo. Vždycky skončily u prosté skutečnosti, co všechno se v Pine Ridge již udělalo.

Svět je takový jaký je a lidé jsou lidé. Byla to jen otázka času, kdy se najde vhodná záminka. V roce 1886 se našla.

Demokratický úřední aparát ve Washingtonu byl více než ochotný se ho zbavit, aby to místo dostal nějaký zasloužilý demokrat. Musel by však k tomu být nějaký důvod, nějaká záminka. Na příliš mnoho lidí zapůsobilo všechno, čeho již dosáhl a některé z velkých nezávislých novin nejenže ho bránily, ale vysmívaly se četným neúspěšným kontrolám. Ano, byl smluvně vázaný vládní úředník, jehož rukama procházely stovky tisíců dolarů vládních peněz. Bylo zvykem povolit takovému úředníkovi, aby si vybral svého vedoucího úředníka, který by ho v jeho nepřítomnosti ve všech záležitostech zastupoval, člověka, kterého by osobně dobře znal a důvěřoval mu. McGillicuddy takového měl. Co kdyby mu vnutili nového vedoucího úředníka, jmenovaného z Washingtonu? Nepřispěla by

jeho prudká irská povaha k tomu, že by odmítl svého zástupce propustit a přijmout nového a byl by pak sám propuštěn?

Podařilo se. Když ho uvědomili, že musí přijmout nového vedoucího úředníka, telegraficky odmítl. Když přijel inspektor, aby vyšetřil toto porušení kázně, stále odmítal a prohlašoval, že o své vůli nepropustí schopného člověka, který slouží dobře jemu i vládě. V tom případě přestává být správcem rezervace. Ať se tak tedy stane, on nemůže jednat jinak a začal s Fanny balit. Odstěhovali se do hlavního města Dakoty.

Ted' o něm psali v novinách více než dříve. Z indiánského kraje se ozývaly hlasité protesty a opakovaly se v novinách v celé oblasti. Museli na to nějak odpovědět. Nehledali dlouho. Neodmítl přijmout nového úředníka jen proto, že musí sám se svým oblíbencem něco skrývat? Nakonec vydali úřední oznámení, že zpronevěřil státu dvacet osm tisíc dolarů.

Nyní se jeho irská povaha opravdu vzbouřila. Důrazně v novinách žádal o řádné a poctivé vyšetření. Člověk, který byl v zemi neustále kontrolován, se teď sám domáhal kontroly. Veřejný tisk žádal, aby se jednalo a vyšetřování tentokrát vedlo ministerstvo financí. Výsledkem šetření byla jedna jediná nesprávnost. McGillicuddy dlužil státu 128 dolarů za výlohy, které měl na cestě do Washingtonu. Když ho tenkrát předvolal ministr vnitra, sám překročil svou pravomoc. Ta cesta, ačkoliv se jednalo o úřední záležitost, se musí považovat za soukromou.

Valentine Trant O'Connell McGillicuddy vypsál šek na 128 dolarů, splatný vládě Spojených států a odeslal jej poštou.

Co si má počít sedmatřicetiletý muž s hubeným tělem plným energie, když mu vezmou práci, pro kterou se mimořádně hodil? Začne něco dělat.

Stal se podnikatelem západního stylu. Postavil budovu v Rapid City a stal se předsedou jedné investiční společnosti a místopředsedou banky. Tyto funkce ho nutily pobývat stále v kancelářích. Založil společnost zabývající se distribucí elektrického proudu vyráběného hydroelektrárnou a spravoval její filiálky venku. Měl prsty i v mnoha jiných podnicích a docela se mu dařilo. Měl jen jedno svoje trápení a tím byla opakující se nemoc jeho ženy Fanny.

Indiánskou zemí se šířilo bláznivé třeštění Tance duchů, spojené s proroctvím o příchodu indiánského spasitele, o návratu bizonů a starého volného života indiánů. Střediskem pozdvižení byla rezervace Pine Ridge. Tamější správce se polekal, poslal pro vojsko a jeho přítomnost jen zvýšila pravděpodobnost vážných nepokojů. Guvernér nového státu Jižní Dakota, připojeného před rokem k Unii, poslal McGillicuddyho do Pine Ridge, aby udělal co může a předešel vzpouře.

Zpráva o jeho příchodu se rychle roznesla a sami náčelníci svolali poradu, aby si promluvili se svým bývalým Otcem. Pro McGillicuddyho to bylo trpké, že musel od armádního důstojníka dostat povolení, aby mohl hovořit se svými bývalými dětmi. Viděl však nyní již velmi starý Rudý oblak povstat a slyšel ho říkat věci, na které nikdy nezapomene. Když tento muž, tento McGillicuddy k nim přišel jako správce, připadal Rudému oblaku jako chlapec a ty jeho nápady se zdály být všechny špatné. Rudý oblak ale nyní poznal, že ten muž měl na svých mladých ramenou starou hlavu. A měl pravdu. Když byl s nimi, dařilo se jim lépe než kdy jindy. Když tu byl s nimi, dokázali se vyrovnat s věcmi mnohem horšími než jsou nyníější potíže. Byli mezi sebou a bez bílých vojáků, kteří svým příchodem všechno jen zhoršili. Nemohl by jim teď pomoci?

Pro McGillicuddyho to bylo těžké, moc těžké, když jim musel říci, že nemůže udělat nic. Mohl pouze pohovořit s bílými důstojníky a naléhavě jim domluvit, aby jednali rozumně.

Byla pravda, že nemohl udělat vůbec nic. Řekl důstojníkům, že ten necitlivý rozkaz zastavit ihned tance duchů je chyba. Kdyby indiánům dovolili tančit, zabavili by se tím přes celou zimu až do jara. A když by se proroctví neuskutečnilo, poznali by, že se nechali svést hloupými řečmi a tyto nepokoje, představující jen poslední záblesky nadějí indiánů, ze kterých běloši udělali zbytečný problém, by ponenáhlu přestaly. Jenom ho však odbyli a na jeho slova nikdo nedbal. Dokonce mu odmítli dát souhlas k tomu, aby se zúčastnil další porady, kde Rudý oblak vyhlásil, že on a ostatní náčelníci si přejí, aby jim jejich bývalý Otec poradil jako za starých časů.

Nemohl nic dělat. Nepokoje pokračovaly a byly čím dál bouřlivější. V rezervaci Standing Rock znepokojoval Sedící býk bílé

důstojníky svým vlivem a tak podobně jako dříve se Šíleným koněm s ním vyvolali potyčku, při které se těžce zranil a vsadili ho do vězení. Důsledkem této krvavé události byl ještě krvavější boj v údolí Wounded Knee. McGillicuddy tam spěšně odjel, snažil se pomáhat jak jen mohl a ošetřoval raněné, kteří se provinili pouze tím, že měli rudou kůži.

Čas ubíhal a McGillicuddy měl stále co dělat. Krize a panika v roce 1893 s sebou strhla většinu jeho podniků. Stal se ředitelem bánské školy v hlavním městě. To ho příliš neomezovalo. Mohl cestovat a dohlížet na doly.

Čas rychle ubíhal a v roce 1897 jeho Fanny podlehla dalšímu záchvatu nemoci a zemřela a on neměl tu sílu žít dále v kraji, kde mu jeho žena trpělivě pomáhala překonávat životní strasti. Začal pracovat v západní sekci newyorské Vzájemné životní pojišťovny se sídlem v San Francisku jako lékařský inspektor.

Byl stále ještě středního věku a plný energie. Znovu se oženil s Julií Blanchardovou, kterou poznal jako mladou plavovlasou a modrookou dceru jednoho obchodníka v Pine Ridge. Začal teď nový život, ale občas se mu připomněla minulost. Když Buffalo Bill jezdil se svým představením o Divokém západě po západním pobřeží, byli s ním i někteří indiáni z Pine Ridge. Navštívili ho ve svém slavnostním ustrojení a vyprávěli mu, že v rezervaci je bída a není skoro co jíst, jinak by něco tak pošetilého jako je tohle placené producírování před bělochy nedělali a projevíli přání, aby se zase vrátil a byl jejich Otcem. Málokdy se mu povedlo, že si našel záminku a zajel služebně do hor a préríí, kde si znovu při setkáních srdečně potřásl rukou se starými rudými i bílými přáteli a mezi nimi i s tělnatou a rychle zestárlou ženou, stále známou jako Calamity Jane.

Jeho práce ho stále více nutila pobývat v kanceláři a ve městě a neubránil se, aby tento pohodlný, všední a nevzrušivý život nesrovnával s dobou, kdy jedl maso zvěře, kterou sám ulovil, kdy spal pod šírou oblohou a pochodoval s vojáky za úmorného letního vedra nebo v krutém zimním chladu a byl zodpovědný za tisíce nepříteli přátelských indiánů a uprostřed hrozící vzpoury činil závažná rozhodnutí na hranici života a smrti. Začínal rozumět pocitům

Rudého oblaku, když civilizace bělochů omezovala a mařila nespoutaný volný život jeho lidu. Přál si, aby býval nebyl na toho starého muže tak tvrdý a nebyl tak přesvědčený, že musí zlomit ducha starého bojovníka. Nyní cítil tu dokonalou spřízněnost mezi sebou a oním indiánem. Kdyby byl na místě Rudého oblaku, choval by se stejně jako on.

Čas ubíhal stále rychleji a Spojené státy se účastnily první světové války. Vojenské úřady prohlásily, že je pro jakýkoli druh služby příliš starý. Příliš starý? Co vědí tito změkčilí moderní muži o útrapách, které musel vydržet až do posledního těžce vyraženého dechu, do posledního záchvěvu energie v napjatých svalech? Ukázal jim to, když se celou zemí rozlétla epidemie chřipky a vzala si více amerických životů než sama válka. Byl pro všechny „doktor“, jezdil skoro po všech končinách Západu, do hornických městeček v horách, do nejzapadlejších osad, kde neměli lékaře a překonával všechny nesnáze, konal odborné přednášky a nacházel nové způsoby potírání nemoci. Když se epidemie dostala až na Aljašku, byl tam také a nepřestával s ní bojovat ani v těch nejvzdálenějších výspách osídlení, kam nemoc udeřila.

Čas teď ubíhal rychlostí věku strojů a starý McGillicuddy si zažádal o zápis do seznamu řádných lékařů v Kalifornii. Nezamýšlel pracovat jako praktický lékař. Působil tak sice často, ale vždy jen v případech nouze. Chtěl se stát, dříve než zemře, úředně plně uznaným a v rejstříku zapsaným lékařem. První požadavek před zkouškou bylo osvědčení ze státu, kde naposledy působil. Ale starý McGillicuddy byl z jiného století. Když dělal „doktora“ v Michiganu a v Dakotě, žádná osvědčení se nevydávala. V Kalifornii byl vlastně „doktorem“ ještě dříve, než se v tomto státě na něco takového pomýšlelo. Kalifornské lékařské sdružení odsunulo záležitost předešlého osvědčení stranou a zkoušku uspořádalo tím způsobem, že si vyslechlo přednášku Valentina Tranta O'Connella McGillicuddyho na téma léčení chřipky a předalo mu zbrusu nové kalifornské osvědčení o registraci. Doktor McGillicuddy. Byl na to skoro tak hrdý, jako kdysi na prostý a stručný podpis: *McGillicuddy – vládní zmocněnec*.

Denně, za každého počasí, v létě i v zimě, starý Dr. McGillicuddy chodil na dlouhou procházku, jeho hubené staré tělo se klátilo a on si vykračoval tím pevným rozhodným krokem, kterým se naučil chodit kdysi dávno na Velkých pláních. 6. června 1939 tiše zemřel ve svém domě v San Francisku.

Následujícího dne visela v Pine Ridge vlajka na půl žerdi. Byla na stožáru, který dříve stával na cvičišti v pevnosti Fort Sheridan. Mnoho stárnoucích mužů, kteří se narodili s rudou kůží a byli dětmi v době, kdy byl před správní budovou rezervace vztyčen tento stožár, truchlili svým způsobem nad smrtí bílého muže, který byl sedm let jejich spravedlivým Otcem.

CHARLES FOX GARDINER

12. října 1857 – 31. července 1947

POCHÁZEL ZE STARÉ, v Americe pevně zakotvené rodiny. Jeho předkové nepřipluli sice na lodi *Mayflower*, ale první Gardiner přišel do této země brzy nato, přeplul Atlantik v roce 1632 jako poručík ve službách Jeho Veličenstva anglického Karla I. Tento poručík Lyon Gardiner se zatím ubytoval v pevnosti, která ještě nepatřila do kolonie Connecticut a získal vlastnické právo na malý ostrov, téměř přímo z Nového Londýna přes průliv Long Island, kterému se od té doby říkalo Gardinerův ostrov, kde si postavil „panské sídlo“. Na začátku devatenáctého století, skoro o dvě stě let později, tam rodina stále ještě žila.

Charles Fox Gardiner, pojmenovaný po svém dědečkovi, bankéři a rejdaři se narodil v roce 1857, ve městě New Yorku. Jeho otec se přestěhoval do rostoucí metropole a zabýval se dovozem tabáku ve

velkém a pojišťováním lodí. Mladý Charles byl jedináček a ještě k tomu hubený a choulostivý a často trpěl prudkými bolestmi hlavy. Když zcela dospěl, byl vysoký jen pět stop a sedm palců a nikdy nedosáhl větší váhy než 110 liber i s oblečením.

Kvůli těm bolestem hlavy nenavštěvoval žádnou běžnou školu a museli ho vyučovat soukromě doma. Jako mnoho jiných neduživých dětí, hýčkaných, rozmazlovaných a ochraňovaných v dětství proti surovostem světa, upadl ve své četbě do druhého extrému a četl všechny knihy o velkých silných hrdinech a o hrdinských činech v dalekých zemích, jaké se mu dostaly do ruky.

Když mu bylo asi šestnáct let, rozhodl se, že něco udělá se svým nedostatečně vyvinutým tělem. Nemohl dosáhnout větší výšky, ale mohl otužit a zdokonalit své tělo. Začal s přísnou životosprávou a denně tvrdě cvičil dvě hodiny v tělocvičně. Houževnatě klusal stále dokola po atletické dráze a cvičil na bradlech pod vedením Austina Flinta, tehdejšího známého atleta. Několik let ho učil boxovat kdysi slavný boxer Billy Edwards. Podnikal dlouhé pěší výlety do pohoří Catskill a do Bílých hor, spal pod širým nebem přikrytý jednou pokrývkou a učil se za deště rozdělat oheň a zacházet se sekyrou a s puškou. Jezdil na kánoi po řece Hudsonu a vyjížděl až do průlivu. V kánoistickém klubu Lake George se stal místopředsedou a vyhrál závody v kánoi, kterou si sám postavil. Rok za rokem, pravidelně a vytrvale jak jen to bylo možné, plnil namáhavě svůj program. Byl ho jen kousek, ale ten malý člověk se stal houževnatý jako kmen větrem ošlehané hikory. V jednom roce byl amatérským boxerským přeborníkem pérové váhy ve státě New York.

Mezitím se začal vzdělávat ve svém budoucím povolání. Provázel svého otce na několika delších zahraničních cestách a dal se do studia medicíny v Berlíně, ve Vídni a v Londýně. Navštěvoval nynější lékařskou fakultu Kolumbijské univerzity a pracoval jako sekundární lékař v nemocnici pro chudé.

Koncem roku 1881, kdy mu již bylo čtyřicet let, byl velmi zaměstnaný mladý muž. Byl lékařem ve vězení na Blackwellově ostrově a měl na starost výjezdní lékařskou službu v newyorské nemocnici. Zasnoubil se se slečnou Daisy Monteithovou, dcerou oslavovaného autora *Monteithova zeměpisu*, což byla v té době jedna

z nejrozšířenějších školních učebnic. Stal se častým návštěvníkem Monteithovy farmy kousek za 125. ulicí a to byl tehdy stále ještě venkov. Pak se stalo něco, co změnilo běh jeho života. Odjel na západ.

Toto rozhodnutí uspíšila vážná rozepře s jeho otcem, ale v myšlenkách se tím zabýval již delší dobu. Chtěl se pustit do něčeho na vlastní pěst, naprosto a pouze z vlastního rozhodnutí a bez cizí pomoci a dokončit tu práci na upevňování svého zdraví. Je jisté, že při všem tom střílení, bodání nožem a skalpování, které se v pustinách obrovských volných prostor odehrávalo, mohl mladý lékař na chvíli využít svého nadání. Půjde tam na rok nebo na dva, nadělá nějaké jmění a pak se vrátí a usadí se.

Odejel na západ. Nikdy se mnoho nestaral o peníze, protože v jeho rodině jich byl vždy dostatek. Teď když byl na volné noze, peněz pozoruhodně rychle ubývalo. Dostal se až do Colorada. V coloradských horách mu peníze došly.

Byl začátek ledna 1882. Hornický tábor Crested Butte, severně od okresního sídla Gunnison v údolí řeky Gunnison, ve výšce deseti tisíc stop, byl v zimě skoro celý zavátý sněhem. Sníh byl v rovinách na šest stop hluboký a závěje dosahovaly výšky telegrafních sloupů. Lidé se tam pohybovali jen na lyžích nebo na sněžnicích. Zvýšené chodníky z prken se v malém městečku poměrně čistě uklízely a sníh byl z nich lopatami navršený do tak zvané hlavní ulice tak vysoko, že při pohledu z jedné strany na druhou byly vidět jen střechy budov.

Na jedné straně krácel po zvýšeném chodníku mladý Dr. Gardiner a hledal jediný zdejší hotel. Všechno na něm svědčilo o tom, že to je člověk z východu a pravděpodobně i zámožný: bledá pokožka obyvatele města, brašna z jemné kůže, kterou měl v ruce, na hlavě tvrdý klobouk, elegantní tmavý zimník a vyleštěné střevíce. V řídkém vysokohorském vzduchu lapal po dechu a posadil se na svoji brašnu, aby si odpočinul. Otevřely se dveře a někdo vyšel. Vchodem zahlédl plně obsazený výčep a kolem stolů muže, kteří hráli poker. Hráli za jasného dne! V dálce to zadunělo a zvuk sílil a změnil se v burácení. Dřevěné domy v ulici se zatřáslly a cítil, že prkna chodníku pod ním se chvějí. Panebože! Co to bylo? Zemětřesení? To je jen

lavina v horách, prohodil jeden zlatokop, který šel kolem a prohlížel si ho.

Dr. Gardiner kráčel dál, až ten hotel našel. V hale seděl hlouček mužů kolem velkých kamen na obyčejných kuchyňských židlích, s nohama opřenýma o zábradlí. Majitel hotelu stál za malou přepážkou, která sloužila za výčepní pult. Pozorně si ho prohlížel a stejnou pozornost věnoval i jeho podpisu v knize hostů. Potom se dal do řeči. Zřejmě považoval nového hosta za nějakého zazobaného chlápka z východu, který sem přijel na dovolenou, aby si upevnil zdraví.

Skutečnost byla mnohem prostší. Dr. Gardinerovi zbývalo v kapse pouhých patnáct dolarů, bez vyhlídky na jejich rozmnožení, pokud by se neuchýlil k poslednímu záchrannému prostředku a neodeslal naléhavou prosbu na východ do New Yorku. Rozhodl se, že tak neučiní. Aniž by si to však uvědomoval, měl v té chvíli a na tom místě něco lepšího než peníze. Určitě se jim vyrovnalo rozhodnutí, že chtěl mít ve věcech jasno. Vytáhl svých patnáct dolarů a vysvětloval tichým hlasem (podle východních mravů to byla osobní záležitost), že těch patnáct dolarů je všechno co má a myslí, že víc mít nebude. Chtěl by zůstat v hotelu tak dlouho, dokud ty peníze na to postačí a zatím se pokusí nějaké vydělat.

Nad účinkem svých slov přímo užasl a poučil se o lidech, s nimiž se tu setkal a rozhodně o lidech žijících v těchto západních horách. Majitel hotelu peníze odstrčil a uvedl Dr. Gardinera do rozpaků, když zavolal na muže u kamen, aby se zvedli a přišli se podívat na jednoho dobráka. Přišli všichni. Tady je, povídal, jeden mladík, který by mě mohl tím svým uhlazeným módním zjevem a zavazadlem snadno napálit a místo toho mi řekl o sobě čistou pravdu, že nemá peníze. Takhle upřímně prý s ním, majitelem hotelu, ještě nikdo nemluvil a že by chtěl obecně každému a tomuhle mladému doktorovi zvlášť oznámit, že on, tedy jako ten mladý doktor, tu může zůstat celou zimu a těch jeho patnáct dolarů ať vezme čert!

Mladý Dr. Gardiner se učil rychle. Žertovali s ním drsně, ale přátelsky a on si pospíšil do výčepu, aby se něčeho napil. Brzy nato se při večeři seznámil s půvabnou etiketou u jídla. Každý muž si navlhčil vlasy, ulízal si je a pak se všichni v naprostém tichu posadili

ke dlouhému stolu a s vážným soustředěním hltavě jedli obrovské porce jídla. Jazyky se jim uvolnily, teprve když se znovu shromáždili u kamen.

Když šel nahoru, aby si vybalil velký kufr, který mu přinesli do hotelu, někteří z nich ho následovali, nahrnuli se s ním do pokoje a propukali v bouřlivý chechtot nad každým kusem oblečení východního střihu. Zlatým hřebem večera byl oblek z nepromokavého plátna, který nosil při rybaření v průlivu u Long Islandu. Klobouk, kalhoty a kabát, všechno jasně žluté, s nápisem „Fish Brand“, vytištěným černými písmeny. Jeden po druhém si jej oblékali a promenovali se v něm.

Po noci přerušované z dálky hřmícími lavinami a výbuchy divokého randálu z vedlejší hospody, ho vzbudily výstřely před hotelem. Panebože! Tak brzy ráno přestřelka, vražda a náhlá smrt? To budou potřebovat lékaře! Rychle se oblékl, popadl brašnu s potřebami pro první pomoc, seběhl ze schodů a vyběhl ven.

Jeden z těch chlapíků se v noci vplížil do jeho pokoje, vytratil se s jeho nepromokavým oblekem, sepnul jej dohromady a vycpal slámou. Pak jej pověsil na ulici vysoko na telegrafní dráty. Na připíchnuté ceduli bylo napsáno: *Doktor pro velkou vodu*. Chlapi se škrábali nahoru na hromady sněhu, aby zaujali výhodné pozice a kropili vycpaný oblek kulkami. Kolem se shromáždili skoro všichni obyvatelé městečka a jásali při každém zásahu.

To byl rozhodující obrat v životě mladého lékaře Gardinera.

Některým lidem z Východu to trvalo dlouho než si zvykli a někteří to nedokázali nikdy. Mladý Dr. Gardiner, který jako chlapec měl plnou hlavu velkých silných hrdinů a hrdinských činů v dalekých zemích a prostou pevnou vůlí a vytrvalostí proměnil své křehké neduživé tělo natolik, že bylo odolné jako kmen větrem ošlehané hikory, se stal zapadákem s konečnou platností a navždy během několika minut. Spolkl svůj úžas, nevoli a vztek a s ostatními provolával slávu tak nadšeně, dokud mu v tom řídkém vzduchu stačil dech. A potom hodil na pult svých patnáct dolarů a pozval každého na skleničku. „Jseš dobrej, doktore. Na tvý zdraví!“

Živit se vysoko v horách v Coloradu ve zlatokopeckém táboře jako lékař nebylo tak snadné, jak si původně představoval.

Zlatokopové byli nehorázně zdraví. Výrazněji je poznamenávaly jen kulky, rány nožem a nehody s dynamitem. A v takových případech, kdy potřebovali lékaře, byli tu ve městě usazení již dva. Možná že co do lékařských vědomostí a techniky nebyli na tom tak dobře jako ten chytrý mladý muž, který právě přijel z Východu, ale žili tam již dlouho a každý je znal a tak se lidé většinou obraceli na ně. Rovněž bylo znepokojující, když přišel náhodný pacient a Gardiner objevil, že jsou nemoci o jakých se na východních lékařských školách neučí. Jednou takovou byla kravská horečka. Jinou sněžná slepota. Dr. Gardiner musel požádat ochotné pamětníky ze zdejšího kraje, aby mu pověděli, jaké to jsou nemoci a poradili mu, jak je léčit. Mělo to přinejmenším tu výhodu, že přestal být tak pyšný na své znalosti a zručnost, kterou si s sebou na západ přivezl.

Poněvadž mu lékařská praxe příliš nešla a občas byl úplně bez pacientů, měl spoustu času, aby se naučil lyžovat. Nejen aby sjížděl vyčištěné svahy nebo připravené dráhy, ale aby se mohl na lyžích pohybovat v každém terénu. V tomto kraji nahrazovaly v zimě koně. Člověk je musel umět udržovat v dobrém stavu, opravovat je i na nich jezdit. Když jel v těch končinách po sněhu hlubokém obvykle šest, sedm až čtyřicet stop a zlomil lyži, mohl zahynout stejně jako člověk, který se pokouší přejet poušť na koni a ten si nešťastnou náhodou zlomí nohu. Pokud by tu lyži neuměl sám opravit, nedostal by se do bezpečí. Mohl se probořit ztvrdlým sněhem nebo zapadnout hluboko do měkkého sněhu a zůstat tam pohřbený beze vší naděje. Podstoupil by krátký zápas a pokusil by se prorazit cestu pěšky, až by si vyčerpání vybralo svou daň a někdy později by našli jeho zmrzlé tělo. Vysoko v horách se to stalo mnohokrát. Ale chlap, který si sám dříve udělal kánoí, naučil se teď i opravovat lyže. Dlouhou a tvrdou průpravou, kterou měl Dr. Gardiner za sebou, si vytrénoval svaly a osvojil si souhrn pohybů a brzy klouzal přes smrtelně nebezpečné hloubky skoro nejlépe ze všech – a občas se zastavil, aby si odpočinul na vršku telegrafního sloupu.

Pacientů měl málo, ale lidé si ho vážili a původem té vážnosti byl jeho nepromokavý oblek. Na hlavní ulici si postavil malou chatrč, kterou velkoryse nazýval ordinací, ačkoliv jediná její místnost sloužila zároveň jako kuchyň, jídelna i ložnice. Venku před ní, v

pravém úhlu zavěšený se honosně kýval lesknoucí se vývěsní štít, namalovaný zlatými písmeny na modrém pozadí. Zhotovil jej nějaký Francouz, který zůstal trčet ve městě a nedokázal zaplatit jinak za to, že ho Dr. Gardiner bezpečně vyvedl ze záchvatu deliria tremens. Jeho známí lékaři v New Yorku by na takový štít hleděli s nelibostí. Tady to odpovídalo zdejšímu koloritu. Druzí dva lékaři s tím začali a také měli své vývěsní štíty.

Ve vedlejších domě byla hospoda známá jako Jateční ohrada pro časté vražedné útoky (některé úspěšné), při nichž se tam lidé vzájemně pobíjeli. Jednou večer po takové přestřelce, kdy padlo mnoho ran (ale jenom jeden člověk byl zasažený do ruky) se Dr. Gardiner vrátil do své „ordinace“ a našel u svého kavalce díry ve stěně a třísky na pokrývce. Bez meškání postavil podél stěny, kde stála postel, ochranné pažení sestávající z dvojitých prken, mezi které napěchoval písek. Přirozeně musel snášet kvůli své „pevnosti“ nemálo žertovných poznámek, mohl však bezpečně spát, i když střelení v ohradě pokračovalo.

Jedním z jeho prvních pacientů byla kráva, jediná ve městě, kterou neodehnali přes zimu dolů do nížiny. Chovali ji v malé stáji, úplně zasypané silnou vrstvou sněhu, ke které museli vykopat tunel, aby se do ní dostali. Když nadešel čas a mělo se narodit tele, byla na tom špatně, protože jí chyběl pohyb a telátko se nechtělo ven. Dr. Gardiner vyzkoušel všechno co se naučil na porodnickém oddělení v New Yorku. Nakonec se rozhodl k odvážnému opatření. Uvázal krávu ke sloupu na jedné straně stáje a k jinému na druhé straně upevnil kladku. Hej rup! A tele bylo venku. Matka i její mládě se brzy zotavili. Potom se nikdo nesměl kromě doktora ke krávě a teleti přiblížit, jinak by ho kráva pofrkala a pokopala. On sám mohl přímo až k ní, aby ji pečlivě vyšetřil. Dovolila mu i vzít tele do náruče a nic mu neudělala, jenom mu na uvítanou pokojně zabučela.

Práce neměl mnoho. Jednou přišel nějaký důlní inženýr, kterému patřila část dolů v okolí Lysé hory a měl ošklivě zkažený zub. Byl to velmi zaměstnaný člověk a nechtěl ztrácet čas návštěvou zubaře v Denveru. Byl ochotný zaplatit sto dolarů, když se zbaví té bolesti a své neschopnosti pracovat. Dr. Gardiner si vzpomněl na jednu fintu, jakou někdy užíval vězeňský zubař na Blackwellově ostrově a

nakapal do vykotlaného zubu trochu čisté karbolové kyseliny. Stal se úplný zázrak. Bolest přestala. Potom poslal do Denveru pro zubní cement, a když měl inženýr příště cestu kolem, zub mu zaplomboval. To prozatím stačilo a inženýr s radostí zaplatil slíbených sto dolarů. Pacientů s bolestmi zubů se začínalo objevovat stále více.

Být lékařem v takovém nepokojném zlatokopeckém táboře v Coloradu bylo vzrušující zaměstnání. Pacienti byli čtyřnozí i dvounozí. Pracoval jako zubař, lékař i chirurg. Pacienti většinou jeden jako druhý neměli čím zaplatit a pak se objeví jeden, který mu dá beze všeho sto dolarů. Je to nečekané, ale nádherné. Kdo by s energií tepající tak mocně a vyrovnaně v kdysi choulostivém a neduživém těle neužíval života v horských výšinách mezi muži, kteří možná byli obhroublí a nevzdělaní a občas se chovali jako velcí kluci nebo i nezralí mladiství provinilci, ale kteří kromě několika politováníhodných výjimek se zdatně vyrovnávali se svou nebezpečnou prací a byli každým coulem muži, co se osvědčili v každé nouzi a s bezděčnou samozřejmostí zůstávali věrní svým přátelům. Měli v sobě cosi, co na starším Východě rychle mizelo a ztrácelo se ve stále rušnějším způsobu života a v čím více úpornější honbě za dolary. Čelili tvrdým životním podmínkám, jak to uměli jen oni sami – „prostě, opravdově a nebojácně“.

Lékař byl jedním z nich a musel být jako oni. Jednou v noci nějaký muž jménem Tom Wilson vklopýtal do malé ordinace. Byl tak unavený a vyčerpaný, že sotva stál na nohou. Jídlo a káva ho vzpružily natolik, že dokázal povědět, co se mu přihodilo.

V tom hornickém kraji to byla známá historie. Se svým bratrem a ještě se dvěma dalšími měl důl nahoře za hřebenem Černých hor ve výšce asi čtrnácti tisíc stop. Pracovali i v zimě. Bratr vyvrtal díru uvnitř na konci tunelu, vložil do ní dynamit, připojil roznětku se zápalnou šňůrou, dobře ji utěsnil a zapálil. Čekal venku a nic se nestalo. Roznětka byla vadná. Šel dovnitř a začal odstraňovat těsnění, aby roznětku vyměnil. Vrtákem vykřesal na tvrdé skále jiskru, která dynamit zapálila. Výbuch ho zasáhl plnou silou do tváře. John Wilson překročil horský hřeben a šel dlouho dolů až do města pro lékaře. Již byl u dvou. Jeden byl na zpáteční cestu příliš starý a druhý

asistoval u začínajícího porodu, od kterého nemohl odejít. Ze tří lékařů zůstal jeden – Dr. Gardiner.

Vyjeli časně zrána na dvou jízdnicích koních. Asi deset mil to šlo docela dobře. Pak narazili na hlubokou soutěsku, kam často padaly laviny, byla to však jediná cesta ke hřebenu Černých hor. Zima se chýlila ke konci a blížilo se jaro. Obrovské masy mokrého sněhu byly všude na spadnutí. Zvolili cestu asi sto yardů stranou, aby je případně padající lavina nezasáhla. Obávaná lavina skutečně přišla, přihnala se s řevem z horských výšin a svým okrajem zachytila Dr. Gardinera a jeho koně.

Ležel ve sněhu a v ledové tříšti pohmožděný a zle zřízený s naraženým žebrem a ze všeho se mu zvedl žaludek a zvracel. O kus doleji ležel v hlubším sněhu mrtvý kůň. Posadil se a vytřel si poškrábanýma a krvácejícíma rukama sníh z očí a uší a nahmatl si puls. Nebyl zas tak slabý, aby si musel dělat starosti. Opět se mu udělalo špatně. Položil se na záda, byl jako omámený a chtělo se mu dřímat. Potom se objevil John Wilson, chytil ho za kabát a zatřásl s ním. „Jste vážně zraněný, doktore?“

Byl zraněný? Trochu ano. Ale jak by se statný zlatokop z hor zachoval při takovém pádu? Znovu se posadil. Sakra, byl by zase v pořádku, kdyby si mohl dát doušek whisky. John Wilson přinesl z výstroje na mrtvém koni lékařovu brašnu a malá láhev v ní nebyla naštěstí rozbitá. Pořádně se z ní napil. John Wilson mu pomohl do sedla druhého koně a šli dál. Ušli asi míli a cesta začala být příliš strmá a sníh pro koně příliš hluboký. Pustili ho, aby se vrátil do soutěsky a sami pokračovali oba pěšky. Dostali se na horní hranici lesa a před nimi se zvedaly příkré svahy Černých hor. Tady nahoře byl sníh hluboký jen na dvě stopy, ale byl pokrytý kůrou s ostrými hranami. Lyže by jim tu nepomohly, protože povrch byl hrubý a zubatý. Musel se vždy prolomit jednou nohou, pak druhou a nohy se daly zvednout jen přímo nahoru. S vlekoucím se dnem teplota stále klesala. Tady nahoře po západu slunce spadla až pod nulu. Dr. Gardinera bolelo od prudce padající laviny celé tělo a v řídkém vysokohorském vzduchu se mu s naraženým žebrem bolestivě dýchalo. John Wilson ho musel zezadu podpírat a pomáhat mu přes

sráznější místa. Ušli vždycky najeden ráz jen malý kousek, pak se museli zastavit, lapali po dechu a odpočívali.

Vylezli až na vrchol, leželi a dívali se na tisíc stop dlouhou strmou stěnu pod sebou, svažující se na druhou stranu. Asi o sto stop doleji na skalní římsě byl srub a ústí tunelu, ve kterém se dolovalo. Cestu dolů představovala jiná skalní římsa zaříznutá do skály, neschůdná, úzká a klikatá. Od vody stékající ze skály byla celá zledovatělá. Z různých děr na vrcholu hory si nabrali do kapes písek, a když lezli po kolenou dolů, sypali ho před sebou. Když v jednom okamžiku Dr. Gardinera polekal padající kámen, který ho málem udeřil, uklouzl a skoro přepadl přes okraj, kde zůstal celý roztřesený viset. To zděšení mu pomohlo se vyškrabat zpátky a lézt dál, až nakonec doslova padl do náručí dvou zlatokopů, kteří čekali dole. Teprve potom omdlel a horníci ho odnesli do srubu.

Sám teď potřeboval lékaře. Když nebyl lékař, tak alespoň ošetřovatele. Ty měl. Horníci ho svlékli, zabalili do pokrývek a k nohám mu dali horký plát ze sporáku. Nalili do něho whisky a pečlivě ho třeli, až v něm zase začala proudit krev. To ošetřování ho uspalo, a když se brzy potom probudil, šel se podívat na svého pacienta.

Udělal co bylo v jeho silách, morfiem ulevil bolesti, z poraněné tváře vybral úlomky skály a rány ošetřil a obvázal. Rány však již byly zanícené a bylo pravděpodobné, že jeho stav brzy zhorší zápal plic. Bylo nutné odvézt nemocného co nejdříve dolů do města.

Když Dr. Gardiner v té drsné horské noci ležel na pryčně, slyšel oba zlatokopy hrát u stolu poker. Srub, který vyčníval z úzké římsy do prázdna a byl připevněný ke skalní stěně silnými lany, uvázanými na železných skobách, se ve strašlivém větru, jenž svištěl kolem, zachvíval a třásl a oba muži, špinaví a zablácení od hlavy k patě, s dlouhými vlasy a rozcuchanými vousy, bezstarostně hráli karty. Jeden jejich druh ležel vedle tak vážně zraněný, že nemusel přežít a druhý spal o kus dál naprosto vyčerpaný a oni spolu hráli, hádali se a žertovali. Byli ti lidé snad tak necitelní a otrlí? Možná ano.

Byli to však oni, kdo vykurýrovali doktora. Byli to oni, co odsekali skoro všechny led ze zrádné úzké stezky na hřeben a vynesli zraněného muže nahoru, zavěšeného mezi nimi na popruhu a pak ho

opatrně svezli dolů po dlouhé hrbolaté cestě na saních zhotovených ze čtyř k sobě svázaných lyží, které zadržovali neochabující silou od jisté smrti dole, kdyby jim provazy vyklouzly z rukou. Když unavený a utahaný hlouček dosáhl dolejší soutěsky, John Wilson pospíšil napřed a než sešli úplně dolů, přivítalo je mnoho ochotných rukou, které jim pomohly na posledním úseku cesty do města.

Ve své ordinaci Dr. Gardiner svému pacientovi rány znovu obvázal a dělal co mohl, aby ho připravil na cestu do Denveru v doprovodu jeho bratra a doufal, že oční lékař mu snad zachrání zrak. Když odjeli, Dr. Gardiner sám onemocněl. Od poraněného muže dostal patrně přes své otevřené rány na rukou otravu krve. Měl vysokou horečku a blouznil. Někteří z těch zdánlivě necitelných a otrlých horalů se řídili pokyny tamních lékařů a on sám, když byl při smyslech jim radil, co s ním mají dělat. Seděli u něho celý den a noc a dostali ho z toho.

Nyní se stal skutečnou součástí toho horského kraje. Coloradská uhelná a hutní společnost, která v té oblasti vlastnila mnoho dolů, mu nabídla místo chirurga, což přijal. Jako lékař měl práce víc než dost. Výlety na okraj pásma lesů, jako byl ten do Černých hor, se v denní práci větry ošlehaného malého doktora stávaly běžnou záležitostí.

„Jseš dobrej, doktore. Na tvý zdraví.“

V táboře Crested Butte byl již dva roky a dolování v té oblasti se dostávalo do fáze pravidelně se opakujícího poklesu. Bylo na čase, aby se vrátil na východ. Slečna Daisy Monteithová na něho čekala. Různí lidé odtamtud mu psali, že nadešla doba, kdy by se měl zachovat rozumně a zařídit si někde ve společensky uznávané končině země solidní lékařskou praxi.

Vrátil se na východ. Zůstal tak dlouho, aby se stačil oženit s Daisy a objevit, že je dost rozumný na to, aby se jí dvořil a že ona je ochotná jít s ním kam bude chtít. A to bylo zase na západ do hor, do severozápadního Colorada, do malé osady Meeker v okrese Rio Blanco. Byl to dobytkářský kraj na západních svazích Skalistých hor. Postavil malý srub, kde měl opět domov a ordinaci. Znovu se stal lékařem v pohraničních horách a tentokrát byl na všechno sám do vzdálenosti nejméně jednoho sta mil na všechny strany.

Rovněž v této části Colorada potřeboval jiné znalosti a obratnosti než byly ty, jaké měl lékař a chirurg. Často jenom dostat se k nemocnému dalo víc práce než následné vlastní ošetřování. Často musel vyjíždět v noci do oblastí, kde bylo málo cest a navíc špatných a ještě méně rančů, nebo jiných míst, kde by mohl zastavit. Volání o pomoc přicházelo k němu jen ve vážných případech a tehdy bylo důležité jet rychle. Bez koní se neobešel a k takové práci se hodili jen houževnatí a vytrvalí polodivocí koníci ze západu. Obvykle měl ve své malé ohradě tři nebo čtyři koně. Mnohokrát se stalo, že přijel z takového dlouhého výletu domů a našel na zápraží někoho sedět se zprávou o dalším naléhavém případě na jiném vzdáleném ranči. Nezbyvalo nic jiného než hodit sedlo na čerstvého koně a znovu vyrazit.

Dobytkářům, kteří se narodili pro jízdu v sedle a byli pro ni vychovávaní, se takový způsob jízdy na koni zamlouval a měli jej rádi. Když se ale člověk posadil na čerstvého mustanga po několika hodinách jízdy na jiném a musel si dávat pozor, aby ho koník neshodil ze svého hřbetu, bylo to pro obyvatele Západu vychovaného na Východě hotové utrpení. Když se tak na cestách natřásal, snil s otevřenýma očima o dokonalém koni pro hraničářského lékaře, o takovém, jaký se vyskytuje v arabských pohádkách, o pěkném a statném koni, který má klidný krok, je neúnavný a poslouchá na sebemenší pokyn, přitom je plný žáru, ve dne je přítelem a druhem a v noci strážcem. A jednoho dne ho spatřil, jak mezi napjatými lasy dvou kovbojů s bezohlednou zuřivostí kope a hrbí hřbet.

Byl to kůň jeho snů z masa a kostí, jak si ho vždy v duchu představoval. Byl však příliš divoký, aby se na něm dalo jezdit. Rančer těm dvěma kovbojům řekl, aby ho dotáhli do města a prodali ho za jakoukoli cenu. Dr. Gardiner ho koupil za pět dolarů. Oba kovbojové domanévrovali koně do jeho ohrady a bylo štěstí, že byla postavená dostatečně pevně, aby zadržela divoký dobytek, který se pokoušel ji prolomit, aby se dostal k senu uskladněnému v ní na zimu. Stěží stačila na to, aby zadržela tohoto koně. Dr. Gardiner se díval mezi kůly na svého vysněného koně a přemýšlel co dál. Lidé z městečka si z něho kvůli jeho „mazlíčkovi“ nemilosrdně utahovali a posílali ho, aby šel k němu a změřil mu teplotu, nahmatal puls a dal

mu nějaké pilulky. Starý veterán Holanďan Charlie si z něho neutahoval. Za to že ho doktor jednou vyléčil z chronické malárie zaplatil dobrou radou. Jen nechte to zvířátko bez žrádla a bez vody dokud se nezhroutí, řekl, a pak ho zase pomaloučku, mírně a s citem postavte na nohy.

Kůň hladověl celý týden a potom se úplně zesláblý a neschopný pohybu složil. Dr. Gardiner se zděsil nad tím co spáchal. Dříve zdravím kypící zvíře, plné síly, leželo teď hubené a vychrtlé na boku, neschopné ani zvednout hlavu a polykat. Pečlivě ho začal ošetřovat a masíroval mu hrdlo, aby jím lépe protekly malé dávky whisky s vodou. Další den dokázal sníst trochu teplé obilné kaše. Těch prvních několik dní byl u něho téměř nepřetržitě. Když odešel, kůň řehtal a volal ho dokud nepřišel. Za několik dní se dokázal postavit a udělat pár kroků. Po několika týdnech to bylo opět to zdravé a silné zvíře jako dříve. A přijalo ho ze všech lidí jako jediného člověka, kterému důvěřovalo.

Dr. Gardinerovi trvalo několik týdnů než koně opatrně přivykl na laso, uzdu, sedlo a na váhu na sedle. Nakonec se sám do něj vyhoupl. Kůň se na něho ohlédl a zdálo se, že přijal toto uspořádání s potěšením. Odklusal, jako kdyby na něm jezdili již celá léta. Přímo dychtil po tom, aby se mu zavděčil. Zakrátko ho doktor dokázal vést prostým stisknutím kolen. Kůň ho všude následoval, přiběhl kdykoli ho zavolal, přeskočil nebo prolomil plot, aby se k němu dostal.

Měl koně svých snů, pojmenoval ho Kamarád, který mu za všech podmínek vždycky posloužil, který ho nosil plynulým, klidným, rychlým klusem celý den a den po dni a vydržel s ním, ať se dělo co chtělo. Pro každého jiného byl stále ještě zabiják, nikdo se nesměl k němu přiblížit. To však bylo doktorovi jen vhod, protože bylo málo pravděpodobné, že by s ním někdo ujel, když musel navštívit nemocného na nějakém osamělém ranči nebo v opuštěné farmě.

Když ovšem přišla zima a kraj byl pokrytý nebezpečně hlubokým sněhem, musel Kamarád zůstat doma. Tehdy přišly na řadu lyže, na kterých se doktor naučil jezdit ve zlatokopeckém táboře v Crested Butte. Ale dlouhé vyjížděky na lyžích v nerovném a hornatém terénu unaveného lékaře vyčerpávaly. Tento problém vyřešil pes Car.

Car, kříženec eskymáckého psa a vlka, se narodil na Sibiři a dostal se k jednomu člověku na Aljašce. Ten muž měl bratra, který byl důlním inspektorem v Coloradu, v oblasti blízko Meekeru. Inspektor měl ženu, kterou Dr. Gardiner vyléčil z vážné choroby. Výsledkem tohoto řetězce okolností a náhod bylo, že inspektor, který trval na tom, že doktor zachránil jeho manželce život a chtěl ho za to patřičně obdarovat, napsal svému bratrovi na Aljašku, aby poslal psa do Meekeru.

Car dorazil ve velké dřevěné kleci a skoro všichni lidé z městečka se sešli, aby se podívali, jak ji otevrou. V Meekeru již byla pořádná smečka psů, a když to velké mohutné cizí zvíře vyšlo z klece, vyřítili se všichni k útoku. Hned se však zarazili a začali se plížit pryč. Car se neobtěžoval ani zavrčet nebo ukázat zuby. Stál bez hnutí, ale hustý límec kolem krku a na plecích se mu tiše zježil a znenadání se zdál být větší a vypadal jako vlk. Stal se z něho symbol hrozby a nebezpečí, že se ho i shromáždění lidé zalekli.

Dr. Gardiner ho měl uvázaného na řetězu venku u stěny srubu a zase přemýšlel co dál. Tenhle nebyl jako jeho kůň Kamarád. Laskavé a mírné zacházení na něho neúčinkovalo. Pes byl stále tichý, stažený do sebe a jaksi hrozivý. Potom se jednou Dr. Gardiner vrátil z cesty k nemocnému a přistoupil blíže k psovi, aby se podíval, jestli má dost vody a Car se na něho vrhl. Chytil ho za rameno a utrl mu rukáv od kabátu ze silné látky. Dr. Gardiner uskočil. V ruce měl bič s rukojetí vylitou olovem a v záchvatu vzteku, když Car na něho neustále skákal pokud mu řetěz dovoloval, bil psa po hlavě, dokud v bezvědomí nepadl.

Druhý den ráno pohmožděný Car s oteklou hlavou na něho znovu skočil a doktor ho opět udeřil násadou biče. Byla to jen jediná silná rána a boj byl rozhodnut. Car našel svým vlastním divokým způsobem svého pána. Dr. Gardiner odvázal řetěz ze stěny a vodil psa kolem srubu a ten za ním šel klidně a poslušně. Za několik dní vzal s sebou Cara na lov. Když zvíře, obvykle srnce jenom poranil, sundal psovi řetěz a pes běžel a strhl srnce k zemi. Potom zvíře na místě vyvrhl a Carovi dal kus jater. Tím byla smlouva o spolupráci zpečetěná. Měl psa, který poslouchal jen jeho a hodil se ke koni, jenž rovněž uznával jen jednoho pána.

Když přišla zima a hory zasypal sníh, byl Car jako u vytržení. To bylo počasí jak se patří. Byl silný jako malý grizzly a Dr. Gardiner se ho mohl držet za ocas nebo za provaz přivázaný k obojku a pes ho táhl na lyžích obdivuhodně rychle přes ztvrdlý sníh a nahoru po dlouhých svazích. Na měkkých místech, kde by ztvrdlý povrch psa neudržel, jel Dr. Gardiner vpředu na lyžích a Car běžel za ním a roztahoval nohy, aby došlapoval na vytlačené stopy lyží. Jakmile došli opět na ztvrdlý sníh, Car se ujal znovu vedení a neúnavně táhl a byl hrdý na to, jak směle si vede. Takto se v zimě rychle přepravovali k nemocným na vzdálených osamělých rančích a farmách! A když je zastihla noc a krutý chlad, Dr. Gardiner se mohl se svým psem schoulit pod pokrývkou, kterou s sebou vždycky vozil a silné, teplé a hustou kožešinou chráněné tělo ho udržovalo v pohodlí a teple dokud se nerozednilo a nevyrazili na další pochod.

Tihle dva, Kamarád a Car, byli pro nezdolného malého doktora v horách Západu vhodnými společníky pro všechna roční období. Kamarád byl spolehlivý a dobrý plavec, který ho bezpečně přenesl přes říčky vzduté po jarních povodních. Když uklouzli na ledu a doktor spadl ze sedla a noha se mu zachytila v třmenu, Kamarád se ihned zastavil a stál jako skála, dokud si jeho pán nohu neuvolnil. Byl to Car, který se přirítíl na záchranu, když poraněný jelen doktora porazil a chystal se ho udeřit ostrými kopyty. Car ho také provázel při zimních bouřích, ve kterých by sám neobstál.

Přál si mít „nemocnici“, kde by mohl uložit nemocné, kteří se podrobili chirurgickému zákroku, aby byli po ruce. Co jejich doktor chtěl, to občané Meekeru a přilehlého území zařídili. Jeden člověk daroval pozemek na hlavní, tehdy jediné ulici. Majitel pily dodal stavební dříví. Mnoho rukou pomáhalo stavět a již tu bylo – malé stavení o patnácti čtverečních yardech z nenatřených borovicových trámů, vybavené dvěma palandami, sudem od whisky plným vody, který stál pod přístřeškem u vchodu zároveň s kbelíkem a naběračkou. Dr. Gardiner byl vedoucí, obchodní ředitel, chirurg, službu mající lékař a ošetřovatel – celý ten štáb v jedné osobě, která vážila pouhých 110 liber.

Několik dní po dostavění tohoto útulku pro nemocné si pyšně vykračoval po ulici, aby se na něj podíval jako hrdý majitel. Během noci jej někdo přejmenoval. Přes celé průčelí bylo napsáno velkými černými písmeny: *Nejkratší cesta do pekel* Slyšel chichotání a z různých skrýší kolem se vynořilo asi dvacet kovbojů náramně potěšených svým žertem. Dr. Gardiner na to odpověděl bez dlouhého rozmyšlení. Zasal do nejbližší hospody, aby to zapil.

Když musel odjet, vyvstal přirozeně problém, kdo bude nemocné ošetřovat. Ten se vyřešil jednoduchým pravidlem, že obvykle jeden ze dvou pacientů, kteří leželi na palandách, byl schopný vstát a nějak se pohyboval, aby ošetřil svého druha upoutaného na lůžko a něco ukuchtil. Pokud se žádný z nich nemohl hýbat, pak zpravidla některý měl přátele, kteří jim sami bez říkání pomohli.

První dva pacienti byli zvláštní pár. Jeden byl mladý kovboj Joe, který se v nedalekém ranči staral o krávy a byl výborný jezdec, ale zlomil si nohu, když jeden potměšilý mustang s ním narazil na plot ohrady. Druhý byl špinavý ošuntělý a zarostlý mormon středního věku z Utahu, který tudy projížděl na voze a nešťastnou náhodou se vlastní pistolí střelil do břicha. Joe poskakoval na zdravé noze a ochotně obstarával pro oba vaření a smál se sakrování a špatné náladě svého nedobrovolného společníka.

Nadešel svátek Čtvrtého července a oběma pacientům se již dařilo dobře, dokonce i mormon trochu přecházel. Dr. Gardiner odjel ulovit losa. Tábořit ve volné přírodě s Kamarádem a Carem a užívat si volného času bez mimořádných případů byl jeho oblíbený odpočinek. Ale hned po Čtvrtém červenci byl jeho klidný výlet přerušen výzvou, aby se urychleně vrátil. Po návratu našel oba pacienty opět ve špatném stavu. Ani jeden mu nic nepověděl, ale doktor vytáhl celou událost z lidí ve městě.

Čtvrtý červenec se v Meekeru vydařil. Halekající kovbojové se do něj sjížděli ze vzdálenosti až padesáti mil, aby se pobavili a vydováděli. Hospody praskaly ve švech. Nějaký Angličan, který se zajímal o jeden velký ranč v okolí, se přikodrcal do města v lehkém čtyřkoláku s neobvyklým nákladem šesti bedniček šampaňského a pozval všechny, aby se s ním napili. Pití zdarma od Angličana na amerického Čtvrtého července stačilo samo o sobě, aby zvedlo

náladu. Každého však dorazilo, když množství laciné whisky zapíjel šampaňským. Rozkurážený dav proudil ve vlnách po hlavní ulici, někteří stříleli nebo tloukli do plechovek. Potom jeden vtipálek dostal skvělý nápad – přinutit ty dva doktorovy marody, aby si spolu zazávodili.

Joe a mormona vytáhli od zápraží jejich útulku, kde seděli a pozorovali ten veselý rej. Joe, vždycky ochotný zúčastnit se každé legrace, přiskákal na startovní čáru, ale mormona museli povzbudit střílením pod nohy. Joe se na znamení výstřelem vesele belhal po trati a dělal co mohl, ale kost mu zase praskla a dlaha se vyboulila. Mormon kousek uběhl, potom se zapotácel a s výkřikem padl na zem. Jedna statná žena, známá jako Matka Bílá, která spravovala malý hotýlek, vyběhla ven a náhle ztichlým vtipálkům pořádně vyčinila a pověděla jim, co si myslí o nich a o jejich bláznivínách. Všichni zahanbeně mlčeli a pod jejím velením odnesli oba pacienty zpátky do jejich útulku.

A tak Joe a mormon zůstali ležet na palandách ještě déle než leželi předtím. Joeovi se noha vyhojila, takže se vrátil ke své práci v sedle a pokoušel další mustangy, aby mu zlámali kosti. Mormon však zůstal a zotavoval se pomalu. Po celou dobu kdy tam byl, přijel občas některý kovboj, dal Dr. Gardinerovi pětidolarovou nebo desetidolarovou bankovku, zamumlal něco o tom, že ho ten zvláštní nový nápoj úplně pobláznil a zase spěšně odcválal. Když potom mormon konečně ve svém voze odjel, stejně ošuntělý a nevděčný jako vždycky, jeden z těch hochů jel nepozorovaně za ním na koni a dával pozor, aby někde nezapadl do bahna a aby v pořádku přebrodil řeky a dostal se tam kam chtěl.

Celá ta příhoda byla pro tu dobu, tu zemi a pro tehdejší lidi typická.

* * *

Daisy byla těhotná, její čas se blížil a nedaleko byl již i konec roku. Přijela sem z poměrného přepychu na Východě přímo na jeho drsný bouřlivý Západ, celkem snadno se s tím vypořádala a nikdy si příliš nestěžovala, že je tak daleko od civilizace. Teď ovšem

potřebovala větší péči, než jí mohl poskytnout nebo pro ni v Meekeru zajistit. Měl také tolik práce, když se musel starat o tu svou obrovskou oblast, že měli málokdy příležitost být spolu. Tady se naskytla dobrá záminka pro výlet. Posadil ji do čtyřkoláku a vyskočil na kozlík vedle ní. Vyjeli přes hory na východ a v noci přespávali pod vozem. Byla to záležitost pouhých třicet mil přes pevninský vodní předěl a dolů po západních svazích do Colorado Springs. Za dva týdny se děťátko narodilo a byl to chlapec.

Po šesti týdnech byli všichni tři na zpáteční cestě dostavníkem do Meekeru. V jednom vysokém průsmyku se dostali do sněhové bouře a starost jak udržet dítě v teple stačila na zahnání nudy. Potom se převrhla malá lihová kamínka, která s sebou vezli, aby ohřívali dítěti mléko. Zapálili je a postavili do slámy na podlaze, aby jim nebylo zima na nohy a měli co dělat, aby toho tepla nebylo příliš a kočár jim neshořel.

Jednou nastal ošklivý okamžik, když už zase žili v Meekeru a děcko bylo starší a začínalo se batolit. Velký a strašný Car ležel před srubem a okousával kost. Dítě capkalo kolem rohu, zakoplo a padlo přímo na kost mezi rozložené pracky a pod mohutné čelisti. Dr. Gardiner to spatřil, zachvěl se a popadl pušku, ale bál se vystřelit, aby nezasáhl dítě. Pak ale uviděl, že Car má výraz přihloupělého zbožňování a slyšel, že se z jeho hrdla ozývá tiché něžné kňučení, jak dítě kopalo kolem sebe, broukalo a pak natáhlo ručky a chytilo se jeho husté kožešiny. Zavolal na psa a Car se zvedl a zamířil k němu. Dítě nespokojeně zavřísklo a Car se sám o své vůli otočil a vrátil se. Potom si lehl, překulil se a nechal dítě, aby po něm lezlo, škubalo mu za srst a tahalo ho za uši. Měl nového pána. Dr. Gardiner byl teď v pořadí pouze druhý.

Od toho okamžiku Car pokládal dítě za své vlastnictví a dovolil se k němu přiblížit pouze rodičům, pokud se chovali slušně. V noci ztropil takový kravál, že ho museli nechat spát ve srubu vedle dětské postýlky. Stačilo, aby v dálce zavyl kojot a Car byl již vzhůru a na stráži a strkal čenich do postýlky, aby se přesvědčil, že je všechno v pořádku. Ve dne ho nechali hlídat dítě uvázané na dlouhé šňůře u kolíku, aby si celé hodiny na sluníčku šťastně hrál a nemuseli se bát žádného nebezpečí. Car načrtl kolem svého svěřence pomyslnou čáru

a nedopustil, aby ji překročilo cokoliv cizího. Volně se pasoucí dobytek, který někdy zabloudil do jeho blízkosti, byl vykázán a zděšeně prchal se zdviženými ocasy. Kovboj, který přijel se vzkazem pro doktora, musel dům objet a přiblížit se ze zadní strany. Když kolem projížděli zatoulaní indiáni, pokaždé okouzlení bílým dítětem, museli držet své koně u sebe a nenápadně se dívat z dálky. Tak to trvalo až do dne, kdy po několika letech Car sežral kus masa, který nějaký darebák otrávil strychninem. Věrný pes posel Dr. Gardinerovi v náručí. Pohrbili ho na sluneční straně srubu a tak svědomitý a neúnavný hlídač dětí Gardinerům zůstal.

Pracovat jako lékař v pohraničí západního Colorada bylo celkem vzato lepší, než číst knížky o silných mužích a o výzkumech v dalekých zemích. O čem se v knihách jen psalo, to tady přímo prožívali.

Přišla zpráva, že u starého Hydea na Hadí řece potřebují doktora. Nebyl to dlouhý výlet, pouhých padesát mil. Když však dojel na místo, dostal se rovnou do nějakého sporu, který sem zatáhli z Tennessee. Když příkrčený spěchal do neuvěřitelně špinavé chatrče, vyrazely mu kulky u nohou obláčky prachu. Příliš ho neuklidnilo, když mu starý Hyde řekl, že venku poschovávaní Beckovi lidé, horalé z Tennessee, ho netrefili jen proto, že ho trefit nechtěli a zřejmě ho zamýšleli jen trochu postrašit. Také ho nijak zvlášť nepotěšilo, když měl ošetřovat malého Hydeova chlapce, který měl prudce nakažlivé neštovice a spor mezi Hydem a Beckem vesele pokračoval dál a občas pronikly do chatrče kulky, na které starý Hyde odpovídal z okna. Noc byla poměrně klidná – podle pravidel také převzatých z Tennessee, nepřátelství od slunce západu do slunce východu končilo – ale štenic v přidělené posteli bylo příliš mnoho na to, aby se jim ubránil a tak to zkusil spát na podlaze. Když časně ráno nechal pro chlapce lék a poradil, jak mají o něho pečovat, nepřátelství zase začalo.

Dověděl se, že Bill Dern v ranči na druhé straně Kojoti kotliny, kterého shodil kůň a vlácel ho přes pařezy, zoufale potřebuje lékaře. Dostat se tam co nejdříve znamenalo přejít kotlinu – na sto mil se rozkládající pustinu, zbavenou všech forem života kromě chřestýšů, s

jedinou zastávkou, zchátralou boudou u jedné louže, kterou obýval bláznivý poustevník Joe Chřestýš a desítky velkých hadů, jež choval jako domácí zvířátka v jámě pod chatrnou podlážkou z tyček. Rozhodně to byla pekelná cesta. V tom letním vedru se šlo špatně a Dr. Gardiner dostal zrovna migrénu, která ho často trápila a po které vždycky zeslábl a zvracel. Nějaký člověk se však vážně zranil a potřeboval jeho pomoc. První den došel k tomu jezírku a noc, kterou strávil s Joem Chřestýšem a jeho miláčky byla zkušenost, které se nevyrovnalo nic co dosud zažil. Druhý den urazil zbývajícím kus cesty a našel Billa Derna skutečně ve velmi špatném stavu. Byl celý potlučený, pohmožděný, podrápaný a levý kyčel měl vykloubený. Položili ho na podlahu a paní Dernová přidržovala manželovi na tváři hadřík napuštěný chloroformem, aby ho uspala a napjaté svalstvo se uvolnilo. Dr. Gardiner namáhavě pohyboval nohou, až kost konečně zapadla do kloubní jamky, načež paní Dernová omdlela, děti začaly řvát a Dernův pes, přesvědčený, že lékařský vetřelec je chce všechny zabít, se vrátil dovnitř a kousl ho do jeho od sedla bolavého zadku. V pohraniční praxi to byla zcela běžná scéna. Zůstal tam tři dny a neúnavně pomáhal Billu Dernovi, aby se dostal na začátek cesty k uzdravení. Potom se vydal na dlouhou zpáteční pouť kolem kotliny, aby se vyhnul Joeovi Chřestýšovi a jeho miláčkům. Jako obvykle našel cestou dost práce – vytrhl několik zubů, někomu odstranil z oka ocelovou štěpinku a jednomu muži, který měl kýlu, upravil kýlní pás.

Jeden rančer od Písečného potoka přivezl svou ženu do Meekeru na operaci. Měla na hlavě bouli, jakýsi výrůstek, který narostl do značné velikosti a byl tak velký, že jí stahoval kůži na hlavě k jedné straně a visel dolů na rameno. Dr. Gardiner měl nyní ordinaci stranou v malém domku z nepálených cihel a s hliněnou střechou, který kdysi postavili jako pevnůstku ze strachu před indiány a tam se připravoval na operaci. Zpráva o tom se roznesla a většina obyvatel Meekeru se shromáždila, rozhodnutá nedat si ujít takovou zajímavou událost. Dr. Gardiner však nemohl připustit, aby měl operační místnost nacpanou lidmi. Dohodli se na rozumném kompromisu. Předák z místního ranče stál uvnitř u okna a zdejším květnatým jazykem referoval lidem venku o průběhu události. Když bylo po všem a „zbývalo jen provolat slávu, hoši“, propukli všichni venku v jásot a stříleli z

revolverů. Pak se ukázalo, že manžel té ženy je bez peněz a hned každý chtěl přispět. Asi za rok přijel tento manžel do města. Byl krásně oblečený a zřejmě úspěšný. Narazil na svém pozemku na bohatou žílu a chystal se vyrovnat všechny své dluhy. O své manželce vyprávěl, že se již nestraní lidí, jako když měla na hlavě ten výrůstek a že je zase veselá a sebevědomá jako dříve.

Abe Brown měl nejlepší spřežení mul ze všech povozníků, kteří přes město dopravovali rudu z blízkých dolů. Byla to velká, smetanově zbarvená zvířata, která předčila všechno ostatní co mělo kopyta. Jedné z nich se však udělal na pleci nádor a nebylo možněji dále zapřahat. Abe zavolal doktora. Začala další veřejná operace. Než se Dr. Gardiner objevil, sešel se slušný houf lidí. Doktor přišel v gumové zástěře a nesl si své improvizované nástroje – dobře nabroušený řeznický nůž, velkou jehlu na šití plachet a kus šňůry na tresky, která mu zbyla z dob jeho rybaření. Uprostřed ohrady nakupili hromadu slámy, přivedli k ní mulu, povalili ji na bok a pevněji svázali přední a zadní nohy. Dr. Gardiner měl jednou v práci člověka, kterému mula rozbila hlavu a nechtěl nic riskovat. Jediná možnost jak se dostat k nádoru byla posadit se na mulu obkročmo. Proříznout kůži bylo stejně těžké jako řezat do podrážky u boty. Přerízl tepnu, krev mu vyrazila do tváře a než ji zastavil, byl celý postříkaný. Nejtěžší ze všeho bylo šití, a když dokončoval poslední steh, několik psů z Meekeru nádor ucítilo a začali se o něj prát. Abe opustil své místo u hlavy muly, ohnal se po psech, uklouzl, nerad praštil doktora a přepadl přes mulu do krvavé břečky vedle ní. Muži seskákali z hlavní tribuny na pažení ohrady, dali se také do zahánění psů a byl z toho pěkný zmatek. Někteří obyvatelé Meekeru se smáli ještě půl hodiny potom. Přestože celý ten případ byl směšný, Dr. Gardinerovi se dostalo zadostiučinění o dva týdny později, když se podíval z okna své ordinace a uviděl svého pacienta opět v postroji s ostatními třemi, jak usilovně táhne velký vůz vrchovatě naložený zlatonosnou rudou.

Jednoho zimního dne přijel kovboj na zpěněném koni a oznámil, že osmnáct mil odtud je u mladého Jacka Gooda vážná situace. Jack toho dne ráno odjel na dva dny do hor, aby nařezal cedrové kůly. Mladá paní Goodová zůstala ve srubu sama a dostala porodní bolesti,

které začaly měsíc před očekávaným datem porodu. Za deset minut byl Dr. Gardiner v sedle toho nejschopnějšího mustanga jakého měl a poháněl ho ven z města. Teplota rychle klesala a než dojel ke srubu, bičoval ho opravdový blizzard, jaký se vyskytuje jen na západě v Coloradu. Paní Goodová byla děvče z pohraničí a v tomto kraji vyrostla. Věděla co je třeba udělat nejdříve. „Postarejte se o dobytek,“ byl její pozdrav z postele, kde ležela. Probojoval se vichřicí k ohradě, zavedl svého koně k ostatním zvířatům a vidlemi vyházel pořádnou zásobu sena. Zatím bouře zesílila natolik, že byl skrz naskrz prochladlý a viděl před sebe jen na pár kroků. Srub ve vířícím sněhu úplně zmizel. Ale Jack Good byl mladík z pohraničí a odtud pocházela i jeho rodina. Byl na všechno jak se patří připravený. Od kůlu v ohradě natáhl lano až ke srubu a Dr. Gardiner po něm teď ručkoval. Než se dovedl dovnitř, strašně promrzl. Zatímco vítr trásl stavením a na okna se vršil sníh, zatopil ve velkém kuchyňském sporáku a ohřál vodu. Paní Goodová těžce bojovala, ale hodiny mýjely a výsledek se nedostavoval. Kolem půlnoci bylo jasné, že bude nutný chirurgický zásah. Na dno sklenky dal trochu bavlny, nakapal na ni chloroform a paní Goodová držela sklenku dnem vzhůru na ústech a na nose, dokud neztratila vědomí. Ve mdlém světle svíček pracoval co nejrychleji, sám zcela omámený výpary chloroformu, oheň uhasínal a mrazivý chlad zvenku pomalu vnikal dovnitř – a konečně tu bylo Goodovo dítě křičící do noci a byl to také chlapec. Přiložil na oheň, aby se znovu rozhořel, navlékl si jednu zástěru paní Goodové a položil si křičící dítě na klín. Pečlivě je omyl, zabalil do pokrývky a strčil do postele k matce, která již nabyla vědomí. Ted' náhle přišla řada na malého doktora, který byl na omdlení. Sesunul se na podlahu, aby si odpočinul. Paní Goodová se rozhněvala a trvala na tom, aby z té chladné podlahy vstal a vlezl do teplé postele. Takhle je všechny tři našel Jack Good, když časně ráno vrazil do dveří. V lese si postavil před větrem chráněné tábořiště, aby tam přečkal bouři. Vyplašil ho podivný pocit, že jeho Annie ho potřebuje a tak se k ní blizardem probojoval. Křičel ulehčením, smíchy a hrdostí nad svým prvorozeným synem a začal si zkoušet vyprávění o tom, jak našel doktora v posteli se svou ženou. Paní Goodová se plná rozhořčení na něho obořila, propukla v smích

smíšený se slzami a ve chvílce se smáli oba a potom báječně posnídali vynikající Jackovy lívance. Pro doktora to byla jen běžná položka, kterou si zapíše do svého deníku. Zase jedno dítě, které zachránil pro šťastné dětství v horách Západu.

Nejednalo se vždycky jen o zachraňování životů a léčení nemocí a zlomenin. Stávalo se, že se zapletl do ohavných případů lynčování, ohledávání tlejících mrtvol a zjišťování příčin smrti, které vyvolávaly trpkost a nepřátelství. Lékař se často všude seznamoval s horšími stránkami života, zvláště pak v počátcích historie Západu. Ale tím vším se nepřetržitě vinula zářivá nit pocitu, že člověk žije plný život, že je úspěšný v kraji, kde tak žijí všichni a že ho přijímají a dobromyslně s ním žertují muži, kteří až na několik nevyhnutelných žalostných výjimek byli navzdory svým někdy hulvátským, obhroublým a divokým způsobům pevní ve své věrnosti a přátelství – „muži hrubí, prostí, opravdoví a nebojácní“.

Oblast Meekeru se rozrůstala, přibývali osadníci a malé osady. Nebyla již závislá na jednom jediném malém lékaři, který se staral o území mnoha mil. Také jeho povolání zaznamenalo rychlý pokrok. Obhatilo se novými znalostmi a metodami a on musel s nimi držet krok. Zejména se zajímal o léčení nemocných tuberkulózou, o zastavení tohoto chorobného procesu a jeho léčení ve vysokohorských podmínkách na Západě. Měl syna (a brzy i dceru) a cítil, že rodina by měla žít v nějakém větším městě, kde by byly školy dostupnější.

Přestěhoval se přes hory do Colorado Springs v coloradském okrese El Paso.

Colorado Springs se ani zdaleka nepodobaly Meekeru. V té době to na Západě bylo prostě klidné a důstojné město. Generál Palmer a jeho Denverská západní železnice je založil, aby bylo právě takové. Zabraňoval v něm rozvoji továren a jinému druhu podnikání, které by působilo hluk a znečišťovalo je. Mnoho let všechny smlouvy o majetku obsahovaly doložku, která zakazovala na pozemcích výrobu nebo prodej alkoholických nápojů. Bylo to právě takové místo, kam se uchýlovali k úctyhodnému poklidnému odpočinku lidé, kteří

nadělali majetek v dolech, výrobních podnicích, v tavírnách rud nebo někde v železničních provozech. Rovněž to bylo v tamějším podnebí a umístěním v předhůří hraničního hřebene Skalistých hor s vrcholem jednoho štítu, který se tyčil v pozadí, skvělé místo pro ozdravný pobyt.

Zde se narodila jeho dcera. Zde občas také zalitoval svého rozhodnutí odstěhovat se z Meekeru. Ve druhém roce po narození dcery zemřela jeho Daisy na tuberkulózu. Nakazila se, když ošetřovala svou sestru, která přijela za ní do Springs. Kdyby býval zůstal v Meekeru, žil by tam neklidnější, drsnější, ale zdravější život a nepřišel by o životního druha, který pro něho tolik znamenal. Teď ovšem byl zde ve Springs, dobře se usadil a činil pokroky ve svém povolání. Nakonec zůstal. Po několika letech se znovu oženil se slečnou Fanny Andersonovou ze St.Louis. Byl to dobrý život pro muže, který překročil čtyřicítku, váženého lékaře ve stále se rozrůstající důstojné a vážené společnosti. Stále častěji však vzpomínal na ta divočejší, svobodnější a šťastnější léta v Meekeru. Tu a tam to zaznělo ozvěnou, když se k němu na ulici přitočil nějaký opálený a větrem ošlehaný muž a řekl, tenkrát jsem vám nemohl zaplatit, doktore, ale teď jsem trefil do černého a strčil mu do ruky svitek bankovek.

Zde v Colorado Springs byl samozřejmě pan doktor Gardiner, ne pouze doktor. Jako člověk se však nezměnil, byl činorodý jako dříve a jako vždy připravený vyhovět každému volání v nouzi. Mezi jeho pacienty patřili lidé jako generál Palmer, ale stejně tak i chudí lidé, kteří se v tom kraji a v horách na druhé straně pokoušeli začít nový život. V prvních letech stále ještě cestoval na koni, aby se dostal k nemocným rychleji. Jednou když spěchal, aby vyhověl naléhavé výzvě o pomoc, zlomil si nohu, když jeho kůň uklouzl na ledu a upadl. Tehdy sám a bez pomoci si zlomenou nohu srovnal a dal do dlah.

Za dalších pár let byl již známou postavou v celé oblasti, po které se proháněl v dvoukolovém kočáře taženém dvěma koni a rychlým klusem urazil mnoho mil. Uplynulo několik let a činil totéž ve vzduchem chlazeném Franklinově automobilu. Napsal a na Východě

uveřejnil článek o Springs a jejich možnostech, který skutečně založil pověst města jako lázní na upevňování zdraví. Přispíval články do národních lékařských časopisů. Dvakrát se vrátil do své staré školy v New Yorku, kde studoval, aby se zúčastnil postgraduálních kurzů o nových léčebných metodách. Pro tuberkulózní pacienty vynalezl Gardinerův stan, aby je dostal z dusných přetopených domů a umožnil jim pobyt na čerstvém vzduchu. Odjel jako delegát do Filadelfie na shromáždění Americké lékařské společnosti a dále do Washingtonu, aby tam přednášel o své novince ve Sdružení amerických lékařů a chirurgů. Byl zakládajícím členem a předsedou Lékařské společnosti v El Pasu a aktivně se podílel na práci ve státním sdružení lékařů a ve Vědecké společnosti univerzity v Coloradu. Byl předsedou místního Červeného kříže. Dokonce si našel i čas, aby pomáhal založit Čejenský horský venkovský klub a stal se členem jiných oblastních spolků. Jako svému koníčku se začal věnovat řezbářství.

Byl v prvním vedení nemocnice v Glockneru, založené řádovými milosrdnými sestrami a stále více mu vadilo, že ošetřovatelky byly oblečené v černém. Nebyla to zrovna barva, která by ošetřované pacienty povzbuzovala. Řekli mu, že je proti církevním zásadám, aby sestry chodily v něčem jiném než v černém. Ihned zorganizoval ostatní lékaře a oznámil, že od určitého data bude proti jejich zásadám, aby operovali, pokud ošetřovatelky nebudou oblečeny v bílém. Došlo k pozdvižení, které otřáslou celou institucí – ale v určený den byly všechny sestry v bílém. Ten pocit, že žije plným životem, který nabyl ve zlatokopeckém táboře Crested Butte a v Meekeru, ho nikdy neopouštěl. Staří pamětníci, kteří byli v té době mladíci, stále na něho vzpomínají jako na štíhlého, pohyblivého, usměvavého muže s jiskrným pohledem, kterého znali jako „tátu“ Gardinera a který budil v každém koho potkal důvěru a působil vlídným dojmem. „Jen málo lidí,“ stálo v novinách *Colorado Springs Gazette*, když ho jmenovali prvním občanem města, „si užívá života tak jako Dr. Gardiner... Je tu málo takových, kteří dělají tolik pro jiné,“ prohlásil pisatel článku v závěru.

Uplynula další léta a stal se doménem všech lékařů ve městě. V roce 1936, když mu bylo sedmdesát devět let, přestal provozovat lékařskou praxi. Když se rozpomínal na těch více než padesát let, kdy působil jako lékař na Západě, živě si uvědomoval ty roky v Crested Butte a v Meekeru. V pozdějších létech se dočkal i blahobytu a vážnosti a určité proslulosti ve svém povolání. Ale ty první roky se vtiskly do jeho paměti svou živelností, zvláštním ovzduším a osobitým lidským teplem. Začal o nich psát. K jeho osmdesátým prvním narozeninám vydal Caxton Press jednu z nejpěknějších, nejsvěžejších a nejčtivějších knížek, jaká v coloradských horách kdy vyšla. Měla titul *Lékařem na horní hranici lesa*.

Uprostřed čtyřicátých let „táta“ Gardiner, malý doktor, starý osmdesát pět let, se stále ještě proháněl v rychlém moderním autě některého posledního modelu. Jeho rodina a přátelé se domnívali, že by za volantem již neměl sedět a měl by mít někoho, kdo by řídil za něj. Žádali policii, aby ho přesvědčila, že je na obnovování řidičského průkazu příliš starý. Druhý den volali jeho dceři z dopravního inspektorátu, že je doktor navštívil, řidičský test zodpověděl na sto procent, řidičský průkaz mu prodloužili – a jsou přesvědčeni, že na silnicích jezdí bezpečněji než většina mladých řidičů!

A tak se proháněl v autech dál. Měl stále co dělat. Každý den navštívil všechny tři nemocnice ve městě a potom objížděl a navštěvoval staré, osamělé a nemocné lidi, ke kterým zavítal jen málokdo nebo nepřišel vůbec nikdo. Přinášel jim květiny, časopisy a knížky.

Nakonec přece jenom přišel v devadesátém roce jeho života den, kdy malý doktor musel s návštěvami skončit. Měsíc nato tiše doma zemřel.

ELFEGO BACA

27. února 1865 – 23. srpna 1945

DOKUD ELFEGO BACA ŽIL, měli na něho lidé v Novém Mexiku pevně ustálený názor. Někteří byli pro a jiní proti. Ten vyhraněný, ať již kladný či záporný názor na něj nezměnili ani dvacet let po jeho smrti, když zemřel ve stáří osmdesáti let. Povídá se o něm mnoho historek a často se najdou v páru. Líčí totiž stejnou událost ve světle pro něho příznivém i nepříznivém. Všechny jsou však v jedné věci vždy zajedno. Byl to člověk, který dokázal žít celý svůj život s opravdovým zápallem a potěšením a s mírným pohrdáním pro strach v jakékoli podobě.

Kdo by chtěl pochopit osobnost toho zemitého Elfega, nesmí zapomenout, že byl tím, čemu někteří lidé stále říkají Mexikán a jiní, ti slušnější, Hispanoameričan – to jest jeden z těch jihozápadních amerických občanů, kteří měli náhodou španělské a mexické předky

a ve skutečnosti jim příslušel větší nárok na označení Američan než těm, kteří jim nepřestali říkat Mexikáni. Předkové většiny z nich prozkoumali a osídlili před mnoha staletími jihozápadní část dnešních Spojených států, mnozí již dávno před vyloďením v Jamestownu a u památné skály v Plymouthu. A Elfego žil a pohyboval se přímo uprostřed té velké části středního a jižního Nového Mexika, do které se po občanské válce hrnuli Texasané s tou svojí vzpomínkou na Alamo a s nenávisť vůči Mexičanům, které zabíjeli pod jakoukoli záminkou nebo i bez ní, tyranizovali je, brali jim majetek, vyháněli je a uplatňovali vůči nim údajnou anglosaskou nadřazenost s obvyklou texaskou nehorázností.

Elfego se narodil v roce 1865 v Socorru, v tom městě na horním Rio Grande, kam vpadli Texasané při obsazování země. Jeho poněkud neobvyklé narození bylo snad předzvěstí věcí příštích. Narodil se na softbalovém hřišti – kde chvíli předtím se jeho matka jako hráčka zúčastnila utkání! Rodina Franciska a Juanity Baca s malým synem Abdenagem a nyní s menším synem Elfegem měla blízko města dobytčářský ranč. V době, kdy texasští dobytkáři zabírali toto území, to byl dosti nejistý podnik. Brzy po narození Elfega přestěhoval otec Francisco svoji rodinu do Topeky v Kansasu, protože tam bylo bezpečněji a byly tam lepší školy. Tak Elfego dostal příležitost k lepšímu vzdělání, než jaké by v té době dostal v Novém Mexiku a stejně tak i možnost protlouci se ve zdraví svým chlapeckým věkem mezi gringy, kteří přes některé své chyby nebyli zatíženi rasovými predsudky – a kteří po pravdě neměli nikdy daleko k tomu dívat se na Texasany svrchu. Měl zajímavého kansaského přítele, chlapce jménem Charlie Curtis, který se později stal vůdcem republikánů v senátu Spojených států.

Čtrnáct let si Francisco Baca vedl dobře jako malý podnikatel ve městě i v okolí Topeky. Potom však Juanita, která mu vždy bránila v ukvapeném jednání, zemřela a on se rozhodl přestěhovat se zpátky do Nového Mexika. V Kansasu vzrůstala hustota osídlení a pro mužské členy rodiny tam byl život celkem vzato nudný a příliš domácký. Elfego a Abdenago jeli napřed a navštívili strýčka v Socorru, zatímco jejich otec zůstal v Topece, aby připravil likvidaci svého podniku.

Mladý patnáctiletý Elfego se vrátil do své rodné země nezadaný a volný jako pták. Hodně putoval po kraji, měl tu porůznu hodně bratranců a sestřenic. Byl obeznámený se způsobem života gringů a mluvil lépe anglicky než španělsky. Znalost španělštiny si musel doplňovat. Zatím se mu nikdo kvůli tomu nevysmíval. V té době již opravdu nesnášel žádné pochyby o svých schopnostech. Podle vyprávění se někdy tehdy seznámil s mladým mužem, starším o čtyři nebo pět let. Byl to Henry McCarty, jenž přijal jméno William Bonney, z kterého se stal Billy Kid. Koluje dokonce několik historek o jejich údajně společných rozpustilých kouscích, které patrně vznikly z neodolatelné touhy vypravěčů spojit jména těch dvou mladých mužů, vyhlášených znalců v zacházení se zbožím Samuela Colta, kteří se náhodou zdržovali zhruba ve stejné oblasti (nesmírně rozsáhlé) přibližně ve stejné době. Pokud došlo k nějakému seznámení, bylo jen velmi krátké a náhodné. Když se Elfego vrátil do Nového Mexika, Billy byl již skoro na konci své cesty. Od kulky vypálené Patem Garretem ho dělilo jen několik měsíců. A Elfego byl docela odlišného charakteru.

Měl před sebou k následování jiný příklad. Jeho otec brzy urovnal své záležitosti v Topece, vrátil se domů do Nového Mexika a ujal se práce šerifa v městečku Bělen, nedaleko od Socorra proti proudu řeky. Ten otec Francisco Baca byl zajímavý člověk. Měl tu troufalost nechat svého koně vyhrát závod před koněm, který patřil významnému občanu města Las Lunas, a když ten hlavoun spustil randál, dát se do rvačky na pěsti a udělit mu pořádný nářez. Pak se dopustil další drzosti, když v nastalé přestřelce zneškodnil dva kovboje z Las Lunas, kteří udělali tu chybu, že začali v Bělenu střelením strašit lidi. Spojení těchto okolností mělo za následek, že když se naskytla příležitost, sebrali ho nějakí pořizkové z Las Lunas, postavili ho v tomto městě před soud a odsoudili k mnohaletému žaláři.

Jeho syn Elfego Baca byl také zajímavý hoch a hned se chystal s tím něco udělat. Nyní mu bylo sedmnáct a již vyrostl a to nejenom tělesně. Se svým mladým přítelem Chávezem přišel tiše do Las Lunas v noci po svátku nějakého svatého, kdy obyvatelé vyspávali účinky oslav. Chlapci našli žebřík, vylezli po něm do soudní síně ve

druhém patře přímo nad vězením, vyřízli pilkou díru v podlaze a tímto otvorem vytáhli Franciska a dva další vězně, kteří tam náhodou byli s ním. Žebřík slušně vrátili na místo kde jej vzali a celý hlouček – teď jich bylo pět – se přesunul přes silnici na druhou stranu na pole porostlé vysokou trávou. Celý příští den leželi v úkrytu ve vysoké trávě, jedli co Elfego vzal prozíravě s sebou a pozorovali skupiny policistů, kteří odjížděli, aby prohledali okolní kraj a znechuceně se vraceli. Když se zase setmělo a rozhořčení členové hlídek unaveně vyspávali, dva cizí věžňové odešli na sever k Albuquerque a oba Bakové s Chávezem se obrátili k jihu do kraje plného Bakových příbuzných. Francisco se držel stále jižním směrem a došel až k bratrovi, který měl obchod za hranicemi Nového Mexika blízko El Pasa, kde mohl zůstat v poměrném bezpečí. Celá tato záležitost byl typický manévr Elfega Baky v zemi, kde platily zákony podle uvážení mocenské skupiny v dané oblasti a jestli nějaké jednání je správné nebo špatné, záleželo na jejich osobním hledisku.

Takový byl Elfego v sedmnácti letech. V devatenácti provedl kousek, kterým si udělal jméno.

V té době byl okres Socorro větší než některé státy na východě a rozkládal se západně až k arizonským hranicím. Samotné Socorro, hlavní město okresu, bylo drsné místo plné nezákonnosti, navyklé na přestřelky a krveprolití. Ale nejhorší osada v celém okrese, kde člověk mohl přijít k úrazu, bylo protáhlé městečko Francisco (nyní známé jako Reservě, středisko okresu Catron) blízko arizonské hranice. Byla to někdejší ospalá španělská vesnice, skládající se ze tří od sebe vzdálených návší s tržištěm, z Horní, Střední a Dolní, zapadlá daleko uprostřed zdánlivě nekonečných mil pohraničního pásma, do kterého teď pronikali rančeři anglického původu všeobecně a texaského zvláště. Stanovili svá zvláštní pravidla a jejich kovbojové se bavili tím, že trávili volný čas ve Frisku a vymýšleli si zábavu obvykle na úkor majetku, poranění či dokonce životů tamějších obyvatel. Příznačné spory v té době na tom území mezi Američany a Mexičany, Texasany a původními obyvateli Nového Mexika, mezi dobytkáři a farmáři, kovboji a lidmi z města přispívaly také k rozhořčenému politickému soupeření a soustřeďovaly se v

tomto městečku, vzdáleném přes sto třicet mil od nejbližšího významnějšího města.

Elfego žil v Socorru a pracoval tam u jednoho obchodníka jménem José Baca. Měl tam ubytování a stravu a dostával 20 dolarů měsíčně za blíže neurčené služby. Patrně v nich byla zahrnutá ochrana obchodu a jeho majitele. Elfego byl již známý jako mladý muž překvapivě zručný při tažení pistole, kterou dokázal použít s pozoruhodnou účinností.

Jednoho dne v říjnu roku 1884 přišel do Bakovy prodejny v Socorru Pedro Sarracino, který měl svůj vlastní obchod ve Frisku a byl velmi nešťastný ze zkušeností, kterých nabyl jako zástupce šerifa ve vzdáleném městě. Měl strach někoho zatknout, protože se bál o svůj život. Vyprávěl různé historky, aby svůj strach omluvil. Nedávno v jeho obchodě chytili nějací kovbojové domorodce známého jako El Burro – Oslík, roztáhli ho na pultě a (jak to později Elfego jemně podal) „přímo na místě ubohého Burra v přítomnosti všech přihlížejících vykastovali“. Jiný domorodec jménem Martinez proti tomu protestoval – a toho vytáhli, přivázali ke stromu a použili ho jako terč při cvičení s pistolí.

Když se Sarracino vracel ve svém čtyřkoláku se zásobami pro svůj obchod do Friska, Elfego Baca jel s ním. Elfego měl na sobě dlouhý dvouřadový kabát, pod kterým se rýsovaly dva účinné kolty. V kapse měl jakýsi odznak. Jak později prohlásil, rozhodl se, že bude jednat jako samozvaný zástupce šerifa a nahradí vystrašeného Sarracina. Zdálo se být pravděpodobnější, že i když se připravil na všechny možnosti vývoje událostí, jeho prvořadým zájmem zůstávala agitace pro jeho politickou stranu. Blížily se volby a Elfego se chtěl v budoucnu zúčastnit politického života.

S určitostí se dá říci, že ve Frisku bydlel u Sarracina na Dolním náměstí a ještě s větší určitostí, že se náhodou zdržoval na Horním neboli Milliganově náměstí toho dne a v tu dobu, kdy nějaký kovboj jménem McCarty z proslulé Slaughterovy party tábořil poblíž. Předtím do sebe nalil množství silné kořalky, kterou rozdávali v Milliganově hospodě a dal se po celém městě do střílení. V tom nebylo nic neobvyklého. Kovbojové čistě jen ze špásu stříleli ve Frisku s potěšením psy, kočky a kuřata. Místní obyvatelé se drželi

svého zvyku a zůstávali rozvázně doma pod střechou, ukrytí v bezpečí za bytelnými předměty. Neobvyklým přínosem k té situaci byla pouze přítomnost Elfega Baky.

Vyhledal starostu, nějakého Lopeze, který byl mexický smírčí soudce a zeptal se ho, jak je možné, že tenhle McCarty může tropit takový zmatek, narušovat normální život v městě a ohrožovat takto svévolně životy lidí. Dostal odpověď, že každý pokus zatknout McCartyho by měl za následek vpád Texasanů hořících touhou po pomstě. Raději to necháme být. Elfego namítal, že čím více se bude Texasanům dovolovat, aby jim takové věci procházely, tím budou drzejší. Byl to rozumný názor – nebyl však tak působivý jako respekt obyvatel Friska před texaskými pistolemi. No dobrá. On, Elfego Baca tu záležitost vyřídí.

S podporou nějakého Francisquita Naranja, jediného člověka ve Frisku, který mu zůstal věrný, šel za McCartym a „zatkl“ ho – sebral ho přímo z hloučku několika jeho kamarádů, kteří se okamžitě rozeběhli, aby podali zprávu o tom překvapujícím zásahu, jaký se tu ještě nikdy nestal. Starosta v obavě před odvetou, odmítl případ projednat. No dobrá, řekl zase Elfego. Ráno si odveze svého vězně do Socorra. Odešel s vězněm na Dolní náměstí do Sarracinova domu a uvelebil se tam na noc.

Zatím zpráva dolétla ke Slaughterovým lidem a houf mladých kovbojů, vedených samotným předákem, vjel do města a žádal okamžité propuštění vězně. Elfego vyšel ven a oznámil jim, že bude počítat do tří a jestli se tu potom budou ještě zdržovat, bude předpokládat, že se může začít střílet. Byli tak ohromení, že obyčejný umaštěný Mexikán se odvažuje odmlouvat, že nevěděli pořádně co se vlastně děje, dokud neuslyšeli Elfega klidně odpočítávat – a zahájit palbu. Nic nenaznačuje, že by tehdy střílel s úmyslem zabít. Zasáhl jednoho kovboje do nohy a zranil předákova koně. Kůň se naneštěstí vzepjal, přepadl a svalil se na svého jezdce a zle ho pochroumal. Ostatní se rychle rozprchli – ale jeden Texasan umíral. Jezdci se rozjeli k ostatním partám v okolí a v rančích v celém kraji spustili povyk, že začíná mexické povstání.

Ráno se Frisco hemžilo pobouřenými Texasany a většina z nich se nestačila divit, když objevili, že vzpouru krvežíznivých

„Mexikánů“, kteří prý byli odhodláni vyhladit všechny. Američany“ v celé oblasti, představoval jeden mladík, který ještě klidně spal se svým vězněm na Dolním náměstí. U Milligana brzo otevřeli a dělali dobré obchody. Pár chladnějších hlav prozatím převládlo. Ustavili pro McCartyho soud, který by se nedotkl jeho texaské důstojnosti – to znamená, že našli jednoho „amerického“ smírčího soudce. Vzkázali Elfegovi, aby přivedl vězně, což on ihned učinil. McCarty dostal pokutu pět dolarů a bylo po všem. Nebo spíše mělo být.

Někteří ze shromážděných se již začali rozcházet. To se ale netýkalo těch horkokrevných. Elfego poznal, že něco visí ve vzduchu, čemu bude muset čelit, protože když vyšel z budovy, kde se soud konal, přivítaly ho nadávky a někdo vystřelil z pistole. Měl kolem sebe všechny ty Texasany a při něm nestál ani jeden z Friska, dokonce ani Naranjo. Musel spoléhat jen na sebe a své pistole a měl by velké štěstí, kdyby vyvázl z Friska živý. Proklouzl kolem rohu budovy a běžel k malé chatrči postavené z kůlů. Škvíry mezi nimi byly vyplněny blátem. To nebyla zrovna odolná pevnost, protože bláto ze škvír již dost vypadalo a rozhodně by kulkám nebylo žádnou překážkou. Mělo to ovšem tu výhodu, že viděl na všechny strany mnohem lépe než někdo zvenku do šerého vnitřku. Byla tam nějaká žena se dvěma chlapci. Řekl jim, aby rychle odešli.

Houf horkokrevných, vedený nějakým Jimem Hernem, se chystal toho z čista jasna sem spadlého umaštěnce lynčovat. Přiblížili se k chatrči. Herne s puškou v ruce zabušil na dveře a křičel, že toho „špinavého malého Mexikána“ odtamtud vytáhne. Elfego neměl nejmenší úmysl připustit, aby se ho Texasané zmocnili. Herne místo Mexikána vytáhl odtamtud dvě kulky, které ho smrtelně zranily a padl do náruče jednoho svého druha, který ho odtáhl pryč.

Ještě teď, kromě těch dvou ran na muže, který se chtěl vlámat do dveří, Elfego nestřílel, aby zabil. Nezasáhl ani toho, který odnášel Hernea, ačkoliv to mohl snadno učinit. V následujících několika minutách se jim trefoval do klobouků, aby je zahnal a varoval, že musejí zůstat pěkně daleko. Dav lidí nebo spíše chátry se však zatím už znovu shromáždil. Útočníci zaujali podle svého mínění bezpečná stanoviště, kde to jen bylo kolem chatrče možné. Malé a chatrné

stavení začaly bičovat kulky z pistolí a pušek. Boj začal s plnou vážností.

Je to téměř k neuvěření, ale po celý zbytek toho dne, celou noc a větší část následujícího dne, celkem asi šestatřicet hodin, mladý Elfego si držel od těla na osmdesát texaských dovedných střelců usilujících o jeho život. Ze svých okolních pozic nasypali do stavení stovky kulek. Když to později počítali, tak jenom ve dveřích jich bylo na tři stovky. Skoro každý předmět uvnitř byl jako řešeto, rozbitý nebo alespoň poznamenaný. Jen Elfego nebyl ani škrábnutý. Posadil klobouk do jednoho rohu na velkou sádrovou sochu nějakého svatého a na tu nejasně viditelnou postavu přivábil značnou palebnou sílu, zatímco sám byl v opačném rohu. Podlaha uvnitř byla vyhloubená asi o jednu stopu níže než terén venku, a když střelba nabyla obzvláště na síle, položil se na břicho a pokoušel se odpovídat, až zeslábla. Nyní opravdu střílel, aby zabil. Usmrtil dva další Texasany a nejméně půl tuctu jich zranil, když byli natolik neopatrní, že vystavili jeho pozorným očím některou část svého těla.

Bylo jich přes osmdesát. Proč na něho nezaútočili a nepřemohli ho? Protože k vedení útoku by potřebovali jednoho takového Elfega Baku. A jediný Elfego Baca v tomto kraji v té době byl uvnitř té chatrče, byl připravený a čekal, neplýtvat municí a zasáhl cíl téměř každou ranou. Muž, který dokázal – a také to udělal – pročísnout pěšinku na temeni jednoho Texasana, který se pokoušel připlazit pod ochranou přední části sporáku a udělal tu chybu, že na okamžik ukázal vršek hlavy.

Činili pokusy chatrč zapálit a házeli na střechu hořící polena, ale střecha byla pokrytá na stopu silnou vrstvou hlíny a nechtěla hořet. V noci sehnali trochu dynamitu, připojili rozbušku, zapálili ji a hodili nálož těsně k chatrči. Vybuchla s nádherným zahřměním a zbortila část malého stavení. Ještě potom si dávali moc dobrý pozor přiblížit se natolik, aby zjistili, jak to vypadá uvnitř. Počkali až do rozednění a pak se to dověděli.

To byla poslední výborná rána. Viděli, že z polorozpadlého komína se kouří. Elfego si připravoval snídani!

Byla to dobrá svačina. Našel tam kousek hovězího na dušení a trochu kávy. Udělal si i pár kukuřičných placek.

Druhý den se vlekl, občas docházelo k náhlým přestřelkám a vzrušení začalo ustupovat. Nikoho nic nového nenapadalo, určitě nic co by se týkalo problému, jak se dostat těsně k chatrči. Někteří Texasané odjeli na Herneův pohřeb. Ostatní se pomalu vytráceli, protože to co pro nejinak obvykle byla oblíbená zábava se proměnilo v boj, kdy druhá strana účinně opětovala palbu. Někteří z nich tvrdili, že Elfego má kouzlo, které ho chrání proti kulkám. Jeden před soudem slavnostně prohlašoval, že když se nabitá pětačtyřicítka namíří přímo na Elfega a pálí se dokud zásobník stačí, nebude to mít na něj žádný účinek. Na sklonku odpoledne převládly zase chladné hlavy. Přišel zástupce šerifa jménem Ross, kterého Elfega znal ze Socorra. Francisquita Naranju přesvědčili, aby dělal mluvčího. Elfego dovolil, aby se přiblížil a vyjednával. Volali na sebe a Elfegovi se dostalo ujištění, že když vyjde ven a vzdá se do rukou zástupce šerifa, bude jeho ochrana zajištěná. Nato Elfega odpověděl, že vyjde ven, jen když všichni zůstanou na svých místech, ale že za žádných okolností se nevzdá svých pistolí. Podmínku přijali. Vyšel ven, ale nebylo to dveřmi, jak očekávali. Vyskočil rychle oknem s pistolí v rukou. Nastal napjatý okamžik, když opodál shromáždění obyvatelé Friska na něho volali, aby utekl. On však věděl, že teď když byl venku, zbývající Texasané čekají, aby právě tohle udělal. Přistoupil těsně k těm rozumnějším, kteří sjednali příměří a nepřestával na ně mířit pistolí. Ti již teď nebyli tak klidní, začali se potit a domlouvali ostatním, aby s ničím nezačínali.

Druhý den ráno zástupce šerifa Ross a jeho „vězeň“ zamířili ve čtyřkoláku do Socorra. Byl to „vězeň“, kdo určoval co se bude dělat. Na dohled před nimi jel doprovod šesti kovbojů. Na sedátku kočího byl zástupce šerifa Ross a za ním seděl Elfego stále s oběma pistolí v rukou, aby při nejmenší známce nebezpečí mohl jednat podle svého.

K ničemu nedošlo. Povídalo se, že se ho cestou pokoušeli lynčovat, ale bylo jasné, že každý takový pokus by měl za následek okamžitou smrt zástupce šerifa Rosse, nemluvě o pravděpodobně několika dalších. V Socorru se Elfego ochotně vzdal i s pistolí. Strčili ho do nového vězení postaveného právě na tom hřišti, na kterém jeho narození kdysi přerušilo softbalový zápas. Byl jeho první

vězeň, a když v něm seděl, pozoroval se zájmem, jak dostavují střechu. Muž jeho schopností by snadno dokázal uprchnout. Nic takového neměl v úmyslu. Chtěl, aby ty rvačky ve Frisku již s konečnou platností docela přestaly. Po čtyřech měsících ho převezli do Albuquerque k soudu. To nebyl žádný místní domácí soud, který si dělal zákony podle svého. Toto byl federální soud se soudcem jmenovaným z Washingtonu. Trestní řízení vedl schopný angloamerický prokurátor. Stejně schopný Angloameričan vystupoval jako obhájce. Nesoudili ho jednou, ale dvakrát a tyto soudy měly v Novém Mexiku dobrou pověst. V obou případech byl zproštěn viny. Výtržnostem ve Frisku byl konec.

Za svého pobytu ve vězení v Socorru a později při soudním líčení měl Elfego spoustu času, aby se rozhodl, co ve světle svých dosavadních zkušeností chce dělat. Jak to v pozdějších letech vysvětloval, rozhodl se, že chce být „prvotřídním strážcem veřejného pořádku, podobně jako právník sledující trestnou činnost.“ Pěkně shrnul svůj ctižádostivý cíl ve slovech: „Chtěl jsem, aby zločinci slyšeli mé kroky i ve snu.“

Zanedlouho po událostech ve Frisku Elfego provedl další kousek, který dokazoval, že jeho pověst vešla lidem dobře do povědomí a pomohla mu v jeho pozdější politické kariéře.

V hornickém městě Kelly, mezi kopci asi patnáct mil od Socorra, měl jeden Bakův bratranec jménem Conrado ještě s jedním Angloameričanem obchod spojený s hospodou. Podnik by docela dobře prosperoval, kdyby místní zlatokopové a kovbojové nebyli takoví vykutálení vtipálkové. Brzy přišli na to, že oběma společníkům chybí pevná páteř. Byla to bezvadná zábava požádat o sklenku něčeho ostrého gratis a také ji dostat, nechat odrážet kulky od pánví v policích a poslouchat, jak to pěkně chřestí a vůbec navštěvovat to místo, jako kdyby to byla zdejší veřejná střelnice. Po jednom obzvláště vydařeném rozdováděném večeru, kdy Conradovi sestřelili klobouk z hlavy a začali se dohadovat, jestli mu mají odcvrnkávat kulkami knoflíky u vesty, vyklidili oba partneři pole a utekli do Socorra. Nešel by bratránek Elfego do Kelly a nepokusil by se tu situaci vyřešit?

Bratránek Elfego proti tomu nic neměl. Půjdou ale oba společníci s ním? Nepůjdou. Dali přednost tomu, zůstat v pozadí v Socorru a počkat jak to dopadne.

Elfego vyjel do Kelly se svými osvědčenými kolty nebo s jejich přiměřeně stejně kvalitními dvojníky. Když tam přijel, schylovalo se již k večeru. Našel obchod a hospodu obsazenou houfem zlatokopů a kovbojů, kteří se ze všech sil činili, aby vyčerpali veškerou zásobu lihovin. Vešel dovnitř a otázel se, co si vlastně myslí, že tu dělají. Různé pohyby paží směrem ke zbraním u boku rázem ustaly, když se v ruku Elfega jako nějakým kouzlem objevily dvě pistole. „Kdo k čertu jste?“ otázel se jeden muž, který stejně jako ostatní držel ruce jak se patří nahoře.

„Jsem Elfego Baca.“

Účinek byl více než uspokojivý. Ovzduší bylo plné projevů přátelství. Ale to jsou hlouposti, oni přece nic tak moc nedělají, jenom tady na to dohlédli, než se majitelé vrátí. Ještě si dají jednu rundu a pak to všechno s radostí předají Elfegovi, jestli bude chtít. A tak se také stalo. A navzdory poslednímu drinku odešli poměrně střízliví.

Potom došlo k závěrečnému tahu, který dovedl vše k dokonalosti a byl typický pro nevyléčitelně romantického Elfega, nedbajícího na předpisy a na zvyklosti.

Dotklo se ho, že bratranec a jeho společník nejeli s ním. Když neměli kuráž bojovat nebo alespoň pomáhat v boji za svůj obchod, zasloužili si vůbec nějaký mít? Rozhlásil všem místním obyvatelům, že se bude konat dobročinná akce a druhý den ráno začal zdarma rozdávat všem přichozím zboží z regálů. To byl v Kelly rozhodně památný a sváteční den.

Nějaké námitky, bratránku Conrado? N-e-e-e. Proti tobě žádné, Elfego.

V tomto období, ve zralém věku dvaceti let, se Elfego oženil se slečnou Fráncisquitou Pohmerovou. Z toho manželství vzešel v náležitém čase syn a pět dcer. V tom však byl pravým Američanem z Jihozápadu, se španělskou krví v žilách: svůj soukromý a veřejný život přísně odděloval. Pokud se dá ze záznamů v archivech vyčíst,

jedno nikdy nenarušovalo druhé. Klevety a historky o samotném Elfegovi kolovaly po celém Novém Mexiku – ale o jeho rodině ani slovo. Děti vyrostly, našly si své životní partnery a rozptýlili se po celém Západě na různá místa v Kalifornii a ve státě Washington. Jeho rodina nezaujímal v jeho veřejném životě žádné místo.

S energií, která by vystačila třem mužům a s chutí do života pro půltuctu dalších se obvykle ve stejném čase angažoval v různých podnicích a v rozličných akcích. Neustále však měl na paměti svůj cíl. Během následujících let byl mezi jiným zástupcem šerifa se skutečným odznakem, potom zástupcem šéfa okresní policie Spojených států. Občas se stalo, že po něm stříleli a on odpovídal s nyní již obvyklou účinností. Po útocích nožem mu zůstala celá sbírka jizev a jednou horolezecký cepín málem dokončil to, co se nepodařilo žádné kulce. Uzdravil se a pokračoval ve své práci. Příběhy o jeho mimořádně odvážných činech se stávaly běžným tématem rozhovorů skoro v celém Novém Mexiku. On to byl, kdo například zatkl psance José Cháveze, který dlouho vzdoroval představitelům správy okresu San Miguel a potom učinil tu chybu, že pronikl na Elfegovo území. On to byl, kdo pronásledoval nechvalně známého José Garcii, když ostatní neuspěli. Garcia jako svůj poslední kousek zabil nějakého člověka v Belénu, unesl jeho ženu, a když se jí nabažil, rozčtvrtil ji a kusy jejího těla pověsil na větev stromu jako maso u řezníka. Roztrpčení obyvatel vůči němu bylo obrovské. Elfego se držel jeho stopy a nakonec ho vyrval z jeho opevněného doupěte v horách, vzal ho s sebou do nejbližšího města a s klidem držel v uctivé vzdálenosti houf lidí, kteří ho chtěli lynčovat, dokud nepřijel vlak, kterým dopravil svého vězně do vězení. Přiblížil se na dosah k ocenění stát se strážcem pořádku hodnoceným stupněm A1.

Asi kolem roku 1890 začal usilovat o dosažení svého dalšího cíle a dal se v úřadovně soudce v Socorru do studia práv. V roce 1894 se stal v Novém Mexiku právním zástupcem a mohl začít uplatňovat svou neformální taktiku u soudu. Stal se stejně schopným bojovníkem za práva svého lidu, jako kdysi bojoval v napjatých situacích pistolemi. Těžko byste spočítali ty ubohé „Mexikány“, kteří když při svých problémech narazili na americké zákony, přispěchali

za Elfegem. Byl stejně odborně zdatný jako kterýkoli Angloameričan (v těch pohnutých dnech bylo v teritoriu po ruce pár velmi schopných). Dokázal vybrat správnou porotu a najít svědky, kteří snad neviděli co se stalo, ale dali se přesvědčit, aby si mysleli, že to viděli. Když vstal s chladným pohledem a s umíněně vysunutou bradou, přesvědčený, že i když v posuzovaném případě jsou uplatňované rozličné klíčky zákona, jeho klient zasluhuje slušné zacházení, měl zvláštní, ale pochopitelnou schopnost přesvědčit porotce, že je v jejich vlastním zájmu posuzovat kauzu s náležitým nadhledem.

Když se Elfego rozčilil, málo dbal u soudu na vybrané chování. Jestliže ho dopálilo nějaké soudní rozhodnutí, mohlo se snadno stát, že soudci odmlouval a výmluvně dával najevo své osobní mínění o Jeho Ctihodnosti a o myšlenkových pochodech téže osoby. Ve chvíli kdy soudce začal volat po soudním zřízenci, po šerifovi nebo jeho zástupci nebo vůbec po někom, kdo by vyvedl toho drzého ničemu z místnosti a strčil ho do vězení pro pohrdání soudem, ukázalo se, že všichni ti úředníci, kteří ještě před chvílí tu byli po ruce, odešli náhle kamsi za nějakou neodkladnou záležitostí. Pokoušet se dostat Elfega z místa, kde ve svém osobním zájmu chtěl zůstat, byl úkol jaký nikdo z nich nehodlal řešit. Bouře se tak jako tak stejně brzy přehnala. Elfego byl možná popudlivý ve věcech vlastního soudního řízení, ale k zákonu jako takovému choval úctu (pokud nevystupoval příliš nelítostně a zpupně proti němu a jeho klientům) a srdce měl na pravém místě. Elfego obvykle hádku se soudcem zakrátko urovnal a soudce se pochechtával nějaké jeho uštěpačné a s protahovanou výslovností podané historce a nakonec se soudní řízení zase rozeběhlo.

Jednou se bouře nepřehnala a ukázalo se, že Elfegův výrok, kterým označil soudce za „úplatného a osobně nemorálního“ je oprávněný a soudce byl z úřadu odvolán.

Našlo se několik soudců, kteří uvítali, když jim Elfego soudní síň oživil. Ostatní právníci reptali, že u federálního soudce Nebletta v Albuquerque, který byl při soudním řízení obvykle puntičkářský a strohý, Elfegovi „všechno prošlo“ – i ve věcech, za které je soudce stíral. Rozdíl byl ovšem ve způsobu, jakým to dělali. Byli příliš

sebevědomí a postrádali Elfegovu prostou a téměř začátečnickou přirozenost. Pro chápajícího a tolerantního soudce, unaveného všedními otupujícími jednotlivostmi u většiny soudních řízení, bylo příjemné a zábavné pozorovat při práci člověka, který byl při všech svých reakcích tak teple lidský a tak naprosto nezávislý a svůj.

Soudci v Novém Mexiku byli také ve svém mínění o Elfegovi rozdělení na pro a proti. Mezi těmi, kteří ho uznávali byl soudce Freeman, který nedávno sloužil jedno období jako vysoce vážený přísedící u zemského nejvyššího soudu. Zanedlouho potom co se Elfego stal právním zástupcem, otevřela v Socorru kanceláře nová právnická firma: Freeman a Baca. Nebylo mnoho mladých právníků, kteří by se mohli pochlubit, že tak rychle dosáhli uznání a stali se podílníky v takovém společném podniku.

Být na území Nového Mexika původem Španěl a stát se navíc právníkem a dosáhnout značné osobní vážnosti, znamenalo automaticky věnovat se politice. Většina Texasanů, kteří celá léta obsazovali toto území, patřila k demokratické straně. A pochopitelně původní obyvatelé byli většinou republikáni. Elfego byl přirozeným vývojem horlivý republikán. Politická činnost ho bavila. Byl energický bojovník, důraznější než bylo třeba. Jako Elfego nemohl jednat jinak. Jestliže však skutečně chtěl být ve svém okrese do úřadu zvolen, musel se o to místo ucházet. Stal se v Socorru starostou. Byl okresním školním inspektorem a okresním tajemníkem. Stal se zástupcem okresního prokurátora a pak přímo okresním prokurátorem. Zastával postupně tolik funkcí a věnoval se tolika vedlejším činnostem, že v pozdějších letech sám ztratil o nich přehled.

Eugene Manlove Rhodes, který čile spřádal své poutavé historky o svém podle sebe značně příkrášeném Jihozápadě, o malém světě honáků, darebáků a najatých jezdců, byl zprvu jeden z těch, kteří byli proti Elfegovi. Rhodes na něho pohlížel vyloženě jako zatvrzelý Angloameričan a vypodobnil ho v jednom ze svých prvních románek jako Oktaviána Baku, okresního advokáta, který zrovna ničím moc nevynikal, až na to že byl hrozně drzý a odvážný. Elfego prý o něm řekl, že mu má jít raději z cesty. Rhodes prohlašoval, že Elfego „celá

léta přísahal, že mě zabije.“ To byl ovšem nesmysl. Kdyby Elfego někdy složil takovou přísahu, Rhodesova životní dráha by se rychle skončila a Nové Mexiko by zaznamenalo další pamětihodný soud. Stalo se však, že Elfego si Rhodesovy románky oblíbil a Rhodes se změnil v Elfegova příznivce a psal o něm velice pěkně do místních novin. Když si Elfego jednou takový článek přečetl, poslal Rhodesovi dopis ve svém nejlepším květnatém slohu, který končil ozdobnou frází: „Nezapomeňte, že vám vždycky mohu prokázat jakoukoli službu, stačí jen projevit své přání.“

Když staré Mexiko zase začalo v roce 1910 jedno své revoluční období, bylo jasné, že Elfego se bude o události nedaleko za státní hranicí zajímat.

Znal se z dřívějška s jednou významnou osobností, se snědým houževnatým člověkem, známým pod jménem Pancho Jaime. Elfego před několika lety při jednom svém úředním výkonu odjel do Mexika po stopě zloděje dobytka, na kterého byla vysána vysoká odměna. Elfego se nikdy nebránil žádné odměně, kterou mohl při konání svých povinností získat. Dostal však zprávu, že vysání odměny odvolali a že po tom člověku již vlastně není tak velká šláňka. Nemělo příliš smysl v akci pokračovat. Mezitím se setkal s Pancho Jaimem a Panchovi se zalíbil. Nebylo mnoho lidí, kteří dokázali pohledět Panchovi do tváře tak klidně a odvážně jako tento gringo, který přišel z druhé strany hranice. Oba se spolu dokonce nakrátko pokusili dolovat. Když jednou ráno jeli ve staré fordce ke svému dolu, spořádali přitom množství mexického piva a prázdné láhve cestou vyhazovali u silnice. Když se s nadcházejícím večerem vraceli, krátili si čas střílením po láhvích. Ten Pancho, vyprávěl Elfego později, byl velmi dobrý střelec. Nikdy žádnou láhev neminul. Nemusel dodávat, že totéž se dalo říci o Panchovu společníkovi.

V letech 1910-11 Maderova revoluce vyhnala starého prezidenta Porfiria Diaze a o poslední obrannou linii starého režimu se bojovalo blízko Juárezu, od El Pasa na druhé straně řeky Rio Grande. Mezi revolucionáři byl nechvalně známý bandita Pancho Villa s pestrou hordou ostřílených chlapů, kteří šli s ním. Nebyl snad tento Pancho

Villa vlastně Pancho Jaime s nímž se setkal před několika lety? Elfego jel do El Pasa a pak na druhou stranu řeky, aby to zjistil.

Byl to on. Během několika příštích dnů se Elfego dostal za hranici do středu událostí, obnovil svou starou známost s Villou a setkal se s většinou vůdců revoluce. Seznámil se s Maděrou a s generály Carranzou a Huertou, s Orozcou a se Salazarem. Byl nablízku za bitvy u Juárezu a během rozhořčených hádek, které vznikly mezi revolucionáři po jejich vítězství. Nikdo nemohl vědět, jak všechno to krveprolití a zmatek v Mexiku dopadne. Ale tyto styky s revolučními vůdci se mohly ukázat jako cenné.

A také byly. Různí „generálové“ táhli se svými „armádami“ do všech stran, bojovali jeden s druhým a pokračovali v bojích, každý z toho území, které stačil zabrat a pokoušeli se jmenovat svého prezidenta. V letech 1913-14 se na scéně krátce objevil jako vítěz generál Huerta a přechodně získal titul prezidenta. Jako svého amerického pověřence jmenoval právníka ze Socorra v Novém Mexiku, Elfega Baku. Když potom generál Salazar, nyní Huertův člověk, byl v jedné bitvě poražen a uprchl přes hranice do Spojených států, kde ho americké úřady zadržely a obvinily z porušení americké neutrality, jmenovali jeho obhájcem Elfega Baku.

Elfego teď měl práci na obou stranách hranice a jezdil sem a tam. Skutečnost, že takové výlety jsou nebezpečné, ho nijak netrápila. Pancho Villa byl nyní v čele svého revolučního hnutí, které ve skutečnosti bylo prostě jen záminkou pro dalekosáhlé organizované loupení. Svou činnost provozoval podél Rio Grande a znepokojoval Spojené státy nájezdy přes řeku, což vedlo k trestné výpravě generála Pershinga proti němu. Pancho se velmi rozhněval na svého bývalého kamaráda zlatokopa, který se teď přiklonil k Huertovi a přísahal, že ho zabije. Jeho hněv se jistě nezmírnil, když mu Elfego vyvedl rozkošný kousek. Zmocnil se totiž jedné ze čtyř pušek mauserovek vyrobených na objednávku, které si Villa dal dovézt z Německa. Villa nabídl 30 000 amerických dolarů každému, kdo mu vrátí pušku – a s ní Elfegovu kůži. Elfego odpověděl přípravou dalšího kousku, při kterém doufal, že dostane vypsanych 30 000 dolarů sám pro sebe – a k tomu Villovu kůži. Americké vojenské oddíly se však brzy začaly rovněž o Villu zajímat a Elfego neměl příležitost svůj plán

uskutečnit. Milovníci střeleckých soubojů a dobře mířených kulek byli zklamáni, že se tito dva již nikdy nesetkali tváří v tvář.

Pak tu byl ještě případ generála Salazara. Drželi ho v samovazbě odříznutého od světa v pevnosti Wingate. Elfego strážcům něco napovídal, prolhal se vojenskými formalitami a dosáhl toho, že mohl mluvit se svým klientem. Potom odjel do Washingtonu, kde se na ministerstvu války a zahraničí dožadoval generálova propuštění. Tou dobou však bylo v Tampiku zatčeno několik amerických námořníků a americké oddíly v odvetu obsadily Veracruz a Huerta přerušil se Spojenými státy diplomatické styky. Úřední místa neviděla důvod, proč by měla případ Huertova generála, který se náhodou dostal Američanům do rukou, posuzovat příznivě. Elfego s tím vůbec nehnul.

Když byl ve Washingtonu, zajímal se podle daných dispozic o svoji odměnu za služby poskytnuté Huertovi a Salazarovi. Šel do příslušné banky a prokázal svoji totožnost. V pořádku. Huertovy peníze tam byly a s nimi i pokyny, že Elfegovi má být vyplacena odměna. Jaký je jeho honorář? Elfego si vzpomněl na 30 000 dolarů, které na něho vypsala Villa. Nevěděl o tom, ale ve věcech tohoto druhu byl na Washingtonu nezávislý. Když dostal svých 30 000 dolarů, řekli mu, že si mohl klidně říci třeba o 100 000.

V době kdy se zdržoval ve Washingtonu, vyzval ho také jeden kongresový výbor, aby vypovídal ve věcech týkajících se Willy a o situaci za hranicemi. Jako již často v soudní síni, dokázal i zde oživit zasedání a přimět členy výboru k potlačovanému veselí.

Jaké měl vlastně Villa normální zaměstnání? zeptal se jeden člen výboru při běžné diskusi.

„Měl ranč s koňmi a s dobytkem,“ řekl Elfego.

„Kde ty svoje koně a dobytek kupoval?“ otázal se předseda.

„Kde je kupoval?“ opáčil Elfego. „On je nekupoval. Jenom je prodával.“

Záležitost se Salazarem se protahovala celé měsíce. Elfego byl zase ve svém prostředí v Novém Mexiku. Byla to skličující situace. Spojené státy nejednaly se Salazarem jako s generálem sousední země. Co učinil, že se to považovalo za tak vážné provinění? Prostě překročil hranici, aby si odpočinul a nabral síly k dalšímu boji za

svého prezidenta. A Spojené státy ho držely pod záminkou dokonce i bez formálního výsledku k obviněním vzneseným proti němu. Americké úřady tak zmatkovaly a zaplétaly ho do množství komplikovaných otázek, až ho nakonec obvinily z křivé přísahy. Značně se to podobalo snaze najít nějaký způsob, jak ho držet ve vězení, aniž by vůbec vytáhly na světlo původní slaboučké obvinění. Takto se sousedé k sobě nechovají.

Elfego se dostavil před federální soud v Santa Fe a vymohl si „habeas corpus“ – zákaz zatčení bez soudního příkazu. Než však mohl toho využít, přišel z Washingtonu pokyn tento soudní výnos zrušit a držet Salazara dále pod vojenským dozorem. To již opravdu zacházelo příliš daleko.

Začaly se šířit pověsti o přípravách k překvapujícímu výpadu z Mexika přes hranici a o unesení generála ze střeženého vězení. Převezli ho dále na sever, aby jeho hlídání bylo bezpečnější a aby byl po ruce, kdyby došlo k soudnímu řízení o křivé přísaze. Dostal se do okresního vězení Bernalillo v Albuquerque. Výborně. Přímo tam kde byl domovem jeho obhájce Elfego Baca.

Po několika večerech, když měl ve věznici službu pouze dozorce a jeden strážný, volala telefonicky nějaká žena a prosila o pomoc, že prý se k ní do domu dobývá lupič. Strážný ji odvážně běžel zachránit a ani se nepodivil, proč volá do vězení místo na policii. Chvilí sháněl udanou adresu než pochopil, že je smyšlená. Dozorce zůstal zatím ve strážnici sám. Nebylo to nadlouho. Přišli za ním dva maskovaní muži s pistolemi v rukou, přivázali ho k židli a vzali si jeho klíče. Krátce nato odjeli a generál Salazar jel s nimi. Později o něm uslyšeli, že se usídlil zase v Mexiku.

Ta událost je v Albuquerque stále předmětem dohadů. Je téměř jisté, že ti dva maskovaní muži byli dočasní návštěvníci z druhé strany hranice (jeden z nich patrně obávaný a proslulý generál Orozco) a že ti dva, z nichž se stali tři, odjeli nočním vlakem do El Pasa, a když byl útěk odhalen, byli již dávno na cestě. Jedna zajímavá náhoda však nedává různým dohadům usnout. Totiž téměř ve stejném okamžiku, kdy oba muži vnikli do věznice, byl Elfego Baca ve městě v jednom hostinci a ptal se několika vážených místních občanů, kolik je hodin, aby si mohl srovnat hodinky, které

se mu prý zastavily. Ukázalo se, že tato okolnost mu hodně pomohla zajistit si alibi, když ho pak obviňovali z účasti na únosu.

O něco později, když Elfego byl náhodou obchodně v El Pasu, oslovil ho jakýsi Celestino Otero, který mu řekl, že by s ním chtěl projednat nějakou soukromou záležitost a trval na setkání v jedné malé kavárně. Elfego tam zajel s vozem ve společnosti svého přítele Dr. Romera. Když zastavili u kavárny, uviděli nedaleko Otera, jak k nim přichází s několika společníky. Když Elfego vystoupil z vozu a obcházel jej, aby se s nimi setkal, Otero rychle vytáhl pistoli a vypálil. Byl přitom pochopitelně asi trochu nervózní a jeho kulka jenom lehce škrábla Elfega v tříselech. Ke druhé přesnější ráně se již nedostal z prostého důvodu, že v Elfegově ruce se jako kouzlem objevila vždy účinná pistole a dvě kulky pronikly Oterovi do srdce. Jeho společníci se rozutekli a Elfego skočil zpátky do vozu. Dr. Romero ho zavezl k domu svého přítele právníka a tam mu ránu ošetřil. Elfego zatelefonoval veliteli policie. To poranění a celá ta událost ho poněkud rozladila. „Přijďte sám osobně,“ řekl. „Jestli pošlete nějakého poldu, který se bude ke mne chovat hrubě, víte, co se mu stane.“ Velitel přišel.

Jednou zase byl Elfego u soudu kvůli zabití. To že někdo buď sám nebo najatý střílel na Elfega, nebylo samo o sobě překvapující. Stávalo se to často již dříve. Našlo se pár lidí, kteří měli skutečný nebo domnělý důvod ho nenávidět. Jednalo se zvláště o případy z doby, kdy nosil odznak. Ale tento případ byl svým způsobem zvláštní. Ti, kteří dlouho doufali, že se nakonec nějakým zničujícím způsobem střetne se zákonem, měli teď skvělou příležitost usvědčovat ho ve svých debatách z nekalých činů.

O událostech kolem Salazarova útěku se také povídalo, že trojlístek uprchlíků se po útěku skrýval na tak zvaném ranči onoho Celestina Otera. Cožpak nebylo teď jasné, že Elfego celou věc zosnoval, potom se s Oterem pohádal o odměnu a pak vymyslel to zabíjení, aby zabránil Oterovi mluvit?

Když se však předložily všechny důkazy, porota v El Pasu ho okamžitě zprostila viny.

K tomu příběhu zbývá ovšem dodat, že nikdo při zdravém rozumu by neočekával, že některá z těch „mexikánských“ porot by někdy Elfega Baku za něco odsoudila.

Dodejme však úplně nakonec, že mezi porotci žádní..Mexikáni“ nebyli. Všichni byli Angloameričané. Poslechli si výpovědi svědků a vzdálili se sotva na pět minut, což jim úplně stačilo k vyslovení jednomyslného výroku.

Elfego nyní překročil padesátku, měl knírek, byl zaoblený až tělnatý, chováním rozvážnější, ale v žádném případě ani v nejmenším neustupoval v základních věcech. Nezapomněl na své původní cíle. V roce 1919 se ucházel o místo šerifa, nejdůležitější funkci v okrese Socorro. Přirozeně ho zvolili.

Jedno z jeho prvních opatření bylo, že v šerifově kanceláři shromáždil všechny nevyřízené zatykače a k tomu ty, které velká porota nedávno předala a stíhaným lidem rozeslal oznámení, aby se dostavili a sami se vzdali nebo on, Elfego Baca, je bude podezírat, že se vyhýbají uvěznění a začne je hledat a jakmile je zahlédne, bude bez varování střílet. Prakticky jednomyslná reakce i od mužů, kteří si potrpěli na pověst tvrdých chlapů a ze zákonů si tropili posměšky, některé lidi překvapila – ne však Elfega. Věděl, stejně jako to věděli příjemci jeho oznámení, že co napsal myslí vážně. Přicházeli jeden po druhém, šoupali nohama, šklebili se a tvářili se zahanbeně. *Zdravíčko, Elfego. Dostal jsem vaši zprávu a tak jsem tady.* Jeden odpověděl velmi nezdvořilým dopisem, kterým ho vyzval, aby svou hrozbu na určitém místě v určitý čas uskutečnil. Elfego si připnul pistoli a ve stanovený čas byl na místě. Ten člověk nepřišel. Když se Elfego vrátil do kanceláře, muž tam na něho čekal. *Ale ne, Elfego, to byl jenom žertík, to ze mě mluvila whisky.*

Jednou k jeho velké nelibosti došlo k útěku z vězení, které měl na starost. Když Elfego na několik dní odjel, žalárník přechodně určil jednoho ze dvou těžce provinilých mladíků, kteří spolu sdíleli celu a čekali na soud, za pomocníka v kuchyni. Mladík využil příležitosti, vytratil se zadními dveřmi a utekl. Elfego o té události chvíli přemýšlel. Pronásledovat uprchlíka by zabralo hodně času a bylo by to obtížné a přivést zpátky jeho mrtvolu, jak by se mohlo snadno stát,

by nebylo pro útěk vězně přiměřené. V každém případě to byl ještě mladý člověk, který byl zatím jenom z něčeho obviněn a teprve čekal na rozsudek.

Elfego si dal zavolat z cely druhého provinilce, vzal ho ven na dobrý oběd, dal mu odznak zástupce šerifa, pistoli, jedna želízka a sedmdesát pět dolarů na hotovosti. Řekl mu, běž a najdi kamaráda. Bude si myslet, že jsi taky utekl a nebude střílet. Jestli mu zacvakneš na rukou tyhle náramky a přivedeš ho zpátky, pomůžte ti to u soudce při soudu.

Dny ubíhaly a Elfego si začal dělat starosti. Přátelé v Socorru si z něho utahovali a říkali o něm, že mu začíná měknout mozek. Co když se ti dva mladíci prostě spojili a společně zdrhli? To by se všichni Elfegovi vysmáli a musel by si to dát líbit, protože by si to zasloužil. Musel by za těmi dvěma běžet a přivést je zpátky živé nebo mrtvé a potom udělat ještě jednu maličkost – odstoupit z funkce šerifa. Ale koncem toho dlouhého týdne dostal rozvláčný telegram, který si musel vyzvednout a stálo ho to 8,75 dolarů, aby si jej mohl přečíst. Se zbytečnými podrobnostmi se v něm popisovalo, jak druhý provinilec našel toho prvního a jak dokončil ten hrdinský skutek, když mu nasadil pouta a teď by rád věděl, co s ním má dělat.

Elfego si sedl a složil svůj telegram. Použil přitom přesně deseti slov za minimální poštovné: „Dej mu pusu a doprav ho sem ty zatracenej troubo!“

To byl tentýž Elfego, který jako okresní úředník dobře poznal, jak těžké časy prožívají jeho rodáci, kteří shánějí peníze na hromadící se poplatky a platby za smlouvy, hypotéky a směnky a ačkoliv jeho plat na těchto poplatcích závisel, pravidelně vyhlašoval leden a únor za zvláštní měsíce, během nichž se nebudou účtovat žádné poplatky. Teď když byl šerifem, zlobil ho jeden nový zákon ustavený zákonodárným orgánem, který uvaloval vězení na dlužníky, dokud nezaplatili své dluhy. Vězení měl přecpané chudáky, kteří se provinili tím, že nedokázali zaplatit nějakou mizernou částku. A jak mohl člověk zaplatit dluh, když byl zavřený ve vězení? Odemkl dveře, dlužníky vyhnal a řekl jim, aby koukali makat, vydělali nějaké peníze a své dluhy zaplatili. Když okresní prokurátor proti tomu protestoval, vysvětlil mu shovívavě, že dlužníci toho moc snědí a

příliš zatěžují okresní kasu a že jestli se někteří vrátí, on je ve svém vězení nenechá. Na nejbližším zasedání zákonodárného orgánu zákon zrušili.

Na druhé straně, když na okrese chtěli postavit, dejme tomu, garáž, Elfego prokázal přímo zázračnou schopnost dát dohromady partu narušitelů zákona, kteří náhodou ovládali nějaké řemeslo, třeba zedníky, tesaře nebo montéry. Jim nijak neublížilo, když pracovali pro okres nějakou dobu zadarmo. Měli ubytování a jídlo a vykonávali své řemeslo. A zároveň šetřili peníze daňových poplatníků.

Takového Elfega Baku pamatovali ti, kteří na něho stále ještě rádi vzpomínají jako na šerifa okresu Socorro, přímého, stále statného bodrého pětapadesátníka, plného životní energie, vždy pohotového řešit každou situaci a hovořit slovy nebo pěstmi či pistolemi, jak toho bylo třeba. Dosáhl cíle, jež si stanovil, když čekal na soud, který vyšetřoval události ve Frisku. Byl schopným trestním právníkem, dobře známým u soudů v Novém Mexiku, i když se našli lidé, kteří říkali, že by se u něho měl klást větší důraz na přídavné jméno trestní než na jméno podstatné. Přestože jeho metody a způsoby práce vybočovaly z kolejí, byl strážcem veřejného pořádku první třídy. A vůbec nebylo pochyb o tom, že zločinci slyšeli jeho kroky i ve spánku. Bylo to dokonce mnohem konkrétnější. Slyšeli je ve slovech na oznámeních rozeslaných na mnoho mil po kraji.

Byl nyní ve věku, kdy se dalo čekat, že zvolní životní tempo a bude žít setrvačností ze svých minulých hrdinských činů a ze současného uznání. Elfego to však neudělal. Ten zvolňovat neuměl. Vždycky šel do všeho plnou parou. Pokračoval dále ve vytváření námětů pro nové historky, které ho oslavovaly i odsuzovaly.

Když se Albert B. Fall, jehož politická kariéra v Novém Mexiku byla a zůstala spornou otázkou, stal v Hardingově administrativě ministrem vnitra, nacházel na svém stole ve Washingtonu neustálé stížnosti na indiány Piute z jižního Utahu, kteří trpěli zřejmě nevyléčitelným návykem odhánět dobytek z přilehlých rančů a pak se projevoval velmi nevlídně vůči důstojníkům, kteří je pronásledovali. Zdálo se, že v té oblasti nezůstali žádní federální

důstojníci, kteří by se s tím chtěli vypořádat. Ministr Fall se nad tím krátce zamyslel a vzpomněl si, že v jeho rodném státě je statný „Mexikán“, kterému táhne na šedesátku. Požádal ho, aby se toho ujal a zabýval se dále jinými věcmi s plnou důvěrou, že na tu jednu může zapomenout. A skutečně mohl. Elfego si na levou šli u kalhot připjal starý známý šerifský odznak, do malého cestovního vaku hodil pár starých známých pistolí a zamířil do jižního Utahu. V zemi Piuteů brzy nastal klid...

Když Svaz pěstitelů dobytka v Novém Mexiku pořádal výroční schůzi v Magdaleně, přímo uprostřed té dobytkářské země, kde Elfego před lety získal zajímavou zkušenost ve Frisku a v Kelly, pozvali ho, aby tam pronesl řeč. Nikdy nepropásl příležitost, aby si zařekl. I zde hovořil a obecnstvo jako vždy se bavilo jeho protahovanou výslovností a suchým humorem. V závěru konference město uskutečnilo na počest shromážděných hostů velký bál. Tanec nebyl Elfegovou předností, ale když byl pozván, zúčastnil se jej jako divák. Začaly se dít zajímavé věci. Mladý kovboj, povzbuzený pálenkou, chtěl s ním vyvolat hádku a sahal po pistoli. Byl to teprve mladíček. Elfego byl prostě rychlejší, ne s pistolí, ale s pěstí na jeho čelist. Potom nějaký starší chlapík toho typu Texasanů, kterým v Novém Mexiku říkali Texasáci, jménem Saunders, který prý měl na pažbě své pistole tři zářezy, se pokusil o totéž. Ztratil ovšem rychle odvahu, když sotva povytáhl pistoli, ucítil hlaveň Elfegovy zbraně mezi žebry. Elfego ho odzbrojil, otočil a poslal ho mocným kopnutím k zemi, kde se rozplácl jako žába. Elfego pak znechucený takovými hrubostmi na podniku, který měl mít slavnostní ráz, odešel do svého hotelového pokoje.

Majitel hotelu brzy přinesl zprávu, že Saunders je znovu ozbrojený a že se svými kumpány v blízké hospodě chystá pomstu. Teď již Elfego došel k názoru, že se jedná o spiknutí a někdo chce využít jeho návštěvy v Magdaleně a pokouší se ho zabít.

Elfego po celý svůj život ctil jedno pravidlo: když se na tebe chystá nějaká pohroma, nečekej na ni. Běž jí naproti – a vypořádej se s ní. Připjal si obě pistole (při tanci měl ze zdvořilosti jen jednu) a šel rovnou do hostince, kde Saunders a jeho druhové popíjeli na kuráž.

Vešel dovnitř, postavil se proti nim a ani nevytáhl pistoli. Potom zase předvedl skvělý konečný tah.

Objednal pro každého v místnosti pití. Vytáhl pistoli, položil ji na konec pultu a postavil se u ní. S roztomilou nedbalostí si s ní pohrával a pozoroval, jestli nabídnuté drinky všichni přijali. Zatímco je přítomní obraceli do sebe, rozhovořil se s přívětivou jízlivostí. Byl taky kdysi divoký texaský kovboj, to je pravda. Žádný takový „zatracený Mexikán“. To ne. Tady jsou sami skvělí texasští kovbojové jako je on sám. A co říkáte tomu, dát si ještě jednu rundu? Byl divoký texaský kovboj, to jistě, divoký a hrubý a plný blech a rád se díval na všechny jemu podobné, jak popíjejí dobrou pálenku. A teď když mají v sobě druhou rundu, snad barman nečeká, že nějaký roz dováděný texaský kovboj jako on bude za ně platit? To bylo přece na účet podniku, že ano? Barman se nad tím zamyslel a připustil, že je to tak, bylo to na podnik. Elfego vypocho doval ven, zamířil do nejbližší hospody a tam celé představení opakoval. A potom zase do další, až obešel celé město...

Když kdysi proslulé Tivoli na druhé straně Rio Grande v Juárezu bylo na vrcholu své slávy, Elfego byl, jak tomu sám rozmar ně říkal, jeho hlavní vyhazovač. Navzdory neobvyklosti takového označení, toto zaměstnání jen přispělo k jeho vážnosti a dobrému jménu. Tivoli s těmi mexickými zákazníky hned za rohem a s americkými návštěvníky, kteří v houfech přicházeli přes mezinárodní most, bylo v té době největší a nejznámější kasino v celé Severní Americe. Elfego velel oddílu čtrnácti „policistů“ a staral se o ochranu podniku a jeho zákazníků. Sám osobně neměl mnoho práce. Dohlížel na bankéře u herních stolů, jestli zacházejí patřičně s penězi, které jim procházejí rukama a řídil denní výplatu všech zaměstnanců. Dostával královský plat, k tomu byt a stravu a k dispozici měl auto se šoférem.

Povinností neměl mnoho. Ale za ně ho neplatili. Platili ho za to, že tam prostě byl.

Provoz v Tivoli byl obrovský a otáčely se tam velké sumy peněz. Jeden vysoce postavený občan z juárezského podsvětí, známý jako Číslo osm, přiváděl tlupu svých lidí se znechucující pravidelností, aby se neúnavně účastnili her a sázek a pak si vždy rychle odnesl pěknou hromádku peněz. Stále se opakující nez dary policie v

Juárezu, která měla v té věci účinně zakročit, vedly k podezření, že buď jsou s ním ve spojení, nebo se ho bojí. Majitelé Tivoli poslali pro Elfega Baku.

Elfego tu znovu uplatnil své pravidlo s typickou rychlostí. Připjal si ty dobře známé pistole a vyrazil. Prolezl i ty nejhorší kouty v Juárezu, až objevil Číslo osm a několik členů jeho tlupy v jejich sklepní putyce. Bez váhání vešel dovnitř a vyzval Číslo osm, aby uskutečnil své ohlašované vyhrůžky, adresované tomu tlustému starému bývalému šerifovi ze Socorra. Když bylo jasné, že Číslo osm, stejně jako mnoho jiných před ním, opravdu nemá chuť si vyzkoušet, že Bakovo pistolnické kouzlo funguje stejně jako dříve, Elfego k němu přistoupil a pořádně ho profackoval. Když se Číslo osm hrabal k zadnímu východu, Elfego mu na jeho cestě pomohl mocným kopancem. Potom krátce promluvil k těm co zůstali a vrátil se ke svým nepřilíš těžkým povinnostem. V době kdy byl hlavním vyhazovačem se již žádné nájezdy do Tivoli nekonaly.

Stávalo se, že zklamaní návštěvníci povykovali a chovali se neukázněně, takže je museli vyvést ven. V Tivoli si zakládali na svém klidném a umírněném ovzduší a odsuzovali zneklidňující hluk. Došlo také k zábavným příhodám. Když Velká opera z Chicaga hrála v El Pasu, slavná Mary Gardenová přišla s dalšími členy souboru přes most do Tivoli. Mary Gardenové u jednoho herního stolu přálo štěstí. Vřískala radostí, jako kdyby byla na jevišti a její doprovod se začal projevovat poněkud hlučně. Elfego ji musel upozornit, že proti výhrám není námitek, ale proti přílišnému hluku ano.

„Já jsem Mary Gardenová,“ prohlásila operní hvězda, pevně přesvědčená, že její jméno udělá náležitý dojem.

„Já jsem Elfego Baca,“ řekl Elfego, neméně přesvědčený o síle svého jména. Je velmi pravděpodobné, že ani jeden z nich nikdy dříve neslyšel o druhém, ale oba v určitém ohledu něco ve svém oboru znamenali. Nakonec Elfego doprovázel Mary Gardenovou po celý zbytek dne a sám s ní projížděl ve svém voze městem, aby jí ukázal pamětihodnosti Juárezu. Ona mu na oplátku dala lístek na *Carmen*. Šel se na představení podívat, ale moc si ho neužil. Vyjádřil se, že je kolem toho moc křiku. „To se mi mexický smyčcový orchestr líbí víc.“

Když byl v Tivoli Elfego, nedocházelo k žádným výtržnostem. Přesto jednou večer nějaký mladík spustil kravál a Elfego ho neprodleně strčil do basy. Ten mladík byl náhodou syn velitele policie v Juárezu. Bylo jen přirozené, že v takové společnosti Elfego v Juárezu neobstál. Vzdal se své funkce a vrátil se do Nového Mexika. Jeho osobní záznam však zůstal čistý.

V pozdějších letech, kdy pohraničí a život v něm ztrácel na tempu i v Novém Mexiku a jednotvárné povinnosti začaly nahrazovat dřívější pestřejší a romantičtější činnost, Elfego se přestěhoval do Albuquerque. Byl tělnatější než dříve a jeho tváře visící po stranách brady mu propůjčovaly vzhled postaršího buldoka. Jeho oči však byly jasné a bystré jako předtím. Když v novém bydlišti otevřel právnickou kancelář, zapojil se hned do politiky a začal pomáhat ve veřejné správě.

Zanedlouho po přestěhování ho rozeznila hrubost, s jakou nějaký strážník v Albuquerque zatýkal jednoho jeho známého rodáka. Neudržel se a natloukl strážníkovi hlavu velkými stříbrnými hodinkami, zavěšenými na konci řetízku, který obyčejně zdobil jeho vestu. To hodinkám neprospělo a strážník byl na tom také špatně. Elfego se musel dostavit v Albuquerque k soudu, který sídlil v novější honosnější městské čtvrti. Soudce prohlásil: deset dolarů a výlohy řízení nebo třicet dní vězení. Elfego s bezpříkladnou pokorou přijal třicet dní vězení. Vytáhli jednoho konstábla, který právě hrál poker, aby ho doprovodil do vězení ve staré části města. Ten ho předal tamějšímu poněkud udivenému strážnému. Náhodou došlo k tomu, že Elfegovým novým zaměstnáním bylo místo správce věznice, což soudce ani konstábl nevěděli. Jakmile konstábl spěšně odešel, aby se vrátil ke svému pokeru, Elfego se ujal vedení, svědomitě zapsal své jméno jako vězeň a pak se sám za sebe zaručil a zase se propustil. Následujících třicet dní chodil po městě jako obvykle – a denně pobíral služné, které dostával jako správce věznice a spotřeboval jako vězeň. Ta částka bohatě pokryla náklady na nové hodinky. Změna působišť Elfega Baku nezměnila.

Jednou zastavil na ulici známého právníka a zeptal se ho, jestli v jedné kauze, kterou mu popsal, by byl určitý postup pro právníka

etický. Ne, v žádném případě. Mohl by to ale učinit soukromý detektiv? No, to ano, u detektiva by to prošlo. Elfego vytáhl svou navštívenku. Na jedné straně stálo: *Elfego Baca, právní zástupce* a na druhé: *Elfego Baca, soukromý detektiv*. A vítězně kráčel dál. Zachová svůj postup, ne však jako právník, ale jako soukromý detektiv.

Elfega Baku nikdy nic nezměnilo.

Jak se léta vlekla, našli se lidé, kteří byli hrdí na to, že ho nic nezmění. Představoval něco z minulosti co se nedá zničit a vždycky připomínal svým zjevem a chováním staré časy. Nikdy neváhal udeřit tvrdou pěstí člověka, který ho vyprovokoval, stejně jako políbit pěknou baculatou ženu, která se mu líbila. Když se stal svědkem nějakého nespravedlivého rozhodnutí při zápase profesionálních boxerů, dával nepokrytě najevo své mínění. To dokázal i prolézt mezi provazy a dát rozhodčímu do nosu. Vůz řídil stejně jako dělal všechno ostatní. Když byl jeho vůz v dohledu, klidily se mu ostatní vozy z cesty. Jednou se hnál s burácením do Santa Fe a kymácel se po cestě, které se lichotivě říkalo silnice. Vůz se třikrát převrátil a zastavil se na střeše. Viděli Elfega jak vylezl nezraněný ven, kopl vztekle do auta a zahrozil mu pěstí.

V Albuquerque vlastnil malý domek na rohu Šesté ulice a Gold Street, který mu daroval senátor Bronson Cutting. Odtud z kanceláře ve druhém patře řídil své právnické záležitosti. Již mu bylo hodně přes sedmdesát, ale přece ještě stačil vyvádět soudy z míry a vnášel do odměřeného soudního řízení nečekanou lidskou vřelost. Stále zastupoval v několika důležitých případech angloamerické klienty a své chudé rodáky v mnoha případech, které byly důležité jen pro ně. V senátu zdržovali přijetí návrhu zákona o vodním právu na řece Rio Grande, který byl pro Nové Mexiko životně důležitý. Stále ještě dokázal zajet do Washingtonu, přehnat se přes několik sekretářů, kteří každého jiného neohlášeného člověka drželi stranou od důstojného vůdce většiny v senátu, senátora Curtise, a povídat si s ním o starých časech v Kansasu. Přitom prosadil nutný požadavek, aby byl zákon projednán a schválen.

Okres Bernalillo nebyl jako okres Socorro. Když se chtěl ucházet o místo okresního soudce v Bernalillu, jeho vlastní strana ho odmítla.

Je prý příliš starý a staromódní. Takové jednání si Elfego Baca nedal líbit. Bez ohledu na to kandidoval jako nezávislý a rozpoutal kampaň na poslední chvíli, kdy ukázal ještě svůj bývalý elán a provedl přesně to co zamýšlel – rozdělil stranu a přenechal vítězství demokratům.

V roce 1940 se oslavovalo čtyřsté výročí dobyvatele Coronada a historického pochodu conquistadorů, kteří objevili Nové Mexiko. Na velké slavnostní hostině na paměť té události hovořili učení badatelé a historici tak jak se obvykle při takových příležitostech hovoří a večer plynul v jednotvárném drmolění. Potom povstal Elfego Baca a začal mluvit. Vrtěl svou starou buldočí hlavou, za brýlemi mu oči jen jiskřily, tvář se mu stahovala do žertovných úšklebků a pod pohyblivým se chundelatým knírem zazníval jeho protáhlý přízvuk. Vyprávěl jeden příběh ze starých časů za druhým – a nudný večer pozoruhodně ožil, přítomní se neskrývaně bavili a někteří dokonce říkali, že viděli jak přísný Coronadův obličej na podobizně na stěně zjihl a dobyvatel se tvářil souhlasně.

* * *

Jeden člověk nevěděl nic lepšího než otravovat a tvrdit, že Elfego mu dluží 500 dolarů. Ten údajný dluh Elfego nepovažoval za oprávněný. Jednou ten muž k němu na ulici přistoupil a rovnou se ho zeptal, co by on, Elfego Baca dělal, kdyby mu někdo dlužil peníze a odmítal zaplatit. „Já bych toho lumpa zažaloval,“ odpověděl Elfego vesele a bez váhání. Za několik dní dostal obsílku k soudu se žalobou na zaplacení 500 dolarů. Posadil se ke stolu, vypsál šek a běhal po městě, až jej tomu člověku osobně předal. 500 dolarů za poskytnutou právní radu.

Nic ho nemohlo zastavit – jenom smrt.

V létě roku 1945 skončilo v Novém Mexiku jedno dějinné období. V části pouště Tularosa, příznačně pojmenované La Jornada del Muerto – Pochod smrti, vyzkoušeli úspěšně první atomovou bombu. A v srpnu byl v Albuquerque v novinách *Tribune* dvousloupek s titulkem:

ELFEGO BACA, STARÝ HRANIČÁŘ A STATEČNÝ
STŘELEC, ZEMŘEL VE VEKU 80 LET

ADOLPHE FRANCIS ALPHONSE BANDELIER

6. srpna 1840 – 19. března 1914

NARODIL SE DALEKO a zemřel daleko, a když se vydal na západ, bylo mu čtyřicet let. Odjížděl jako nadřazený civilizovaný tvor, který se díval spatra na barbary a lidi z doby kamenné. Zůstal tam jen necelých jedenáct let. Patří však na západ, přesněji na jihozápad. Bez zvláštního úmyslu, aniž by dělal něco více než s cílevědomým zanícením pokračoval ve svých studiích, stal se jeho součástí stejně jako starodávné zříceniny, které zkoumal a hory a pouště, které prochodil. Jestli někdy zůstaly stopy po čínorodém životě a po osobnosti Adolpha Bandeliera, pak to bylo především na americkém jihozápadě.

Narodil se v srpnu roku 1840 ve švýcarském Bernu, ve velmi vážené rodině. Jeho otec byl nadmíru vzdělaný inteligentní člověk, zajímavější se o vědu, důstojník švýcarské armády a soudce pro věci

trestní v bernském okrese. Jeho matka byla ještě jako mladé děvče krátce vdaná za jiného švýcarského důstojníka, se kterým strávila nějaký čas v Petrohradě, kde poznala veselý život u carského dvora. Tento pobyt v Rusku byl patrně důvodem vzniku trvalé pověsti, že byla ruského, dokonce vznešeného ruského původu.

Adolphe byl jejich jediné dítě. Jakmile se naučil mluvit a batolil se po rodinném zámku v Bernu, oba rodiče ho začali učit. Když dosáhl věku šesti let, mluvil již plynně francouzsky a německy a seznamoval se s italštinou a angličtinou.

V roce 1847 politické nepokoje přinesly náhlou změnu. Vypráví se, že jednou povstalci přitáhli dělo, namířili ho na zámek a rodina musela uprchnout. Jako tak často v té době, politické bouře v Evropě nutily schopné, vzdělané a nezávislé lidi zamířit do Nového světa. Otec odejel s jedním přítelem do Brazílie, aby našel vhodné místo pro nový domov. Oba však byli tamějšími podmínkami rozčarování a vrátili se do Švýcarska. O něco později to otec znovu zkusil ve Spojených státech. Hledal nějakou možnost v tehdejších pohraničních osadách, až koupil velký kus země poblíž nového městečka Highland v Illinois. Tentokrát byl spokojený a poslal pro svou rodinu.

Mladý Adolphe chodil asi do školy v Highlandu, ale určitě ne dlouho. Znal již, nebo přinejmenším velmi brzy znal, více než mu tamější školní výuka mohla poskytnout. Ve své matce až do její smrti, kdy mu bylo asi třináct čtrnáct let, měl dobrého učitele. A ve svém otci měl učitele přímo skvělého. V rodině se mluvilo několika jazyky, aby nevyšli ze cviku. Po večerech si nahlas četli. Měli dalekohled, kterým se dívali na oblohu. Nežili daleko od St.Louis, kde se vytvářelo kulturní středisko středozápadu a odborníci v mnoha oborech odtamtud a z míst na východ od něj bývali u Bandelierů častými hosty a nejednou si všichni spolu dlouho povídali a diskutovali. Adolphe tak nabýval rozsahu vědomostí, jaký byl pozoruhodný nejen v jeho věku, ale v Americe v té době a v tom kraji vůbec. Již tehdy se ho zmocnila touha po vědeckém bádání. V roce 1855, kdy mu bylo rovných patnáct let, se vrátil do Švýcarska, aby studoval na univerzitě v Bernu.

Na univerzitě strávil několik let, studoval u mnoha vědců a jiné poznal. Mezi nimi i Alexandra von Humboldta, velkého německého přírodovědce, který na něho udělal silný dojem. Koncem padesátých let byl zpátky v Highlandu. V roce 1860, již jako dvacetiletý, se oženil s Josephinou Huegyovou. Byla o čtyři roky starší a pocházela z náležitě přiměřeného švýcarského rodu.

Následujících dvacet let se zkoušel věnovat obchodu. Stal se obchodníkem. Jeho otec byl v okolí Highlandu důležitý člověk, který měl své zájmy v mnoha podnicích. Adolphe pracoval v bance, kterou založil jeho otec s několika partnery. Řídil slévárnu a uhelný důl, který patřil rodině. Pracoval dlouho a neúnavně. Práce v obchodě mu však nevyhovovala, neměl ji rád. Musel se do ní nutit. Považoval ji za bezduchou otročinu. Opravdově se zajímal jen o vědecké studium, kterému se věnoval po večerech, o nedělích a v každé volné chvíli.

Ovlivnil ho Lewis Henry Morgan, „otec amerického národopisu“.

Morgan byl advokát z východu na odpočinku (pocházel z Rochestru, ze státu New York), který se zabýval vyvracením tvrzení tradičních archeologů, že v obou Amerikách se nedá úspěšně dosáhnout žádných významných objevů a sám prováděl první opravdový vědecký výzkum mezi americkými indiány. Dokončil již práci o správním a společenském zřízení Irokézů a rozvíjel svou teorii (měl jich povícero), že mexičtí Aztékové pocházeli z kmenů indiánů usedlých v pueblech – vesnicích a postupně odešli z Nového Mexika na jih. Býval u Bandelierů občasným hostem. Adolphe si s ním často dopisoval. Choval k němu hlubokou úctu jako žák k učiteli a pilně sháněl odborné údaje na podporu Morganových teorií. Stal se sečtělým studentem národopisu, archeologie a dějin, obzvláště pak dějin Latinské Ameriky, jak ji zaznamenali španělští dobyvatelé. Někdy během této činnosti se naučil dobře španělsky, což byla pro něho celkem maličkost. Dělal to, na co Morgan svými znalostmi nestačil. Pátral v původních pramenech psaných původním jazykem.

V dlouhodobém výhledu ho jeho vztah k Morganovi zavazoval a zároveň mu byl prospěšný. Pocit závazku či povinnosti ho vedl k neměnícím se postojům, které byly později na škodu jeho vlastní práci. Morgan byl člověk, který své názory nikdy neměnil. Byl například přesvědčený, že v podstatě jsou jen dvě formy vládnutí.

Jedna se zakládá na osobách a osobních vztazích, druhá na ovládaném území a na majetku. Lidé pak prý nevyhnutelně, ať žijí kdekoli, přecházejí z jedné formy do druhé. Nezvratně věřil tomu, že všichni indiáni na obou amerických kontinentech byli v Kolumbově době a stále ještě jsou teprve v první fázi vývoje a že se u všech amerických indiánských kmenů nakonec zjistí, že mají stejné základní společenské zřízení jako Irokézové. Adolphe, který si v té době vytvářel své vlastní názory, prožíval někdy těžké chvíle, když měl beze zbytku spolknout kritické poznámky svého učitele. Vždycky když se zdálo, že jeho vlastní úsudek a výklad zcela zjevných faktů narazí na odlišné mínění učitele, stáhl se zpátky, napsal mu o svých pochybách a dal se znovu přesvědčit. Dlouhá léta trvající duševní závislost ho vlastně přivedla k bezvýhradnému přijetí Morganových teorií. Po zbytek svého života se často namáhal, aby některé naprosto zřejmé a nesporné skutečnosti přizpůsobil těmto teoriím.

Přesto jeho vztah k učiteli mu byl užitečný a daleko převýšil nevýhody tím, že dával smysl a náplň jeho bádání, na které měl tak málo času a které se stávalo pro jeho život stále důležitější. Udržoval jeho nadšení pro takovou práci a učinil z něho blízkého přítele nejvýznačnějšího pionýra americké vědy v posledních letech jeho života. Morgan mu pomohl seznámit se osobně i dopisováním s mnoha dalšími vědeckými pracovníky toho oboru. Dostal od nich mnoho vzácných knih a časopisů, které by jinak sám sháněl jen s velkými obtížemi. Byl to nakonec Morgan, kdo ho nasměroval na tu správnou životní dráhu.

Ten tvrdohlavý a houževnatý pomenší knihomol Adolphe Francis Alphonse Bandelier se pomalu ubíjel, když se snažil být zároveň podnikatelem i vědcem. Ve dne tvrdě pracoval na jednom a stejně neúnavně po nocích na druhém... Povahou to byl člověk, který se cele věnoval všemu co dělal a tak se vybičovával ke krajnímu výkonu v obou zaměstnáních. Zavínal si to sám. Nebylo vůbec nutné, aby se tak honil. Rodina ho k ničemu nenutila. Jeho manželka Josephine byla hrdá na jeho vědecké úspěchy zejména proto, že byl na ně hrdý on sám. Ačkoli její matka žila s nimi a byla na nich

závislá, nebyla taková, aby popichovala kvůli výši příjmů. Jeho otec mu neustále dával najevo, že ho má rád a povzbuzoval ho. Jako inteligentní člověk se zajímal o jeho výzkumy. Starší Bandelier patřil k těm poměrně zřídka se vyskytujícím jedincům ve světském Středozápadě té doby, kteří věděli, že ačkoli vydělávání peněz je nevyhnutelnou nezbytností, nabývání vědomostí a vzdělání je důležitější a přináší větší uspokojení. Mladý Bandelier však nebyl z těch, kteří dělají věci polovičatě. Snažil se být naprosto úspěšný ve dvou směrech najednou.

V polovině sedmdesátých let se ukázalo, že si nutně musí odpočinout a vzít si delší dovolenou. Udělal to tak, že pracoval i o dovolené. Věnoval se však jen jedné práci. Procestoval Mexiko a Střední Ameriku, pátral ve zcela původních historických pramenech a zjistil, že nedostatek znalostí španělštiny způsobil, že i dějepisci takové úrovně a věhlasu jako William H. Prescott se dopustili vážných omylů.

Když se vrátil do Highlandu, byl opět zapražený ve dvojí práci – vedl prazvláštní rozdělený život: ve dne zápasil s nekonečně se opakujícími problémy v provozu slévárny a uhelného dolu. V noci hloubal nad indiánskými a španělskými historickými památkami a psal o nich. Nyní se ničil více než dříve. Koncem této dekády však s Morganovou podporou dokončil a vydal čtyři důležité monografie o předkolumbovských mexických indiánech. Tři z nich vydalo Peabodyho muzeum v Harvardu a čtvrtou Americká společnost pro vědecký pokrok.

Byla to jeho učenická práce na poli bádání o indiánech a na ní prokázal své schopnosti. Dokončil ji právě včas. V lednu roku 1880, když se blížily jeho čtyřicáté narozeniny, se zhroutil v důsledku vážného nervového selhání.

Jedna věc byla jistá. Již žádný obchod. Již nikdy nebude pracovat ve dvou povoláních najednou. Jak si však vydělá na živobytí v povolání, v němž zamýšlel setrvat? Přestože sotva udržel pero v ruce, napsal Morganovi a prosil ho o pomoc. Vyjádřil se, že je otázkou „života a smrti“, aby se dostal z Highlandu a začal nějakou práci odpovídající jeho vzdělání, nebo že se z něj brzy stane „bezmocný

idiot“. Je ochoten dělat jakoukoli práci „třeba jako pomocný knihovník“.

Cože? Pohrbit toho člověka s jeho skvělým jazykovým nadáním a nezdolnou energií, jenž vykonával téměř po dvacet let dvě naprosto odlišné práce, na bezvýznamné místo v nějaké zatuchlé knihovně? To je směšné!

Před rokem náhodou vznikl Americký archeologický ústav, jehož hlavním poradcem byl Lewis Henry Morgan. Teď již byl starý a brzy ho čekala smrt. Jedna z jeho posledních nejlepších věcí, které udělal, bylo napsání článku do první ročenky ústavu, v němž poukázal na to, že „nejslibnější oblastí pro archeologická bádání ve Spojených státech jsou indiáni usedlí na jihozápadě ve vesnicích – pueblos. A osobně i písemně naléhavě upozorňoval, že člověka nejlépe vybaveného pro takovou práci najdou v Highlandu v Illinois.

Během několika měsíců učinil archeologický ústav jedno ze svých nejrozumnějších rozhodnutí za svého krátkého trvání. Ze svých omezených prostředků poskytl Adolphu Francisi Alphonsu Bandelierovi jedno sto dolarů měsíčně, aby vydával pojednání o životě současných indiánů a o starobylých památkách amerického Jihozápadu.

21. srpna 1880 drobnější, nevysoký muž středního věku, světlé pleti, s tmavými očima a s černými vlasy nastoupil v St. Louis do vlaku železniční společnosti Missouri Pacific, aby během noci přešel stát Missouri. Možná že tu noc, kdy vlak uháněl na západ, trochu pospával. Možná taky že ne. Naučil se vystačit s překvapivě krátkým spánkem. Přestože navenek vypadal klidně a zdrženlivě, s námahou v sobě potlačoval obrovské vzrušení. Časně ráno přestoupil v Kansas City na vlak nové, stále ještě budované tratě do Atchison Topeka a Santa Fe. Celý den až do večera jel přes Kansas do města La Junta v novém státě Colorado. Toho zdvořilého zamyšleného muže klidného chování si pár jeho spolucestujících sotva povšimlo. Bylo již po půlnoci, když vlak odjel z La Junty a zamířil na jih k průsmyku Raton do teritoria Nové Mexiko. Zbývajíc část noci a po celý následující den pozoroval beze spánku v naprostém soustředění tu podivnou novou zemi, která se mu venku před vlakem pohybovala před očima a občas z kapsy vytáhl pero a drobným písmem

poznamenával něco do svého malého zápisníku. Nastal další večer a vlak krátce zastavil u malé ubohé osady, které říkali Lamy, na počest proslulého arcibiskupa, který žil v tomto kraji. Zde vystoupil a pokračoval dále dostavníkem, který ho dovezl do Santa Fe. Pozdě v noci dorazil do tohoto starého hlavního města teritoria, zapsal se v hotelu Grand Central a šel spát.

Jeho zápis z té noci 23. srpna, která byla jeho první nocí v Santa Fe, byl podivuhodně věcný a stručný: „Spal jsem se štěnicemi až do 9 hodin ráno.“

Dopoledne zašel na náměstí do historického paláce guvernérů, aby předal své pověřovací listiny guvernérovi teritoria, generálu Lew Wallaceovi. Generál nebyl přítomen. Dočasně ho zachvátila zlatokopecká horečka a udělal si výlet patrně na naleziště Dolores v horách Placiere, asi čtyřicet mil na jihozápad od města.

Klidně se připravoval na svůj pobyt. Na tomto území byl prvním představitelem nového přístupu k vědeckému výzkumu, který nastupoval v celém odvětví národopisu a archeologie, v nichž dlouho převládaly romantické názory a výstřední úvahy. Dříve, ještě před odjezdem do Nového Mexika, jezdil do Washingtonu a radil se s majorem J. W. Powellem, ředitelem Národopisného ústavu ze Smithovy nadace a s Charlesem G. Rauem, správcem Národního muzea Spojených států. Odjel do Cambridge a strávil týden s profesorem Charlesem E. Nortonem z Harvardu, prezidentem jeho nového zaměstnavatele, Archeologického ústavu. Když byl teď dva tisíce mil na západ od nich, stál na vlastních nohou jako jediný člen výpravy, připravený začít práci, na jakou se báječně hodil. Počítal s tím, že údaje získá ze tří pramenů: studiem starých španělských dokumentů, prozkoumáváním starobylých zřícenin a navázáním osobního kontaktu s žijícími indiány.

Ve městě navštěvoval lidi, od nichž mohl očekávat podporu. Při tom hledání zjistil, že katolická církev, která měla na jihozápadě od doby španělských výbojů převládající vliv, byla ochotná mu pomáhat a s ním spolupracovat. Svou výchovou byl protestant, ale nyní se již přikláněl ke katolické víře a nakonec na ni přestoupil. Tento postoj mu také pomohl v jeho práci.

Nahlédl do úředních tak zvaných archivů a zjistil, že jsou ve strašném nepořádku. Američtí guvernéri tohoto teritoria, jmenovaní z Washingtonu, měli o toto území malý zájem a věnovali jen nepatrnou pozornost španělským dokladům, které vznikly před americkým obsazením. Některé listiny prodali obchodníkům jako balicí papír, jiné spálili, aby získali místo. Jen takový člověk jako Adolphe Bandelier se vyznal v tom co zbylo. Prohlédl je, aby poznal co se dá použít. Chodil úzkými nedlážděnými uličkami Santa Fe, kde se střetávaly a mísily tři kultury: indiánská, hispanoamerická a jako poslední angloamerická.

Všechny domy z nepálených cihel, některé nové. Vidím indiány z puebel. Jsou to příjemní lidé v bílých šatech, s vlasy spletenými do copů, visících po obou stranách hlavy... Maso (skopové a hovězí) tu věší u vrat.

Bylo to úchvatné staré město. Ani zdaleka se po celé cestě z východu od Atlantiku s něčím takovým nesetkal. Čekala ho však práce. Pět dní po svém příjezdu byl již na studijní výpravě v pronajatém dvouspřežním kočáře ke zříceninám puebla Pecos, blízko zaostalého španělského městečka stejného jména v předhoň horského pásma Sangre de Cristo.

Trpělivě a pečlivě se dal do zkoumání rozvalin a celého okolí, sbíral zbývající údaje a pověsti o bývalé osadě a zkoumal v tom divokém kraji i jiné zříceniny. Několik dní s ním byl i fotograf, kterého najal v Santa Fe, aby ta zbořeniska vyfotografoval.

V noci potom při světle svíčky ve svém „chatovém penzionku“, kde přespával, psal svému starému učiteli do Rochesteru.

Každý tu žasne nad mými objevy, ačkoliv měli ty zříceniny celá léta před nosem. Jsem špinavý, otrhaný a opálený, ale mám skvělou náladu. Konečně jsem začal své životní dílo.

Uprostřed září byl zpátky v Santa Fe, pracoval v archivech a pátral po starých mapách. Byl to zdatný vědecký pracovník, o tom nebylo pochyb, nyní ale ukazoval, jak rychle dokáže pracovat. Sedmnáctého odeslal zprávu „Prohlídka zřícenin po obydlích pradávných obyvatel v údolí Rio Pecos“, čítající 95 stran, doplněnou fotografiemi a mapkami, kterou vydali následujícího roku jako knihu v Americké edici ústavu. O dva dny později – o pouhé *dva dny* –

odeslal pojednání o 93 stranách „Historický úvod k výzkumu mezi usedlými indiány v Novém Mexiku“, která se brzy stala ve svém oboru klasickým dílem.

Do týdne byl již zase na další výpravě do puebla Santo Domingo na Rio Grande. Žil tam a spal „ve starém klášteře na buvolí kůži v pokoji jednoho kněze“. Pracoval usilovně, zkoumal a proměřoval celé pueblo, kreslil půdorysy staveb, zapisoval si spoustu poznámek o všech stránkách života toho lidu. Potom učinil jednu věc, kterou sám později označil za „jeden z těch omylů, jakého se začátečník v národopisu snadno dopouští“.

Jednal zde s živými lidskými bytostmi a ne s mrtvými zříceninami. Obyvatelé Santo Dominga ho přátelsky uvítali a poskytovali mu jídlo. Snažil se nepůsobit rušivě a oni to trpělivě a vlídně přijímali. Nevyhnutelně však s sebou přinesl pocit bělošské nadřazenosti. Díval se na ně jako na lidi z doby kamenné, kteří se v dějinném vývoji opozdili. Nepovažoval je ani tak za lidi jako spíše za předměty svého zájmu a zkoumání a dával najevo, že je člověk s vyšším vzděláním a s většími vědomostmi. Aniž by si to uvědomoval, choval se k nim povýšeně a poněkud diktátorsky. Když se domníval, že ho chtějí obelstít nebo se vyhýbají jeho výzkumům, choval se ke členům kmenové rady hrubě. Když se náčelník puebla chtěl s ním přít, dal se unést svou výbušnou povahou a vykopal ho z místnosti.

Kdyby se takto zachoval k lidem svého druhu – řekněme k úředním osobám v Santa Fe, strčili by ho do vězení a měl by s tím velké potíže. V Santo Domingu se nic takového nestalo.

Druhý den ráno mi vyhlásili válku a to tak, že mi odmítli dát najíst.

Umíněně tam zůstal ještě několik dní a živil se vodními melouny, které našel na blízkém poli. S takovou stravou se sotva dalo dlouho vydržet. Ani to nač musel myslet nebylo zrovna příjemné. Udělal chybu a uvědomoval si to. Nejenže jako badatel urazil lidi, jejichž spolupráci při své činnosti potřeboval, ale zklamal i jako člověk a přítel. Tito opozdilci ve vývoji, žijící jako v době kamenné, mu udělili lekci, která předčila všechno, co se naučil během dvaceti let namáhavého studia. V této záležitosti byla všechna slušnost,

důstojnost a shovívavost na jejich straně. Odjel ze Santo Dominga moudřejší a pokornější. Vydal se proti proudu řeky a přešel na druhý břeh do puebla Cochití a přišel tam s otevřeným srdcem a duší. Přivítali ho „s otevřenou náručí“, ubytovali ho v domě jednoho z předních vesničanů – „principales“ a přijali ho jako přítele a bratra.

Moje styky s indiány z tohoto puebla jsou velmi přátelské. Děním se s nimi o jejich jídlo, jejich trampoty i radosti. Jsou prostí, vzájemná náklonnost se dostavila sama od sebe a mění se v srdečný vztah... Začínají se mnou jednat, jako bych byl jedním z nich... Samozřejmě se občas mezi sebou poškorpi a odkrývají nové rysy v uspořádání svého společenství, ale vcelku to jsou ti nejlepší lidé pod sluncem.

Tři měsíce pobyl v Cochití jako jeden z nich a žil jak napsal „v té dávné ‚době kamenné‘. Učil se jazyku, dělal náčrtky a obrázky puebla, náradí a různých ozdob. Zapisoval si příběhy, pověsti a vysvětlení k obřadům a symbolům, které mu bez zábran sdělovali. Probádal celou oblast a již našel čtyřiaadvacet starých rozvalin a zakreslil je. Vzali ho s sebou, aby shlédl (a načrtnul) skryté pověstné kamenné lvy nebo pumy z Cochití. Přišla zima a teplota klesala často pod bod mrazu, ale on stále pokračoval ve výzkumných výpravách do rozeklaných hor kolem puebla a obvykle měl tolik práce, že se někdy stačil najíst jen jednou denně.

Během těchto měsíců učinil své první objevy daleko na náhorní plošině Pajarito v horách Jemez. Byly to zříceniny puebla a zbytky skalních obydlí a obřadních jeskyní v kaňonu Frijoles, v té velké úžasné průrvě ve starodávné skále – „byl to ten nejnádhernější pohled, jaký jsem kdy v životě viděl!“

Obyvatelé Cochití se o něho jako vždy přátelsky starali, stále měl připravený nějaký příbytek a jídlo a průvodci ho zavedli pokaždé tam, kam chtěl jít. „Nedokážete si představit,“ psal Morganovi, „jak velice jsem k těmto indiánům přilnul.“

Jihozápad, ta obrovská zadumaná země nesmírných dalek, mlčenlivých pustin a vysokých tichých hor, kde minulost se tolik prolínala s přítomností, ho svým věčným neměnným způsobem učinila součástí této přírody.

Poslední den roku 1880, kdy se na svátky vrátil do Highlandu ke své ženě a k otci, zapsal si do svého deníku: „Nejdůležitější rok mého dosavadního života se uzavírá. Nechci o ničem rozjímát a uvažovat. Ve své mysli se obírám jen svou budoucí činností.“

Budoucí činnost! Bylo jí vrchovatě. Během následujících jedenácti let procestoval celý jihozápad Severní Ameriky. Hranice mezi Mexikem a Spojenými státy, stanovená Gadsdenovou koupí a řekou Rio Grande, nebyla pro jeho práci žádnou překážkou. Bylo to pouze současné politické označení na mapě. On sledoval pravěk a stěhování indiánů v celé oblasti nad nyní platnou hranicí a pod ní a doplňoval bílá místa v dějinách španělských výbojů.

Po první výzkumné cestě do puebla Pecos se musel obejít bez zapůjčených kočárů a jen zřídka a pouze pro určité, snaději dostupné cíle si mohl dopřát takového přepychu jako je placený fotograf. S tou stovkou měsíčně vyplácených dolarů musel pokrýt všechny výdaje – zásoby, živobytí, cestování, když to bylo možné i koupí dokladů, map a indiánských výrobků. No dobrá. Mohl s jedním dolarem vystačit nadlouho. K dopravě mu posloužily jeho dvě nohy – a stejně kočáry a dokonce i jízdní koně a muly se nedali často použít v tak členitém terénu, v jakém se pohyboval. Dokázal sám docela obratně skicovat i malovat – a stejně jen málo fotografií by ho bez ohledu na výdělek následovalo do prakticky neprozkoumaných oblastí.

Po celém jihozápadě cestoval desítky tisíc mil a udivující část z toho pěšky. Dostal se skoro do každého koutu a do každé rokle, přes pouště a horské hřebeny, často sám, někdy se spřáteleným bělochem, ale ještě častěji s jedním nebo se dvěma indiánskými společníky. Tichý, zdvořilý, neúnavný, nezdolný malý muž neustále jen chodil a chodil těmi dálkami velké země, ozbrojený jen kapesním nožem (na ořezávání tužek), vybavený jeden metr dlouhou tyčkou na měření a nepřekonatelnou laskavostí ke svým bližním každé rasy a každého vyznání víry. Žil vzdálený od rodné země a od laskavosti svých rodáků a spal všude tam, kde ho zastihla noc.

Ne všichni indiáni se k němu chovali přátelsky. Byla to léta apačských válek. On se však nezalekl a žádné nebezpečí ho nezastrašilo. Procházel jejich územím bez úrazu a jen někdy z

opatrnosti cestoval v noci a přes den zůstával v úkrytu. Jednou ho zadržela tlupa nájezdníků, ale propustila ho v míru. Povídalo se, že ho ušetřili, protože předstíral pomatenost a indiáni každého takového postiženého považovali za posvátného. Možná to tak bylo. Apačové si to spíše vyložili tak, že se zde nejedná o žádnou přetvářku a že ten člověk je zasažený božským šílenstvím neobyčejné síly. Dokázali něco takového pochopit. Nechali ho běžet a pověděli o něm jiným. Po tomto setkání byl v kraji, v němž se indiáni potulovali, víceméně volný a mohl putovat svobodně. Krajem projíždějící a přepadávající bojovníci, kteří v partyzánské válce vázali celé oddíly americké a mexické armády, si ho nevšímali.

Větší nebezpečí představovalo počasí. Věnoval mu jen malou pozornost a bez ohledu na ně šel svou cestou. Jednou ho ještě se dvěma společníky zastihla uprostřed zimy v pustinách východního Nového Mexika sněhová bouře. Oslepující sníh je rozdělil. Oba jeho druhové zahynuli – ale on si proklestil cestu asi devadesát mil závějemi a posledních třicet pět mil šlapal hlubokým sněhem až do bezpečí. Jindy zase sám v zimní pustotě hor Manzano vážně onemocněl neštovicemi. I tuto nesnáz překonal bez cizí pomoci, nemoc potlačil a doplahočil se až do míst, kde se ohřál a odpočinul si – a brzy znovu pokračoval na své osamělé pouti. Na svých výzkumných cestách byl tak vytrvalý a nevracel se, že několikrát začaly kolovat zvěsti o jeho smrti. Bylo to směšné. On pro svůj Jihozápad žil – nechtěl umírat.

Kdyby byl vědcem, který by ochotně poskytoval rozhovory novinářům, takový vlezlý člověk vyhledávající zájem veřejnosti, mohl dosáhnout značně významného postavení. Tomu se stále vyhýbal. Byl příliš zaměstnaný, aby ztrácel čas takovými hloupostmi. Titulování mu šlo na nervy. Když ho oslovovali, „profesore“, odpovídal: „Nepřednáším ve škole jako profesor. Jestli chcete mé jméno přizdobit, říkejte mi „pane“.“ Když ho titulovali „doktore“, bránil se: „Nepotřebuji doktora, jsem naprosto zdravý, děkuji vám!“ Jediné uznání, kromě osobního přátelství, o které usiloval, bylo ocenění od jeho vědeckých kolegů – a je třeba říci, že ne vždy se mu ho od nich dostalo. Pokud se domníval, že nemají pravdu, přel se s nimi vášnivě v diskusi i v tisku. Když se s někým spřátelil, bylo to

navzdýcky – a byl nesmiřitelným nepřítelem všeho, co považoval za chybné či podvodné jednání nebo špatné zvyky. „Nenapadá mě nic na světě,“ řekl Charles F. Lummis, „co by ho přimělo uhnout z přímé cesty dějepisce a vědce kvůli nějakému okamžitému nebo pozdějšímu prospěchu.“

Byl to Lummis – onen spisovatel, fotograf, redaktor, tulák po divočině a archeolog ze záliby – který ho během několika let na Jihozápadě i později dobře poznal, kdo s ním šlapal stovky mil... a neustále se mu obdivoval.

Jednou... uprostřed pro Nové Mexiko tak příznačné písečné bouře, která vám metá do tváře oblázky jako fazole, přišel do mého opuštěného tábora blízko Los Alamos zdravě červený, do bronzová opálený muž středního věku, zaprášený, ale neunavený ze svého šedesát pět mil dlouhého pochodu ze Zuni. Během odpoledne jsem poznal, že jsem se setkal s nejvyš mimořádným člověkem... Nejprve jsem měl podezření, že se jedná o jakousi mechanickou paměť, kterou mi vypomáhal, když jsem si chtěl vybavit nějaký pojem a ještě například dodal: „To mi vysvětlil Policarpio v Cochití 20. listopadu 1881.“ Zjistil jsem však, že tato věcná paměť je nedílnou součástí tohoto mimořádného genia.

Později, když ho Bandelier navštívil v pueblu Isleta, kde se Lummis zdržoval, nestačil znovu žasnout. Když Bandelier přijel, „znal v řeči tigua jen tři slova. Za deset dní se při poradě dorozuměl se staršími kmene v jejich vlastní nepsané řeči.“

Lummis měl atletickou postavu a byl hrdý na svou fyzickou zdatnost. Nedávno podnikl 3500 mil dlouhý pochod přes celé Spojené státy. Bandelier „nebyl v žádném případě nějaký atlet – ani svalnatec“. Přesto nejednou při jejich dlouhých společných cestách musel Lummis svého společníka „přibrzdit“. Lummisovi často nezbývalo než donutit ho žertováním, aby se zastavil na nějakém vhodném místě k táboření, místo aby „nedbal na cesty a v noci klopýtal někam a nevěděl kam.“ A proč ne? říkal na to Bandelier. Vždyť právě za temnicím se obzorem by mohla být další ještě neobjevená zřícenina.

Nikdo nás finančně nepodporoval, neměli jsme žádný povoz. Bandelier si jednou půjčil koně. Když ujel dvě míle, tak ho zbývajících třicet mil vedl. Proto jsme stále chodili pěšky. Já táhl na zádech velkou kameru a v batohu skleněné desky a pod paží těžký stojan. Jeho barometr, vyměřovací přístroje a kabela plná téměř mikroskopických poznámek, které každý večer všechny dopodrobna u táborového ohně zapisoval (i když jsem se musel za deště nad ním a nad vzácným papírem přikrčit se svým nepromokavým pláštěm), zůstaly jaksi uložené u něho. Dřeli jsme se nahoru a dolů cestou necestou přes skály a spleť kanónů, brodili se přes ledově studené potoky a po kotníky hlubokým pískem, bez pokrývek, plášťů nebo jakéhokoli přístřeší. K jídlu jsme měli jen pár tabulek čokolády a malý pytlík pražené kukuřičné mouky.

Právě Lummis s ním nejčastěji podnikal výlety do kaňonu Frijoles, který objevil a nikdy nelenil jej znovu navštívit. Vyrazili ze Santa Fe, vedli osla s naloženou kamerou a vybavením a zmizeli na celé týdny.

Byli jsme první badatelé, kteří podnikli takovou výzkumnou výpravu... To byly časy! Počasí nám nepřálo a fotografovalo se obtížně. Byli jsme mokří a zpola hladoví, v noci nám bylo zima i v těch pradávných malých jeskyních. Ale bylo to všechno nezapomenutelné a velkolepé!

Lummis, nenapravitelný romantik a pozér, podle toho i mluvil a psal. Sláva byla pro něho právě v dobrodružství a v tom, že se ho mohl sám zúčastnit. Bandelier viděl slávu v učiněných objevech, v nalezených archeologických důkazech a v nabytých vědomostech.

Větší část roku 1881 byl za hranicemi, hluboko na území starého Mexika. Původně měl v úmyslu se co nejdříve vrátit do Nového Mexika, ale dostal zprávu, že má zastupovat Ústav a zúčastnit se francouzské výzkumné výpravy do mexické provincie Yucatan. Vydal se tam a cestou narazil ve Vera Cruz na zbytek výpravy. Vlhké podnebí a tropické horečky yucatanské džungle podrobily členy expedice zkoušce tak krutě, že se výprava připravovala na návrat do Francie. No dobrá. Byl jim za blázna. Chtěl té cesty nějak

využít. Dostal se daleko na jih Mexika. Ústav mu stále ještě poskytoval sto dolarů měsíčně. A tak zase sám jediný podnikl výpravu a pokračoval v práci, kterou začal v Novém Mexiku. Vydal se z Vera Cruz na západ do Choluly, známé krveprolitím při španělských výbojích a strávil tam čtyři měsíce zkoumáním její proslulé starobylé pyramidy, větší než ta největší pyramida v Egyptě a studiem zvyků a náboženství domorodých obyvatel. Přesunul se do Mitly a Tlacoluly a do Monte Albana, kde pokračoval ve své osamocené výzkumné práci v terénu a jako obvykle pátral po dalších starodávných zříceninách. Jeho „Zpráva o archeologické výpravě do Mexika v roce 1881“ vyšla ve druhém svazku Americké edice Ústavu.

Většinu roku 1882 byl na sever od hranice, aby lépe porozuměl archivům v Santa Fe, skoro měsíc pobyl opět v Cochití a podnikal exkurze do většiny obývaných vesnic a ke zříceninám daleko v údolí dolů po toku Rio Grande. Jeho zpráva o těchto cestách tvořila hlavní část prvního pravidelně vycházejícího bulletinu, vydávaného Ústavem.

Jenom sledování jeho výprav v těchto letech by nějakého salonního cestovatele unavilo. Ty ze zimy roku 1883-84 a z následujícího jara představují slušný vzorek.

V listopadu odjel ze Santa Fe a odskočil si do okolí El Pasa, kde strávil dva týdny mezi indiány kmene Piro a Tigua. Potom se vrátil do Santa Fe, aby pracoval v archivu a sledoval nějaké poznámky o San Juanu, který býval na severu hlavním španělským městem, ještě dříve než vzniklo Santa Fe. A zase dál dolů po řece do Rinconu a na západ do Fort Cummings, odkud pokračoval podél řeky Mimbres k jejím pramenům a v té oblasti prováděl výzkum. Přešel kontinentální vodní předěl do Sapille k hornímu toku řeky Gila. Odtud se vydal na západ do arizonského Tucsonu a dále jihozápadním směrem přes státní hranici do mexické Sonory, kde sledoval řeku Sonoru na jih, zastavoval se cestou v každé vesnici a u všech pozůstatků lidských obydlí. V té době působili v této oblasti Apačové pod vedením Geronima. Nic ho neodradilo a šel dál vzhůru po řece Yaquí, sám se svým kapesním nožem, tužkami, měřicí tyčkou a s malou kabelou poznámkového papíru kolem míst kde udeřili Apačové a na východ k

výšinám velkolepé Sierry Madre. Tento kraj prošel křížem krážem až do nádherné Sierry de Teras, „kam až do té doby, pokud jde o vědecký výzkum, nikdo nevstročil“. Po východních svazích hor sestoupil k Janosu v mexické Chihuahué, potom na jih, aby strávil měsíc zkoumáním obrovských rozvalin v Casas Grandes. Vrátil se do Sierry Madre a prohledal Arroyo del Nombre de Dios. Nakonec podnikl dlouhý výlet na sever do Demingu v Novém Mexiku, kde se dalo opět civilizovaně cestovat dostavníkem a vlakem.

Nebyla to chůze od jednoho místa ke druhému přímo jako podle pravítka. Bylo to toulání s určitým záměrem, kdy za svými výzkumy často odbočoval a sledoval každý náznak nových objevů, který získal od domorodců z několika zapadlých osamělých vesniček. V tom jediném muži se skrývala celá vědecká expedice. Během toho šestiměsíčního období vydal ze sebe tolik energie a uskutečnil tolik výzkumných prací, že by si každý druhý dopřál dlouhý odpočinek. Ale sotva po jeho návratu do Santa Fe uplynulo několik dní, byl již zase pryč na okružní cestě po severních pueblech, kterou začal další návštěvou v údolí Pecos.

Tehdy daleko v Mexiku v Casas Grandes se dal ve svém deníku trochu do počítání a sečetl všechny zříceniny, které objevil, prozkoumal a proměřil.

Dohromady jich bylo 84 v Novém Mexiku a 71 v Arizoně, celkem 155. K tomu je nutno přičíst 11 v Mexiku, to dělá 166 zřícenin ve třech letech. Myslím, že to je slušný výkon. Ale nedopustíte, abych zpychnul, můžu se každou chvíli zhroutit.

Koncem roku 1884 musel svou práci přerušit. Měl starosti v Highlandu. Rodinná banka byla v nesnázích, Přijel za svou ženou a za otcem, aby se podíval co se dá dělat. Odjel na východní pobřeží (mimochodem přednášel před Newyorskou dějepisnou společností) a krátce navštívil Evropu, aby se pokusil sehnat půjčky na záchranu banky. Neměl štěstí. Na začátku roku 1885 se banka položila.

A teď mu Ústav přestal vyplácet tu měsíční almužnu, se kterou stačil dosáhnout tak udivujících výsledků. No dobrá. Bude nějak pokračovat v začaté práci na vlastní pěst. Se svými výzkumy nepřestane a pokusí se „pokud to půjde, vydělat peníze psaním“. Vrátil se do Nového Mexika ke svým studijním exkurzím na

jihozápadě. Dále zasílal do Ústavu zprávy a dokonce psal vědecká pojednání v cizích jazycích pro zahraniční vydání. Nic mu to nevynášelo a ani to nečekal. Psal tedy občas články do novin a začal psát román o životě starých indiánů podle svých výzkumů v Cochití. Z Highlandu přijela za ním jeho žena (otec se připojil později) a v Santa Fe si pronajali dům na ulici De Vargas – „aby se usadili a zapustili zde kořeny natrvalo“.

V tom roce 1885 prožívali těžké chvíle. „Nikde nemáme žádné finanční zdroje. Všechno se zdá být bezútěšné a ponuré.“ Dokončil román – ale napsal jej německy, protože v tom jazyce se mu snadněji vybavovaly myšlenky. Než by našel nakladatele, musel by román přeložit do angličtiny a to byl zdlouhavý úkol. Opět mu však poskytla pomoc katolická církev. Pro *Katolickou encyklopedii* psal články o prvních španělských objevitelích a misionářích a o různých indiánských kmenech. Arcibiskup Lamy v Santa Fe ho pověřil, aby zpracoval „dějiny kolonizace a misíí v Sonoře, Chihuahue, v Novém Mexiku a Arizoně“, které by věnoval papeži Lvovi XIII. k nadcházející příležitosti papežova výročí. Začal na tom pracovat. S takovým úkolem by se v té době tak dokonale nevyrovnal žádný jiný člověk. Rukopis o 1400 stranách se 400 akvarely věnovali papeži v určený čas pro vatikánskou knihovnu. Komise mezitím finančně kryla jeho pokračující vědecké exkurze.

Byla to těžká doba. Koncem toho roku ho však jmenovali historiografem pro Hemenwayovu jihozápadní archeologickou výpravu, aby prováděl záznamy, psal o dějinách a pátral po listinných dokladech. Byl to zase jen skrovný výdělek, ale on byl člověk, který každý dolar obrátil několikrát v ruce. Pro nejbližší tři roky to byla jeho hlavní práce, která ho živila. V těch letech byl nějakou dobu v Mexico City, kde pátral v tamějších archivech a opisoval doklady vztahující se k Jihozápadu. Stále při práci závodil s časem, pracoval rychle, až dostal písářskou křeč, která se pro něho stala vážným a ustavičně se opakujícím trápením. Ještě více času věnoval dalekým toulkám celou nesmírnou oblastí Jihozápadu po obou stranách hranice a objevoval další zříceniny, nalézal a uchovával doklady a rukopisy, které byly již dávno považovány za

ztracené a nacházel jiné, o kterých se již vůbec nevědělo nebo se na ně zapomnělo.

Jeho plat vyplácený z nadace pro vědeckou výpravu končil v roce 1889. To ho neodradilo. Ještě zbývalo vykonat tolik práce a on si již nějak poradí, aby to zvládl. A tak několik dalších let malý nezdolný muž již značně pokročilého středního věku prováděl obdivuhodnou práci – zachraňoval roztroušené dokumenty a ubývající svědectví důležitého období severoamerických dějin a zároveň položil základy pro všechny budoucí národopisné a archeologické výzkumy na Jihozápadě. To všechno dělal, pokud jde o finanční podporu, skoro zadarmo, jen občas dostal krátkodobou výpomoc. Přeložil svůj román do angličtiny a konečně po mnoha odmítnutích našel nakladatele. Výnos z prodeje knížky se však dal očekávat až v pozdější době a byl nejistý. Paní Mary Hemenwayová z Bostonu, která financovala výpravu na jihozápad, ho pověřila další prací. Ústav se uvolil přispívat několik měsíců. Nějaký bohatý sběratel knih ze Santa Fe poskytl finanční prostředky na cestu do Mexika za účelem koupě knihovny otce Fishera, zpovědníka nešťastného císaře Maxmiliána. Novomexické teritoriální úřady poskytly menší částku na další práci v místních archivech. S těmito prostředky a s výtěžkem za články v novinách a v časopisech se držel nad vodou. Byla to tak těžká a náročná práce, jako když kdysi zastával dvě různá zaměstnání najednou – ale nedošlo k nervovému zhroucení, protože veškerá jeho snaha byla napřena jedním směrem. Při tom všem ještě stačil pokračovat ve svých studijních exkurzích, v těch dlouhých, stále se opakujících pochodech nekonečnými dálavami země, která mu tak neobyčejně přirostla k srdci.

K doplnění jeho hlavních spisů tohoto období je třeba uvést dvě díla: nádhernou dvousvazkovou publikaci *Konečná zpráva o výzkumech mezi indiány na jihozápadě Spojených států* a hodnotné *Příspěvky k historii jihozápadní části Spojených států* –

V květnu 1892, když se blížily jeho dvaapadesáté narozeniny, zapsal si do svého deníku: „Tím jsem dokončil největší dílo svého života... Teď začíná nové období.“

Ano, nové období, ale stejná práce, která byla konečně uznána a ohodnocena. V červenci odjel lodí do San Franciska, jako vedoucí

dobře personálně vybavené vědecké výpravy s úkolem provádět historický a archeologický výzkum v Jižní Americe. Byla to nová oblast, dokonce nový kontinent, ale ne tak zcela nové pole působnosti. Stále to byl výzkum minulosti a přítomnosti amerických indiánů a dějin španělských výbojů.

Dům v Santa Fe zavřeli. Jeho otec odjel do Švýcarska, do starého rodného města Bernu, kde krátce nato zemřel. Bandelierova manželka s ním šla do Jižní Ameriky a tam za pouhých pár měsíců, když si v Peru zřídili svou základnu, také zemřela. Když uplynul rok, znovu se oženil. Vzal si Fanny Ritterovou, členku expedice, opět původem z vážené švýcarské rodiny, narozenou v Curychu. Stejně jako on ovládala několik jazyků a nebyla mu jen ženou, ale zastávala místo sekretářky, asistentky a spolupracovnice v jeho díle.

Jižní Americe zůstal deset let, prvé dva pod záštitou Henryho Villarda z New Yorku, zbývajících osm s podporou Amerického přírodopisného muzea. Byl to stále ten neúnavný objevitel neznámých krajů a jejich domorodých obyvatel. Nyní věnoval svou pozornost Peru a Bolívii. Byly to jeho země. Staly se jeho zeměmi při výzkumných výpravách podél pobřeží a do hor a hluboko do vnitrozemí, kde žil spolu s domorodci jako jeden z nich. Důvěrně se seznámil s částmi mohutných And a s džunglemi na horním toku Amazonky. Neobyčejně úspěšná byla jeho práce na ostrovech Titicaca a Koatí. Na jezeře Titicaca, které leží mezi Peru a Bolívií, pak nalézal významné archeologické památky, neboť podmínky pro národopisné studium domorodců také zde byly mimořádně příznivé.

roce 1903 se vrátil do Spojených států a stal se přímým spolupracovníkem Amerického muzea a připravoval výsledky uplynulých deseti let k publikaci. Přijal docentům na Kolumbijské univerzitě v oboru španělskoamerické literatury se zvláštním zaměřením na národopisná a archeologická hlediska. Po několika letech se s muzeem rozloučil a pokračoval v psaní o jihoamerických dějinách pro Americkou hispánskou společnost. Trpěl šedým zákalem očí a tři roky byl téměř slepý. Pokračoval však v práci za pomoci své ženy Fanny, která byla jeho očima a rukama a dokončoval vyčerpávající a podrobnou zprávu nazvanou „Ostrov

Titicaca a Koatí“, kterou mnoho odborníků považuje za jeho nejlepší a jedinečný vědecký přínos.

Při své sedmdesátce Adolphe Francis Alphonse Bandelier znovu vzpomínal na tu „nejskvělejší aktivní část“ svého života, na ty rozeklané burácející hory a na nekonečně rozlehlé očarující pustiny jihozápadu Severní Ameriky, na ty „skvělé chlapíky a nejlepší lidi pod sluncem“, kteří tam žili a jejichž předkové byli součástí té země celá tisíciletí a kteří ho přijali jako svého. Na nic z toho nezapomněl. Nezapomněl na ta léta, která mu přinesla uspokojení a zadostiučinění, kdy jako osamělý pionýr na novém poli působnosti sám ve své osobě zastával celou vědeckou výpravu a šel svou cestou spřízněný s objevovanou zemí a s jejím lidem. V těch posledních letech občas psal podle svých poznámek pro Novomexické historické rozhledy pojednání, mezi jiným základní spis „Dějiny indiánských vesnic na Rio Grande podle písemných dokladů“. Santa Fe stále považoval za svůj skutečný domov. Tam zapustil „stálé kořeny“. S hlavním městem styky nepřerušil. Za své nepřítomnosti byl dopisujícím členem vedení Novomexického muzea a Americké archeologické školy, která sídlila na náměstí ve starobylém paláci guvernérů.

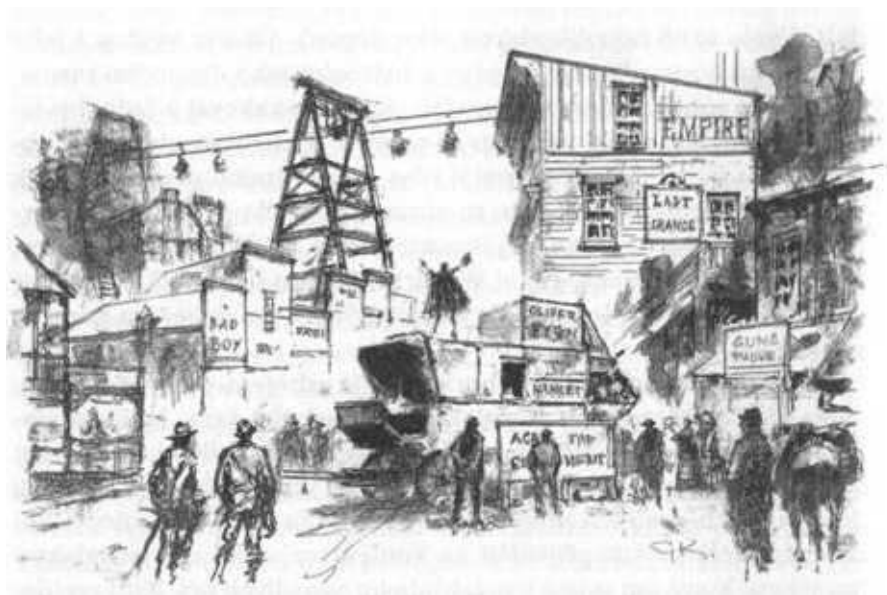
Tu nejskvělejší část svého života ještě neskončil – jak v roce 1892 bláhově napsal do svého deníku. Ta neskončila nikdy. Stále se objevovala nová práce. Vrátil by se, jak vždycky zamýšlel, do starého hlavního města v srdci země indiánů žijících v pueblech. Nejprve však ho čekala další práce v terénu. Stále musel vyhledávat staré listiny a zkoumat je, aby vydaly svá dlouho skrývaná tajemství. V říjnu 1911 přijal místo mimořádného člena pro výzkum v Carnegieově ústavu ve Washingtonu se zvláštním úkolem dokončit svou práci o dějinách pueblanů na základě španělských listinných dokladů.

Odjel do Mexico City, aby několik měsíců pracoval v tamějších archivech. Byl již starý unavený člověk, ale stále znalý cizích jazyků a trpělivý a svědomitý jako vždycky. Potom se vydal přes Atlantik do Španělska, aby pátral v archivech v Madridu, Seville a v Simancasu. V březnu 1914 zemřel v Seville při práci na svém životním díle a byl tam pochován.

Jeho spisy se stále nacházejí v regálech knihoven a jsou vyhledávány všemi, kteří ho následovali do oblastí vědění, jež objevoval mezi prvními. Možná jsou již zastaralé a poznamenané jeho věrným setrváváním u teorií jeho učitele, který ho povzbuzoval a usměrňoval jeho odborný růst. Zůstávají však jako pevný a trvalý význačný mezník těm, kteří ho následovali a přišli po něm. Jeho román *Lidé přinášející radost* stále znovu vychází již přes sedmdesát let. Jeho sbírka známých pojednání o španělském dobývání Ameriky *Zlatý muž* (El Dorado) byla předmětem zájmu sběratelů a nedávno ji znovu vydali. Vyšlo také několik sbírek jeho dopisů. Časem vyjdou i jeho deníky, až bude ukončena práce s luštěním jeho drobného písma, psaného v mnoha různých jazycích, kdy přeskakoval z jednoho tématu na druhé, podle toho, na co právě v té chvíli myslel. To je pocta, jakou by přijal. Ale největší jeho dar je jiného druhu a je tak trvalý jako země sama. Je to ta obrovská skvělá průrva v nádherné plošině Pajarito v horách Jemez, kaňon El Rito de los Frijoles, o němž jeho dlouholetý přítel Woodrow Wilson ustanovil prezidentským výnosem, aby byl navždy zachován jako Bandelierova národní památka.

Tajuplné kouzlo pustin Jihozápadu je zdrojem podivných jevů. Jsou lidé, kteří tvrdí, že za večerního tlumeného šera, když na písčiny padá stín a představivost tomu očarování podléhá, jsou vidět obrysy temných postav – dávných předků pueblanů, kteří scházejí dolů ze svých skalních příbytků, aby stopovali jeleny a antilopy. Vyzábílí španělští rytíři přijíždějí na koních rozpálení dobytelskou horečkou, která jim svítí z jejich hluboko zapadlých očí. Hrdí rychlonozí bojovníci z kmene Navajo se chystají přepadnout nějaké klidné, nic netušící pueblo. Klopýtající staří vousatí zlatokopové neustávají hledat stále jim unikající skryté doly. Psanci jako Billy Kid a Marino Leybas se s pistolemi v ruce mění v legendu. A hubení divočí Apači lákají propocené zoufalé kavaleristy k dlouhému krvavému pronásledování. Mezi nimi prochází jejich zbraněmi a válčením nezastrašený, stále v míru ke všem promlouvající drobný muž středního věku. Sám a neozbrojený jde pěšky a šlape, pochoduje a rázuje na cestě poznání a pochopení od věků trvajících dějin svých

bližních, s malou kabelou plnou drobně psaných poznámek v jedné ruce a s měřicí tyčkou v druhé.

JOHN S. LANGRISHE

24. září 1829 – 1. prosince 1895

TĚŽKO BYSTE HLEDALI druhého takového ostříleného herce, jako byl John S. Langrishe, kterého polovina kontinentu znala jako Jacka Langrishe. Nebudu daleko od pravdy, když prohlásím, že ho ke sklonku devatenáctého století téměř na celém Západě osobně znala a velmi si ho vážila většina lidí. Nenosil pistoli, nerazil jiným nové cesty, nepoháněl krávy, nepachtil se za zlatem, nebojoval s indiány – nedělal nic z toho, co díky popularizátorům západoamerické mytologie se automaticky spojuje se Západem. Prostě vystupoval na jevištích a bylo mu jedno, jestli mají hladce vyleštěná prkna nebo jen hrubé fošny. Zvedl před smíšeným nestejnorodým obcenstvem svůj velikánský zobákovitý nos a nabídl všem vřelé osobní přátelství a poskytl vzrušení vidět dobré divadlo.

Byl tak schopný divadelník – herec, ředitel i režisér –jaký se jen tehdy v zemi dal najít. Mohl vystupovat na východě a získat jméno a jmění ve východních městech. Šel ale na západ a od té doby byl vždycky člověkem ze západu a zůstal mu věrný až do konce. Byl jako ten Západ živelný a bujný. Byl rád svým vlastním pánem, vyhovovalo mu mít svůj vlastní soubor a komandovat druhé. A miloval hory. Jakmile jednou zvedl zrak k západním horám, necítil se již nikde jinde doma.

Narodil se v roce 1829 kdesi v Irsku a do Spojených států přijel někdy v roce 1845. Bylo mu šestnáct let a již byl hercem divadla v Dublinu. V prosinci téhož roku vystoupil jako představitel hlavní role v předním newyorském divadle, v proslulém Chathamu jako Pierre O'Hara v *Irském advokátovi* Měl silný vycvičený hlas, dokázal dovedně napodobit různá nářečí, překypoval energií, byl podnikavý a vyzařovala z něho silná osobnost. Newyorčané si ho zamilovali. Během roku 1846 hrál v Apollónově divadle čaroděje ve hře *Čaroděj z východu*.

S hraním přišlo i psaní. Po několik let pracoval mezi jednotlivými hereckými angažmá jako reportér pro *Tribune* Horace Greeleyho. Potom se sotva dvacetiletý stal vedoucím kočovné herecké společnosti spolu s Johnem B. Atwaterem. Tento zvláštní podnik se zvláštním osobním vztahem partnerů byl kupodivu docela výnosný. Když hrál v Lockportu v severní části státu New York, seznámil se a oženil se tam se svým protějškem, mladou herečkou Jeanettou Allenovou, pravnučkou Ethana Allena z pověstné pevnosti Ticonderoga.

Nyní a navždy byli Jack a Jeanette Langrishovi divadelní pár a před nimi se otvírala celá Amerika. Projeli jí jako dva zkušení profesionálové, navštívili všechny obydlené oblasti a nakonec se dostali až do Kalifornie. Tam hráli nejméně jednu sezónu v opeře v San Francisku. A tam, aniž by si to ještě plně uvědomovali, si založili svou budoucnost výjezdy do zlatokopeckých táborů v Sierrách. V těch náhle vyrostlých osadách na západě objevili pod jejich hrubým, často surovým povrchem dychtivou touhu po zábavě – po slušném, poctivě předvedeném zábavním představení.

V roce 1858 Jack Langrishe, samostatný šéf herecké společnosti, hrál v Missouri v pohraničním městě St. Joseph. Bylo to kypící město na řece, odrazové místo s rušným průchozím provozem, odkud vyjížděly kolony vozů přes prérii na západ. Hrál vždy před plným hledištěm a slušně vydělával. Dosáhl ve svém životě rozhodujícího okamžiku. Byl téměř uprostřed celé, jako kontinent velké rozlohy Spojených států, nedávno doplněné o jihozápadní území odtržené od Mexika. Směrem na východ v rostoucích osadách a městech nově vytvořených států měl zajištěný stálý úspěch svých představení. Západním směrem, s výjimkou okrajového pásma určitého stupně civilizace na kalifornském pobřeží, byla pouze nejistota té veliké nové země s několika daleko od sebe roztroušenými vojenskými a obchodními stanicemi a zárodky nemnoha hornických měst.

Vzpomněl si na hrubé, bouřlivé, ale srdečné přivítání v táborech na Sierrách. Věděl, že za těmi rozlehlými, stále ještě opuštěnými prériemi se daleko za viditelným obzorem zvedají obrovské srázy Skalistých hor. Rozhodnutí zůstávalo pouze a jenom na něm. Jeho životní družka, první dáma, jeho Jeanette ho následovala všude a do všeho a jen doufala, že to bude vždycky do hor. Ona také milovala hory. Otočil se k východu zády a obrátil se čelem k západu. Začal myslet na malé nové osady na Cherry Creeku v dnešním Coloradu. To místo bylo na samém pokraji předního hřebene Skalistých hor a mohlo se stát základnou pro cesty do jejich nitra. Začal se přesunovat přibližně tím směrem.

Trvalo mu dva roky, než k nim došel.

Tehdy byl na prériích ve středu a na severu země poměrně klid a mír. Siouxové a Čejeni se chovali stále přátelsky, ještě nebyli dohnáni k odporu a k válkám následujících desetiletí. Ve vojenských posádkách pořád ještě nevěděli co s volným časem. Z některých vyrostla města a kolem nich vznikaly malé nevojenské osady. Vojáci i občané toužili po zábavě. Vojenské kapely a ochotnická divadelní představení je brzy omrzela. Jack Langrishe se svou společností cestoval na vozech po souši na západ a zastavil se ve Fort Riley v dnešním Kansasu na „pár představení“.

Pro západní vojenskou posádku to bylo něco nového a zpočátku neuvěřitelného, jakoby z jiného světa. Nevadilo, že jeviště je jen

dřevěné pódium v jídelně, kulisy jsou provizorní a kostýmy dost obnošené. Ale hry byly stejné, jaké se právě úspěšně hrály na východních jevištích a jejich provedení mohlo soupeřit s nejlepšími tehdejšími divadly. Langrishe k tomu přidal svoji energii a bujnost – a příležitostné krátké veselohry na zakončení programu, které psal sám na místě na podněty ze života tamějších lidí. Těch zprvu několik představení se na naléhání obyvatel z Fort Riley protáhlo na sezónu trvající sedm měsíců!

Na jaře roku 1859, když sníh na prérii roztál a cesty byly sjízdné, jel dál do Fort Kearny v dnešní Nebrasce. Opět se několik představení změnilo na několikaměsíční sezónu. Ve Fort Riley, stejně jako ve Fort Kearny by si nejraději jeho divadelní společnost ponechali jako více méně stálou součást svého kulturního života. On se však vydal znovu na cestu a doprovázel plukovníka se čtyřmi rotami vojáků do Fort Laramie v nynějším Wyomingu. Plukovník mu nabídl, že zajistí dopravu a nějaké stavení, kde by se dalo provozovat divadlo. A opět nadšené obecnstvo se domáhalo toho, aby se několik počátečních představení změnilo na nekonečný řetěz vystoupení.

V srpnu 1860 Jack Langrishe opustil svou hereckou družinu, která stále bavila celou Fort Laramie a pod vedením své Jeanette vylezl na vůz ještě s jedním přítelem a vyrazil na desetidenní jízdu do Cherry Creeku. Copak by se někdy našel nějaký člověk, který by se po setkání s ním nestal jeho přítelem?

Tamější osady rozrůstající se a vzkvétající po nedávné zlaté horečce na Pike's Peak, které nyní srůstaly s městem Denver a začínaly si uvědomovat, že se brzy začlení do městského společenství, již trochu k divadlu přičichly. Minulý podzim totiž plukovník Charles R. Thorne přivedl malou divadelní společnost z Chicaga. Plukovník nevěděl, co to znamená zalíbit se Denveru. Na konci týdne, poděšený podmínkami v pohraničí a znechucený stále menším zájmem obecnstva, odejel na východ. Zbývající část souboru převzala slečna Rose Haydeeová. V nepravidelných přestávkách uvedla na scénu několik představení a dokonce dovezla z východu pár údajných „hvězd“, ale bez většího úspěchu. Někaký Michael J. Dougherty, příležitostný herec, který se také chystal

dobývat zlato, zlepšil nakrátko situaci a dva týdny hrál veseloherní role. Potom odjel kutat do hor.

V roce 1860 sotva zřízené divadlo v Denveru bylo zralé na zavření. V hernách se ukázali příležitostní zpěváci a uváděli tam tak zvaná „čísla“. Skupina Haydeevé si však nemohla dovolit žádné výdaje ve městě a odebrala se do nového zlatokopeckého tábora Central City a přes novou pomoc ze strany Mikea Doughertyho ztratila odvalu a rozpadla se. Nepříliš aktivní zpěváci Cibola Minstrels byli to nejlepší, čím se město mohlo pochlubit. A právě v tomto kritickém okamžiku přijelo na voze do Denveru dobré divadlo. A na kozlíku seděl Jack Langrishe.

Byl plný energie a podnikavosti. Během šesti týdnů zařídil vše potřebné, koupil ještě jeden vůz a pár mul, vrátil se do Fort Laramie, přivezl svůj herecký soubor do Denveru, dal opravit dvoupatrovou budovu na Larimer Street zvanou honosně Apollo Hall, rozmístil plakáty a rozeslal oznámení a byl připravený vytáhnout oponu. Divadlo otevřel 25. září s dvojitým programem. Byly to Bernardovy *Jeho poslední kalhoty* a Amherstových *Patnáct let marné námahy* aneb *Mládenec, který nikdy nepoznal ženu*.

Celý Denver výskal radostí. Tohle nebyly nepřesvědčivé, neslané nemastné pokusy napůl ochotníků. Toto byl opravdový kus umění. Divadlo plné energie a života, stejné jako rozvíjející se městečko. Když dlouhý a hubený Jack Langrishe, nedbale a nenuceně oblečený v kostýmu, s vážnou tváří, ale s veselými světelky v očích a s hlubokými vráskami od smíchu u úst vykročil v Apollu na jeviště v roli O'Callaghana a vystrčil na premiérové návštěvníky svůj nos, ten obrovský zobákovitý nos, z kterého bude pršet legrace a přátelská nálada skoro po celých Skalistých horách, proběhl divadlem blahodárný, srdečný, dušeným smíchem provázený teplý závan, jako když silný vítr žene před sebou stepní požár. Když rozhýbal kolena a spustil hlavní šlágr, píseň ze hry *Poslední kalhoty*, „třásla se okna a daleko předčil každého, kdo by se pokoušel tu písničku zazpívat...

To bylo divadlo, které vytrhlo jinak bouřlivý Denver z jeho divadelní netečnosti! Zároveň divadlo, které uspokojilo Williama Byerse, vydavatele začínajících *Rocky Mountains News*, kterého neustále trápila kulturní úroveň jeho spoluobčanů a který si přál

jenom „něco významného a solidního v oboru zdejší zábavy“. Vydavatel Byers se netajil svým osobním názorem: „Nad pana Langrishe určitě není a stejná je i jeho paní.“

Nedá se popřít prostá skutečnost, že po všechna následující léta a během těch tisíců mil, které se svým nezapomenutelným divadlem procestovali, nikdo ani jednou o Jacku Langrisheovi a jeho paní neřekl ani nenapsal špatné slovo.

Z původně zamýšlených šesti večerů se staly týdny a ty se protáhly na měsíce. V prosinci uzavřeli jen na několik dní Apollo Hall kvůli úpravám. Místo svíček zavedli lucerny, aby lépe osvětlili jeviště. Vymalovali, aby celý vnitřní prostor byl jasnější. Na vyhlédnutá místa postavili více kamen, aby místo jen několika vybraných oddělení měli všude teplo. Pokud to bylo vůbec možné, bylo nové zahájení provozu ještě úspěšnější než to předešlé. Denver změnil názor a přijal Langrisheovy jako své vlastní. A považoval je i nadále za vlastní, i když někdy odcestovali hodně daleko.

Obyvatelé Denveru měli k tomu dobrý důvod. Celých příštích sedm let a s přestávkami i později předváděli Jack a Jeanette Langrisheovi pohraničnímu Denveru a jeho kolem se tyčící horské říši divadlo, které se vyrovnalo divadlům ve východních městech. Přestože někdy nedosahovalo jejich úrovně po technické stránce, mohlo se s nimi srovnávat hodnotou vybraných her a jejich provedením. Bylo to po všech stránkách dobré divadlo, hojně okořeněné notnou dávkou efektního herectví. Jack Langrishe nebyl z těch, kteří ukájejí svou osobní hereckou ctižádost. Angažoval do svého hereckého souboru význačné herce z východu. Byl kdykoli ochotný poskytnout spolehlivou podporu každému projíždějícímu vynikajícímu umělci. Místním talentovaným lidem dával příležitost, aby se dále rozvíjeli.

Co se týče textů her, udržoval krok s výběrem toho nejlepšího, co mohlo devatenácté století poskytnout. Uvedl na divadelní prkna v Denveru ty nejlepší současné hry z jevišť v New Yorku, Londýně, v Paříži a Berlíně. Nabízel opravdový divadelní repertoár, klasický stejně jako současný, od vážných tragédií přes rodinné drama, hrůzostrašné romantické hry, vtipné veselohry a frašky k popukání až

po hrubé bulvární revue a občasně koncerty, varietní estrády a promítání diapozitivů.

Ten člověk ale dokázal pracovat! A jeho Jeanette mu byla stále po boku. Nebyla od přírody tělesně zdatná a nemohla mu dát děti. Pomohla mu však zplodit a vytvořit na Západě oblastní divadlo.

Provozovat divadlo v pohraničí byl sám o sobě úkol velmi namáhavý, jenom udržování pořádku vyžadovalo často odvahu a vynalézavost. V Langrisheově divadle se nikdy nevyskytl problém, který by Jack Langrishe nedokázal vyřešit. Ten mocný hlas pronikl každou vřavou a Jackův nakažlivý vlídný humor uklidnil každou hádku. Ten člověk byl plný vřelého přátelství, které bylo nakažlivé pro všechny kolem něho. Byl v jedné osobě režisér, producent, ředitel a herec. Za jediný večer inscenoval, dejme tomu, shakespearovskou tragedii a francouzskou komedii (dvojí lístky byly zcela běžné) a s největší pravděpodobností také v obou hrál. A podobná práce v jiné hře ho čekala další večer. A tak dále. Mezitím co si našel čas, aby se postaral o denverské ochotníky, organizoval sbírku peněz na pomoc městské chudině a tak dlouho do lidí mluvil, lichotil jim a přemlouval je, až je zagitoval, aby dali nějak peníze dohromady.

Byla to těžká práce, ale jemu šla k duhu. A zároveň mu byla vším, co ho těšilo. Nyní ho v Denveru znal skoro každý, nevyjímaje ty, kteří tudy jen projížděli a on jim dával i z jeviště znát, že je jim všem dobrým přítelem. Byl oblíbený u mládeže na denverských ulicích, rád pro ně dělal kašpařiny se svým pověstným nosem, cestou se s každým zdravil a rukou hned zajel do kapsy, když byl někdo známý v nouzi. Denver sypal do jeho rukou zlatý prach, který nebyl ani tak jeho, jako mu byl spíše svěřený, aby jej dle svého uvážení použil na co možná nejlepší inscenace v divadle Apollo. Zakoupil v Denveru nějaké nemovitosti jako hráz proti stáří. Všechno ostatní věnoval přátelům a divadlu.

V Jacku Langrisheovi hořel život jasným plamenem a vydával svoji záři všude kam šel a na vše co dělal. Slabý orchestr nestačil propůjčit hře „Sbor kovadlin“ patřičný zvukový důraz a mohutnost. Od kováře Myerse si půjčil šest kovadlin a najal šest statných horníků s kladivy, aby naplnil Apollo patřičnými řinčivými zvuky.

Když se při koncertu měla hrát předehra k „Bitvě u Charlestonu“, přemluvil kapitána Hawleye, aby přitáhl celou baterii děl a nabil je slepými náboji jako vyvrcholení celé skladby. Divadelní úprava povídky „Chaloupka strýčka Toma“ byla v té době oblíbená romantická hra. Obecenstvo si ji stále znovu vyžadovalo. Strýčka Toma již měl až po krk a nasládlá prostoduchost malé Evy mu šla na nervy. Při jednom odpoledním představení (tato představení ostatně nenáviděl), zrovna když malá Eva za tklivé hudby stoupala k nebesům, spustil náhle „všechny hromy a blesky z jevištního hromobití“ a přitom opona šla dolů za vyzvánění velkého starodávného zvonu, kterým se dříve svolávalo k večeři, aby prý Eva měla „hezký doprovod“. Potom vesele vracel vstupné každému, kdo měl proti tomu námitky. Zůstal vždycky svůj. Nad toho příjemného a nezávislého člověka nebylo a stejná byla i jeho paní. Když nějaký význačný hostující herec onemocněl a nemohl dostát svému závazku, kdo jiný než Jack Langrishe za něho každý večer v jeho roli zaskakoval (aniž by herci krátil plat) a Jaenette Langrisheová ho celou tu dobu u nich doma ošetřovala, dokud se nemohl vrátit na východ. Když „někteří pánové z městské rady“ navrhli pro slečnu Haydeovou, která byla na dně, benefiční představení, opět Jack a Jeanette Langrisheovi si to vzali dobrovolně na starost a divadlo bylo plné až po střechu.

Když Mike Dougherty, který byl s kořalkou sám sobě největším nepřítelem, zkrachoval s dlužným podnikáním, přijal ho Jack Langrishe do svého souboru. A ještě víc než to. Učinil z něj svého společníka a přemluvil ho a přiměl k tomu, že se stal na těch několik let než odjel „nenapodobitelným Mikem“, nejpopulárnějším komikem coloradského divadla. Když se Mike rozhodl odcestovat na východ, Jack Langrishe mu na rozloučenou uspořádal velkou benefici –

a když se Mike celý zubožený a sešlý vrátil, Jack Langrishe ho přivítal opět jako společníka, podporoval ho a držel ho na nohou, dokud se Mike, zřejmě neschopný odolávat družnému veselí svých obdivovatelů, uctívajících ho drinky, neupil k smrti. Jaký to však byl z nich pár na těch několik společných let! Nevypočitatelný Mike Dougherty a spolehlivý Jack Langrishe vytvořili pravděpodobně tu

nejlepší komickou dvojici. Pracovali a hráli společně, někdy spolu psali i svoje výstupy – v nichž se vysmívali místním poměrům a někdy se dotkli i hýřilů a jejich nevázaného chování.

Když začala občanská válka a narukovali První coloradští dobrovolníci, změnilo se kvetoucí městečko ve vojenskou základnu. Do Apolla napochodovaly celé roty vojáků. Pokaždé při zasedání územní samosprávy se do divadla dostavil guvernér se všemi úředníky a s volenými zástupci podle seznamu jako jeden muž. Do rukou Jacka Langrishea se sypal zlatý prach a zase mizel, vynaložený na zdaleka nejlepší repertoár, jaký se tvrdou prací a schopnostmi účinkujících dal opatřit a provozovat. Činil úplné zázraky, když vytvářel představení, která by doháněla k zoufalství i režiséry dobře vybavených moderních divadel a navrhoval jevištní a světelné efekty, které nutily reportéry, aby se pídili po nových přiměřených výrazech. Za jedinou zimní sezónu oprášil a přepracoval mnoho oblíbených her a výstupů a uvedl na dvě desítky nových her takového formátu jako podle Belliniho opery upravenou *Náměsíčnou*, *Dámu s kaméliemi* Dumase mladšího, Scottova *Guye Manneringa*, Lyttonovu *Dámu z Lyonu*, Sheridanova *Pizarra*, Boucicaultova *Míšence*, „velké indiánské drama“ podle Cooperova románu *Wish-Ton-Wishův pláč* a takové nové trháky, jako byl *Upír Ruthven*, vzrušující *Mazeppa* („se dvěma živými koni na jevišti“) a *Pád Alama* nebo *Smrt Davy Crocketta*.

Když pan a paní Gruenvaldovi, slavní operní pěvci, zůstali na cestě ze San Franciska do New Yorku třet ve městě kvůli sněhovým bouřím, které přerušily provoz směrem na východ, okamžitě připravil s nimi představení a předvedl Denveru první ukázkou velké opery ve výběru árií z *Romea*, *Normy*, *Johna di Paris* a *Dcery pluku*. Tato – dle názoru některých – úpadková východní hudba rozdělila město na dvě strany a ještě dlouho potom se po celé týdny stala předmětem debat, dohadování a hádek a v novinách se o ní psaly články.

Inscenace her v Apollu umožňovala předvádět větší a lepší představení v ještě větším a lepším divadle v Platte Valley a Denver si je všechny oblíbil, některé více než jiné, ale i ty jiné stačily zaplnit hlediště. Nejvíce ze všeho však lidé v Denveru milovali Jacka a Jeanette Langrisheovy jako Otrhaného Pata a Judy O'Trotovou ve

hře *Jak bývalo v Irsku*. Nebylo to jenom kvůli hře, ale pro tu nakažlivou nenucenou lidskou vřelost, která prýštila z jeviště, když ti dva, které lidé v Denveru přijali za své, řádili v těch oblíbených rolích na vrcholu svých uměleckých sil.

„Ze všech lidí v té pionýrské době,“ psal místní kronikář, „si nikdo nemohl činit takový nárok na lásku a úctu lidí v Denveru, jaké se těšili Jack a Jeanette Langrisheovi.“

Denver patřil jemu a jeho Jeanette. Jack Langrishe tam však nepřišel jenom bavit město. Za humny Denveru byly hory – a v nich zlatokopecké tábory.

Každé jaro, kdy zima povolila v roklicích své sevření a zlatokopové pracovali stále usilovněji až do letního vyčerpávajícího období, vydal se Jack Langrishe se svým souborem na cestu a to přímo do hor. Central City, největší a nejstálejší tábor, jim sloužil jako základna. Odtud vyjížděli dostavníkem nebo na voze taženém mulami či na koních, všemi možnými prostředky do jiných táborů a nezáleželo na tom, že se zdají být nedostupné. Nevada City, Parkville, French Gulch, Laurette, Fairplay, Georgia Gulch, Delaware Flats, Buckskin Joe, Montgomery City. Jmenujte nějaký coloradský zlatokopecký tábor z té doby a Langrisheova herecká společnost tam určitě byla. Hráli na plošinách vozů, ve stanech, ve zlatokopeckých srubech, v narychlo přes noc sbitých stavbách nebo v lepších staveních, která Langrishe postavil se svou energií a podnikavostí. Byla to všechno pohraniční divadla, ale žádná taková s bary a s pochybnými tančírnami – byla to divadla, kam muži rádi brali své rodiny, divadla s upřímně a přátelsky otevřenými dveřmi po všechny všední dny, ale nikdy o nedělích, divadla, která nabízela stejný všestranný vhodný repertoár, hodnotný výpravou i provedením, jaký přinášel radost a potěšení divákům v Denveru.

Lidé to pojmenovali Zlatý okruh. Stačí narazit na nový zlatý důl, říkali, a za pár dní je tam Jack Langrishe „s divadlem pod paží“.

Je to opět prostá skutečnost, že během oněch let zřídil v pohraničí více divadel než kdokoli jiný v těchto krajích.

Žil v divoce utvářené krajině a doba byla plná nebezpečí. Lupiči byli na vrcholu slávy, zastavovali dostavníky, kradli dobytek a

ulehčovali zlatokopům od zlatého prachu. Denverké noviny přinášely často články o náhlém úmrtí v horách a o činnosti výborů bdělosti v táborech. Byla to nebezpečná doba. Pro Jacka a Jeanette Langrisheovy to však neplatilo. Byli „herci zlatokopeckých táborů“, kteří přinášeli hodnotné divadlo a poctivou zábavu až do těch nejvzdálenějších opuštěných míst. Celé to nekonečně rozlehlé území je milovalo.

Vraceli se z cesty kolem kalifornského zálivu, kde vystupovali. Své herce poslali napřed na příští zastávku. Později oba za nimi odjeli sami v lehkém kočáře, s výtěžkem ze svých vystoupení uloženém v brašně pod přikrývkou na nohy. Když ujeli pár mil, objevilo se pět dobře ozbrojených jezdců a podle toho jak se blížili, byly jejich úmysly jasné. Přijížděli rychle, ale potom se ostýchavě zarazili a Jack Langrishe slyšel, že někteří vyslovili jeho jméno. Velmi pravděpodobně přispěli na lístky do divadla trochou ze zlatého prachu v brašně pod přikrývkou ve voze. Měli skvělou příležitost a značný zájem, jak jej dostat zpátky stejným způsobem jak se dříve stal jejich vlastnictvím. Snadný úlovek i pro začátečníky a tohle byli v takové práci ostřílení hoši. Ale sakra, přepadnout Jacka Langrishe a jeho paní? Jezdci vytáhli láhev a připili Jacku Langrisheovi na zdraví a ten připil zase jim a pak se s nimi rozdělil o oběd, který mu jeho paní přibalila na cestu. Jezdci s výskáním a křikem odcválali a Jack a Jeanette jeli po cestě dál.

V táborech vždycky docházelo k nějakým výstřelkům a Jack Langrishe pokaždé všechno svým klidným způsobem urovnal. Jednou v táboře Central City chtěl Mike Dougherty hrát svou vlastní skladbu, zlatokopeckou operu Noční směna Pata Caseyho. Mike ji napsal v Denveru, Jack Langrishe ji ihned uvedl na jeviště a Denver ji zbožňoval. Skutečný Pat Casey však měl v Central City svůj stálý kvartýr. Byl to negramotný zlatokop, který narazil na bohatou žílu a zesměšnil se tím, že štědře rozdával a hrál si na velkého pána. Považoval to za urážku a prohlašoval, že přivede z dolu celou svou „noční směnu“, a jestli se ten kus bude hrát, znemožní divákům přístup. Představení se konalo. Pat se svou partou přišel – ale přišla také rota vojáků, které Jack Langrishe pozval a rozdál jim volné lístky. Divákům se nic nestalo.

Na všeobecnou žádost bylo v Central City ohlášeno uvedení hry *Jak bývalo v Irsku*. Jeanette náhle onemocněla a nemohla ten večer vystoupit. Divadlo bylo vyprodané a celý Central se na tu oblíbenou hru těšil. Jack Langrishe přiměl nenapodobitelného Mikea, aby převzal roli Pata a „ke všeobecné radosti“ hrál v ženském převleku místo své Jeanette roli Judy.

Ve stejném táboře o několik let později Jeanette znovu onemocněla a tentokrát vážně. Vždy byla poněkud křehká, ale statečně celé týdny, měsíce a roky odváděla svůj podíl na práci, hrála hlavní ženské role ve většině Jackových představeních a často se při vystoupeních na jevišti držela jen s největším přemáháním. V Centrálu nyní oznámila, že se svou hereckou činností končí. Hornickými tábory se přelila vlna ohromení a lítosti. „Pro lidi v horách to bylo smutné překvapení,“ napsali v novinách *Daily Mining Register*.

Jacku Langrisheovi nastaly těžké časy. Jen před několika týdny zemřel Mike, ten jedinečný Mike a teď ještě jeho Jeanette se rozhodla odejít na odpočinek a ukončit dlouholeté partnerství.

Ale nebylo to zas tak zlé. Copak si opravdu někdo myslel, že Jeanette Langrisheová by mohla zanechat hraní? Nikdy, pokud ji její Jack potřeboval – a to bylo ještě nadlouho. Museli vylézt na další hory a pobavit mnoho zlatokopeckých táborů po celém americkém západě. Za několik týdnů byla zase znovu v souboru a objížděla Zlatý okruh. Nehrála již ovšem hlavní role a spokojila se s vedlejšími a charakterními úlohami. Po dvaceti letech v horách v Idahu mu stála ještě po boku, ochotná cestovat stovky mil zasněženým krajem, aby mu pomohla splnit slib, že skuteční zvláštní představení na sbírku pro podporu chudých osad.

A tak to šlo pořád – na podzim a v zimě v Denveru, na jaře a v létě na Zlatém okruhu, který byl tak pružný a natahovací, jako by byl z gumy a prodlužoval se při vzniku každého nového zlatokopeckého tábora v rozmezí celých středních Skalistých hor. Ale první nával zlatokopecké horečky v této oblasti ochabl. V zimě v roce 1865-66 měl Denver již po prosperitě. Zlatokopecká činnost v okolních horách slábla. Na prérii potíže s indiány odrazovaly od cestování a

ztěžovaly obchodování. Jack Langrishe zjišťoval, že mu stoupají výlohy a příjmy klesají. No dobrá. Denver mu sypal zlatý prach do rukou v době, kdy jej měl nadbytek. Přece teď Denver neopustí, když je zlatého prachu málo a je čím dál vzácnější. Dával stále městu to nejlepší, co mu jeho úspory a houževnatá práce dovolovaly. Přivedl do města nové „hvězdy“, i když to bylo stále nákladnější. Odmítl na představeních škudlit a poskytl Denveru tu nejlepší, mimořádně hodnotnou sezónu, hýřící pestrostí. Na jejím konci byl skoro na mizině.

Přesto když nastalo jaro a léto, Langrisheova společnost byla zase v horách u dolů, kde se ještě pracovalo. Kočující herci ze zlatokopeckých táborů využili dobré pověsti jejich divadla a jeli s nimi do rozpadajících se táborů, kde se lidé potřebovali pobavit více než dříve, aby se trochu rozveselili v těch ubíjejících dnech, kdy zlatonosné žíly se tenčily, doly se zavíraly a jejich rozkvět skončil.

Zima v roce 1866-67 byla skutečně mizerná. Život v Denveru ochaboval a podnikání vázlo. Všichni si utahovali opasky a jejich peněženky zely prázdnotou. Jack Langrishe tam však nechyběl a znovu napínal síly a pokoušel se odvděčit městu za dřívější výdělků a udržet získané přátelství. Otevřel své obnovené a zdokonalené divadlo a připravoval nové hry s novými „hvězdami“. Po finanční stránce to byla žalostná sezóna. Vložil do ní všechno, co měl kromě budovy divadla a toho zbytku nemovitostí, který byl jeho pojistkou pro budoucnost. Na konci sezóny byl opravdu na mizině. Zatímco se však jeho výdělků pomalu zvyšovaly, dověděl se, co si o něm jeho lidé a celé město myslí.

Když byla situace nejhorší, hromada účtů stále vyšší a úvěr byl napnutý až do krajnosti, dostal dopis podepsaný dvaceti dvěma jmény, všemi lidmi jeho souboru, od A. R. Phelpse, současného představitele hlavních rolí až po malou Marii, která hrála dětské role.

My, níže podepsaní členové vaší herecké společnosti a pracovníci Denverského divadla, ve snaze vyjádřit nějakým způsobem vděčnost za četné projevy laskavosti, kterých se nám od vás dostalo, nabízíme vám ve vši úctě své bezplatné služby k provedení benefice k vaší poctě v co nejbližším termínu, jaký uznáte za vhodný.

Zpráva se roznesla po celém městě. Obchodníci ušklubli ještě něco ze svých hubených bankovních kont. Lidé vytahovali zpod matrací zmačkané bankovky. Vytrásali ošoupané kožené váčky, jestli z nich nevypadne zapomenutý kousek zlata. Divadelní pokladna měla toho dne již v poledních hodinách vyprodáno. Toho večera nebyla volná ani místa k stání. Jack Langrishe vystoupil na jeviště a vystrčil na rozveselené stovky starých přátel svůj zobákovitý nos a vplul do hlavní role Sheridanovy *Školy pomluv* a do následující veselohry na zakončení *Brian O'Xinn*.

Na poslední večer této sezóny si sedmdesát pět denverských podnikatelů vynutilo, že finančně podpoří další benefici na jeho počest a k „bouři potlesku“ od znovu přeplněného hlediště mu věnovali šek na pět set dolarů.

Stačilo to na vyplacení mezd členům souboru a na vyrovnání většiny dluhů.

Denver si dočasně nemohl divadlo dovolit. Nedokázal již podporovat stálou hereckou společnost. V Denveru byla možná vystoupení na jeden večer nebo příležitostné angažmá nejvýše na jeden nebo dva týdny. Nový život by do města vlily jen nové nálezy v dolech na zlato a postavení železnice. Malé herecké společnosti přicházely a odcházely. Divadla se otvírala a zavírala. Tu a tam se uspořádaly nějaké estrády. Uplynulo však hodně času než Denver zase měl něco, co by se podobalo stálému divadlu Langrisheovy úrovně. Teprve když odešel, obyvatelé Denveru si skutečně uvědomili, do jaké míry bylo Coloradské teritoriální divadlo dílem jednoho neúnavně pracujícího přátelského, sympatického a výjimečného člověka – a stejně skvělé jeho paní. Kdykoli ti dva zavítali do města, ať již pouze projížděli nebo se zastavili na pár představení, Denver znovu radostně zajásal a v novinách vzpomínali na slavné dny divadel Apollo a Platte Valley.

Denver si musel divadlo dočasně odříci, ale Jack Langrishe hrál dál. Byl odhodlaný zahrnout do oblasti svého působení prakticky celý americký Západ.

Vydal se na sever do Montany a cestou se zastavil na vzrušující angažmá v Salt Lake City. Pokračoval do Virginia City a do Heleny,

aby tam zřídil svou základnu a otevřel tak v Montaně první opravdové divadlo jako dříve v Coloradu. Z Heleny vyjížděl do Missouly a Butte a do Deer Lodge a do dalších zlatokopečských táborů v horách v Montaně. Jack Langrishe nezmeškal žádný nový nález zlatonosné rudy a brzy se dostavil s divadlem pod paží. Lidé v Montaně se projevili stejně jako ti v Coloradu. Na konci první sezóny mu Helena umožnila vyprodané benefiční představení – a nádavkem k výtěžku dostal zlatou cihlu v hodnotě šesti set padesáti dolarů. Občas se lístky na Langrisheova představení cenily ve zlatokopečských táborech tak vysoko, že se na ně pořádala dražba a dostali je ti co nabídli nejvíc.

Jel do Cheyenne ve Wyomingu, aby dal tomu nově ustavenému městu první skutečné divadlo. Odtud se vrátil do Denveru, kde skoro zchroml od potřásání rukou a poklepávání na záda, aby tam uvedl tehdejší nejoblíbenější hru *Pod plynovou lampou*. Zajel ještě hlouběji než jindy do coloradských hor do Georgetownu a White Pine na západních svazích Skalistých hor a do nově otevřených tamějších zlatokopečských táborů. Vrátil se do Denveru se členy operní společnosti, které včlenil do svého souboru a poskytl městu první ukázkou komické opery. A znovu do Cheyenne a do Fort Laramie, které teď přejmenovali na Laramie City. Dostal se až do Corinne v Utahu a odtud znovu do Heleny, aby objel severní zlatokopečské tábory a přešel i teritoriální hranici do Idaha.

Čtyři roky takto cestoval, až v roce 1871 změnil krok – či spíše místo. Jack Langrishe odjel se svou hereckou skupinou na východ do Chicaga a pronajal tam divadlo. Jak lidé z Denveru vždy s velkým důrazem prohlašovali, jejich Jack to odehraje skvěle všude na světě.“ Chicagský *Journal* napsal „Jako irský komik nemá v současnosti sobě rovného“. Hrál se svým souborem před naplněnými hledišti večer co večer, týden po týdnu až do toho osudného dne v říjnu, kdy došlo k velkému chicagskému požáru. Všechno co měl shořelo – divadlo, rekvizity, kostýmy, peněžní hotovost – všechno. Jack Langrishe byl zase na mizině. Okamžitě si telegraficky vypůjčil peníze na hypotéku na svůj dům a pozemky v Denveru až po horní limit (Denver mu v té věci vyšel vstříc) a pronajal si jediné divadlo, které v Chicagu zbylo. Za několik dní, když se z postiženého města

stále ještě kouřilo, obveseloval je sobě vlastním dobrým zábavním představením.

A když se na západě v Denveru roznesla zpráva, že Jack Langrishe vyhořel, začala mezi lidmi sama od sebe dobrovolná akce. Uspořádali benefici, která předčila všechny předchozí jako „částečné splacení dluhu z vděčnosti“. Každý výkonný umělec ve městě se toho dobrovolně zúčastnil. Mnohým z nich Jack Langrishe v začátcích pomáhal. Ochotníci ve velkém počtu nabízeli své služby. Denver naplnil celé divadlo k prasknutí a výtěžek poslal Jacku Langrisheovi a jeho paní.

Nebylo pochyb, že ten zobákovitý nos a ten člověk za ním mohou stále hrát všude na světě. Následovala cesta skoro po celém středozápadě. Šestiměsíční okružní jízda po Nové Anglii. Zajíždka na východ Pennsylvánie do nových petrolejářských měst, která se nejvíce přiblížila k západním zlatokopeckým táborům. Cesta jihovýchodní Kanadou. Dále na jih do New Yorku. Potom do Kalifornie a dlouhá jízda lodí do San Franciska, kde na celou úspěšnou sezónu převzal Maguireovu operu. Znovu se nalodil a plul na jih do Mexika a hrál v Mazatlanu a v Guadalajaře, kde jeho soubor spolu s rozveselenými Mexičany obsadil večer v obrovském divadle sedm řad na prvním balkonu. A znovu lodí opačným směrem daleko až do New Orleansu. Cestou všude hráli a tak se dostali zase domů na americký západ do svých hor.

V roce 1876 byli Jack a Jeanette Langrisheovi opět v divadle Platte Valley, které se teď jmenovalo Denverské divadlo a bylo přestavěné na „nejvybranější divadelní sál na západ od St. Louis“. Zahájili svou v Denveru velmi oblíbenou hrou *Simpson a spol.* Bylo to nedotažené slabé představení. A jak myslíte, že dopadlo? Hra byla neustále přerušovaná nadšenými ovacemi publika.

Nakrátko se zdrželi v Central City a odehráli několik představení v Pueblu. Dále na sever na pár týdnů do Cheyenne, do toho města, kde tvrdili, že *jejich* Jack je „nejoblíbenější ze všech od Missouri až k Sierrám“. Přišli na to dost pozdě.

Nový nález! Ten z největších! V Deadwoodu v Černých horách v Dakotě.

Jeden z prvních dostavníků projel tou mučivou cestou k úzké roklí plné nahodile postavených stanů a chatrčí. S sebou měl na voze hromádku rekvizit a kostýmů. Jack Langrishe přijel se svým divadlem pod paží. Mimořádně vysoké jízdné pohltilo veškerou jeho hotovost. Kulisy, dekorace a podobné věci zůstaly v Cheyenne. Nebyla tu ani vzdáleně postačující vhodná budova. V Deadwoodu však byli staří prospektoři a zlatokopové, kteří ho znali již celá léta a podobně jako on sjezdili tisíce mil po té zlatonosné zemi. Stovky mužů ho vítaly radostným voláním. Stavěly se stany a chatrče k ubytování členů skupiny. Postavili z klád stavení s plátěnou střechou. Nabídl se nějaký Pop Robinson a namaloval kulisy a oponu – lidé ještě dlouho vzpomínali na ten křiklavý nevкус. Divadlo bylo vyprodané ještě když se oháněl štětcem a než stačili dovnitř nanosit dřevěné lavice. Večer kdy začínali, silně pršelo a plátěnou střechou strašně teklo. Namoklé představení pokračovalo a v hledišti to burácelo potleskem. Takto se hrálo ve zlatokopeckých táborech. Za několik dní přistavěli důkladnou střechu. První všeobecně uznávané divadlo

Langrisheova typu zahájilo v Deadwoodu činnost a stalo se vážnou konkurencí pro nechvalně známý Gem s barem, tanečnicemi a s podezřelou postranní činností.

Langrisheovo divadlo užívala bezplatně s Langrisheovým požehnáním deadwoodská církev a skupiny občanů, dokud neměly svá vlastní stavení. V tomto divadle byl také souzen Jack McCall, že zastřelil ve vedlejší hospodě U čísla deset Divokého Billa Hickoka. Když po několika letech divadlo při velkém požáru v Deadwoodu shořelo a Jack Langrishe se vrátil z jedné své objíždky po kraji, pohlédl na zuhelnatělé zbytky lavic a poznamenal: „Myslím, že bychom tu měli vyvěsit ceduli ‚pouze místa k stání‘ –“ a hned se dal do stavby většího a lepšího deadwoodského divadla.

tomto větším a lepším divadle se Jacku Langrisheovi přihodilo, že pokud je známo, jen jedinkrát ve svém hereckém životě ztratil při představení řeč. Deadwoodské starší vdané paní měly ve zvyku se scházet v divadle a v lóžích předvádět své parádní šaty. Jedna z nich, manželka prvního poštmistra, získala odněkud divadelní kukátko (což se považovalo za velmi nóbl) a používala ho každou chvíli

způsobem, kterým chtěla ukázat své, jak se domnívala, vybrané chování. Jeden starý prospektor si o ní pomyslel, že si počíná úplně hloupě. Jednou večer přišel s kukátkem vlastní výroby. Bylo to prkénko se dvěma dírami, do kterých zastrčil uražené vršky prázdných pivních lahví. Zakoupil si místo v přední řadě, aby ho bylo odevšad dobře vidět. Když přišel Jack Langrishe, starý prospektor zvedl svůj vynález a se vznešenými pohyby, které byly jeho představou vybraného chování, se lahvovými hrdly díval na jeviště. Zatímco se divadlo otřásalo veselím, Jack Langrishe ztratil na dlouhou chvíli řeč, úplně vypadl z role, dusil se a legračně něco breptal, co neměl ve scénáři. „Tím koncem pivní láhve se ještě nikdy nedíval.“

V roce 1879, kdy kalifornská rokle, za starých časů skoro opuštěná, náhle znovu ožila v Leadvillu, což byl nejdivočejší a nejbouřlivější zlatokopecký tábor ze všech a H. A. W. (Haw) Tábor, diamantový král, postavil oslnivou budovu Velké opery, pozvali právě Jacka Langrishe, aby se postaral o slavnostní otevření. Učinil tak dovádívou veselohrou, zvláště přizpůsobenou poměrům v Laedville, ironicky nazvanou *Zbožná rodina* a fraškou *Kdo je kdo*, kterou pro tuto příležitost sám napsal. Byli tam veteráni, kteří se pamatovali na Kalifornskou rokli a desítky jiných roklí a na Jacka Langrishe v mladších letech, kdy dokázal prkenné divadlo rozhoupat. Dupali nohama, až se celá krásná nová budova Haw Tábora otřásala a svým veselým křikem div nezbořili střechu.

Časy se měnily. Celý západ pokrývaly železniční tratě. Kočující divadelní společnosti nyní většinou prostě sledovaly koleje a zastavovaly cestou ve větších městech. Ne tak Jack Langrishe. Ach ten, ten hrál všem, ve větších rozvíjejících se městech i v bývalých táborech, které se v města proměnily. Toulal se mnohem dále, nejenom v Coloradu, Wyomingu, v Utahu a Montaně, ale až v Idahu, Oregonu a ve Washingtonu. Ale pokaždé na jaře a v létě, když roztával sníh a nakonec zmizel a silnice byly pro dostavníky i vozy sjízdné, odjížděl se svým divadlem k horám do skrytých roklí a hlubokých kaňonů a nikdy neopomněl navštívit každé nové naleziště zlata. Každý kdo sledoval publikované vzpomínky lidí, kteří propadli

zlaté horečce a rozjeli se do dálav k roztroušeným zlatokopeckým táborům, nemohl si nevšimnout jména, na které při čtení oněch stránek často narazil.

Byl tam starý Jack Langrishe, ředitel herecké společnosti, kterého znali v každém zlatokopecském táboře v zemi.

Starý Jack Langrishe... Bylo mu již přes padesát a více než třicet let cestoval s hereckým souborem a se svou Jeanette po kontinentě. Už patřili do staré doby, byli rozhodně staromódní a jejich představením vrzalo v kloubech. Stále však měli silnou oporu ve veteránech. Mladí lidé jejich představení navštěvovali, ale ti staří je zahrnovali ovacemi a podpisovali se na petice, aby zůstali ještě na několik vystoupení a připravovali pro ně benefici.

V roce 1885 nadešel konec působení Langrisheova souboru a herců účinkujících v horách ve zlatokopeckých táborech.

V západním Idahu a v horách Coeur d'Alene se našlo zlato. Starý

Jack Langrishe tam byl se svým divadlem pod paží během několika týdnů. A jeho Jeanette přijela s ním.

V tom všem bylo něco dojemného a statečného. Tyto tábory však byly docela jiné. Nastala nová doba. Doly ovládly velké společnosti a sdružení podniků. Zlatý prach se sypal do jejich truhlic a ty mizely na východě. Do rukou jednotlivých prospektorů a zlatokopů se vůbec nedostal. Někdejší volné dny plné štědrosti byly ty tam. Starý Jack Langrishe, věrný své tradici, předváděl to nejlepší co mu omezené zdroje a houževnatá práce umožňovaly, dokud všechno co měl a co mu z úspěšnějších let zůstalo, také nezmizelo. Poslední opona spadla v městečku Murray. Soubor se rozešel a starý Jack Langrishe šel pracovat do tamějších novin *Sun*, aby splatil dluh v tiskárně.

Dávná minulost se ozvala, když byl zpravodajem v Greeleyově Tribune a když obchodní život v Deadwoodu upadal a on krátce pracoval jako redaktor *Daily Pioneer* v Černých horách. Účet v tiskárně zaplatil a zůstal dále u novin *Sun* v Murray. Když v nedalekém Wardneru objevili stříbro, odešel tam – ne s divadlem pod paží, ale s krabicí tiskařských liter. S podporou majitele novin *Sun*

začal novou dráhu jako redaktor a nakladatel týdeníku *News* ve Wardneru.

Když teritorium Idaho získalo postavení federálního státu, stal se starý Jack Langrishe státním senátorem za šošonský okres. Městečko Wardner ho jmenovalo natrvalo smírčím soudcem. Na žádost obyvatel města zorganizoval se svou Jeanette ochotnický herecký spolek, který pořádal zájezdy do Fort Sherman, Coeur d'Alene City a do Spokane Falls. A když v tom řídké osídleném kraji chyběl pastor, vyšel starý Jack Langrishe na kopec, kde byl nad městem hřbitov a podle mínění místních lidí vykonal pohřební obřad za mrtvého tak, jak to dovedl jen on.

Na sklonku roku 1895 se u něj projevíly potíže s nemocným srdcem, které dlouho skrýval. 1. prosince v sobotu večer, když jako vždycky vyšly jeho noviny, šel domů a lehl si do postele. Po chvíli odpočinku požádal svou Jeanette, aby se posadila na židli vedle postele, aby jí viděl do tváře. Usmíval se na ni a tak tiše zemřel.

Pohrbili ho na malém hřbitově na kopci nad městem, uprostřed hor, které se táhnou věčné a neměnné do nekonečných dálek.

Jeho starý dlouholetý přítel, který se s ním vídal na mnoha místech této země, navrhl pro něj výstižný náhrobní nápis.

Hrál celému světu. A proto se snažil být a také byl poctivý a opravdový komediant.

JACK SCHAEFER
HRDINOVÉ DIVOKÉHO ZÁPADU

Edice Velká rada číslo 44.
Překlad Oldřich Vidlák.
Ilustrace Gustav Krum.
Obálku navrhl s použitím ilustrace
Gustava Kruma Jan Henke.

V roce 2004 vydalo nakladatelství
Toužimský & Moravec,
Pod lázní 12, Praha 4,
jako svou 763. (193.) publikaci.
Vydání první.

Tisk Těšínské papírny, spol. s r. o.,
Český Těšín.

Doporučená cena 189 Kč